

**SEGUNDO CURSO
BACHARELATO**

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA HISTORIA DA ARTE

HISTORIA DA ARTE

GALICIA

1. INTRODUCCIÓN

A) XUSTIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN

A Programación Didáctica Historia da Arte para o Bacharelato está fundamentada no establecido no Real Decreto 1105/2014 do Ministerio de Educación, Cultura e Deporte, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato, e no Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

O noso modelo pretende proseguir e desenvolver a tarefa que iniciamos en anteriores etapas educativas. Aspiramos a que todos os cidadáns adquiren as diferentes competencias necesarias para ter éxito na vida, a través da adquisición e o desenvolvemento das Competencias Clave. Este modelo segue as directrices dos distintos estudos promovidos por instancias nacionais e internacionais, entre os cales destaca o proxecto DeSeCo da OCDE, o informe Eurydice, o programa PISA os diferentes informes e proxectos educativos abordados desde o ámbito do proxecto da Unión Europea Estratexia Europa 2020 e, de forma particular, o PIAAC ou Programa para a Avaliación Internacional das Competencias dos Adultos.

Entendemos que a función da ensinanza é facilitar a aprendizaxe dos alumnos e as alumnas, axudándoos a construír, adquirir e desenvolver as Competencias Clave que lles permitan integrarse na sociedade do coñecemento e afrontar os continuos cambios que impoñen en todas as ordes da nosa vida os rápidos avances científicos, a nova economía global e as diversas redondas académicas e laborais que o alumnado deberá afrontar en etapas posteriores da súa vida.

Por competencias enténdese, nun sentido amplo, a concatenación de saberes que artellan unha concepción do ser, do saber, saber facer e saber convivir. Neste sentido DeSeCo (2003) define competencia como "a capacidade de responder a demandas complexas e levar a cabo tarefas diversas de forma adecuada". A competencia supón unha combinación de habilidades prácticas, coñecementos, motivación, valores éticos, actitudes, emocións, e outros compoñentes sociais e de comportamento que se mobilizan conxuntamente para lograr unha acción eficaz».

A inclusión das competencias clave no currículo ten como finalidade que as alumnas e os alumnos a) poidan facer posible o pleno exercicio da cidadanía no marco da sociedade de referencia; b) constrúan un proxecto de vida satisfactorio; c) alcancen un desenvolvemento personal emocional e afectivo equilibrado; e d) accedan a outros procesos educativos e formativos posteriores con garantías de éxito.

Ser competente, desde este enfoque, significa ser capaz de activar e utilizar ante un problema o coñecemento que o alumno ou a alumna ten. Desde esta perspectiva ser competente supón "mobilizar os coñecementos, destrezas, actitudes e valores para responder as situacións formuladas, dotar de funcionalidade as aprendizaxes e aplicar o que se aprende desde unha formulación integradora" (*Orde ECD/65/2015 do Ministerio de Educación e Ciencia, pola que se desenvolven as Competencias Clave*).

A eficacia destes principios quedaría incompleta se non fóramos capaces de presentar os contidos das diferentes materias de forma artellada para facilitar o proceso de aprendizaxe e o desenvolvemento das Competencias Clave a través dos Estándares de aprendizaxe fixados para cada materia.

Así, a aprendizaxe das competencias clave, aínda que vai ligada ás materias ou ás áreas de coñecemento e aos estándares de aprendizaxe fixados nelas, é global e adquirese a partir da súa contextualización en situacións reais e próximas ao alumno para que poida integrar diferentes aprendizaxes, tanto as formais, como as informais e non formais, e utilízalas de forma efectiva cando lle resulten necesarios en diferentes situacións e contextos.

A aplicación ou desenvolvemento dos coñecementos tratados na materia dentro ámbitos como a Internet, o uso de soportes informáticos ou a análise da información transmitida por medios audiovisuais... constitúense como un elemento gratificante e motivador á vez que nunha aprendizaxe imprescindible para a adaptación do alumnado a futuras incorporacións a distintos ámbitos académicos ou laborais.

2. OBXECTIVOS XERAIS DA MATERIA

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender
e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Aprender a aprender.
g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.	Competencia dixital. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Competencias sociais e cívicas.
h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.	Competencias sociais e cívicas. Conciencia e expresións culturais.
i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.
p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.

3. CONTIDOS DA MATERIA

3.1 CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 1: Raíces da arte europea: o legado da arte clásica.

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B1.1. Grecia, creadora da linguaxe clásica: principais manifestacións.	B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural.
B1.2. A función social da arte en Grecia.	HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.
B1.3. Comentario de obras de arte: Grecia.	HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.
B1.4. Visión do clasicismo en Roma. A arte na Hispania romana e na Gallaecia.	HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.
B1.5. Función social da arte en Roma.	HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.
B1.6. Comentario de obras de arte: Roma.	HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o "Doríforo" (Policleto) e o "Apoxiomenos" (Lisipo).
B1.7. Traballo de investigación sobre historia da arte.	B1.2. Explicar a función social da arte grega, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.
B1.8. Conservación do patrimonio: arte grecorromana	HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.
	B1.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte grega, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
	HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón, Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauró.
	HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón), Doríforo (Policleto), unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e Gea).
	B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural.
	HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.
	HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.
	HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.
	HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.
	HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.
	HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.
	HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.
	B1.5. Explicar a función social da arte romana, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.
	HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.
	B1.6. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte romana, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
	HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas:

Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma, basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.

HAB1.6.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.

B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.

HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidias.

HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".

B1.8. Respetar as creacións artísticas da Antigüidade grecorromana, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio escaso e insubstituíble que cómpre conservar.

HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 2: Nacemento da tradición artística occidental: a arte medieval

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B2.1. Achega cristiá na arquitectura e na iconografía.	B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural.
B2.2. Arte bizantina.	HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.
B2.3. Comentario de obras de arte Bizantina	HAB2.1.2. Describe a orixe, a características e a función da basílica paleocristiá.
B2.4. Arte prerrománica.	HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martirios" paleocristiáns, e as súas partes.
B2.5. Configuración e desenvolvemento da arte románica. Igrexas e mosteiros. Iconografía románica.	HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial referencia á iconografía.
B2.6. Función social da arte románica.	B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural.
B2.7. Comentario de obras de arte románica.	HAB2.2.1. Explica as características esenciais da arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.
B2.8. Achega do Gótico: expresión dunha cultura urbana. A catedral e a arquitectura civil. Modalidades escultóricas. Pintura italiana e flamenga, orixe da pintura moderna.	HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igrexa de Santa Sofía de Constantinopla.
B2.9. Función social da arte gótica.	HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental.
B2.10. Comentario de obras de arte gótica.	B2.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte bizantina, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
B2.11. O peculiar desenvolvemento artístico da Península Ibérica. Arte hispanomusulmá. O Románico no Camiño de Santiago. O Gótico e a súa longa duración.	HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.
B2.12. Comentario de obras de arte medieval española.	B2.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte prerrománica, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
B2.13. Traballo de investigación sobre historia da arte.	HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.
B2.14. Conservación do patrimonio: arte medieval.	HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo), San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense).
	B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural.
	HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.

- HAB2.5.2. Describe as características e as función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.
- HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.
- B2.6. Explicar a función social da arte románica, especificando o papel de clientes e artistas, e as relacións entre eles.
- HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.
- B2.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte románica, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).
- B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural.
- HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.
- HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.
- HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.
- HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.
- HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.
- B2.9. Explicar a función social da arte gótica, especificando o papel desempeñado por clientes e artistas, e as relacións entre eles.
- HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.
- B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.
- HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims.
- HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de Jan Van Eyck, "O descendemento da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.
- B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
- HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.
- HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.
- HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.
- HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.
- HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéjar e especifica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéjar popular e o cortesán.
- B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela.
- HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas románicas: "A dúbida

de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago.

- HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).
- HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.
- HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).
- HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmás: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.
- B2.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.
- HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.
- B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.
- HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.
- HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 3: Desenvolvemento e evolución da arte europea no mundo moderno

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B3.1. Renacemento. Patróns e artistas. Orixe e desenvolvemento da nova linguaxe en arquitectura, escultura e pintura. Achegas de grandes artistas do Renacemento italiano.	B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.
B3.2. Función social da arte no Renacemento	HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.
B3.3. Comentario de obras de arte: arte do Renacemento.	HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.
B3.4. A recepción da estética renacentista na Península Ibérica.	HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.
B3.5. Comentario de obras de arte: arte española do Renacemento.	HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.
B3.6. Unidade e diversidade do Barroco. Linguaxe artística ao servizo do poder civil e eclesiástico. Urbanismo barroco. Igrexas e pazos. Principais tendencias.	HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.
B3.7. Función social da arte no Barroco.	HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.
B3.8. Comentario de obras de arte: arte do Barroco.	B3.2. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.
B3.9. Barroco hispánico. Urbanismo e arquitectura. Imaxinaría barroca. Achega da pintura española: grandes figuras do Século de Ouro.	HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.
B3.10. Comentario de obras de arte: arte española do Barroco.	B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
B3.11. Século XVIII. Mantemento do Barroco. Refinamento rococó. Neoclasicismo e Romanticismo.	HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo, ambas en Florencia e de Brunelleschi; pazo Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo; Il Gesù en
B3.12. Comentario de obras de arte: arte do século XVIII.	
B3.13. Traballo de investigación en historia da arte.	
B3.14. Conservación do patrimonio: arte moderna.	

Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.

HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo; "O rapto das sabinas", de Giambologna.

HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e A "Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci; "A Escola de Atenas" de Rafael; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de Veronés.

B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.

HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.

HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.

HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.

HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.

B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera.

HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.

HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", "O martirio de San Mauricio", "O enterro do Señor de Orgaz", "A adoración dos pastores", "O cabaleiro da man no peito".

B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.

HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.

HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.

HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.

HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.

HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini.

HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.

HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes.

HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.

B3.7. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.

HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.

B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

- HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versailles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.
- HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: "David", "Apolo" e "Dafne", "A éxtase de Santa Teresa", "Cátedra de San Pedro".
- HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: "Vocación de San Mateo" e "Morte da Virxe", de Caravaggio; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.
- B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.
- HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.
- HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaría barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.
- HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.
- HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velásquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.
- B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora; Retablo de Santo Estevo de Salamanca, de Churriguera.
- HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada do facistol", de Alonso Cano; "Magdalena penitente", de Pedro de Mena.
- HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; "O augador de Sevilla", "Os borrachos", "A fragua de Vulcano", "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", "As meninas" e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.
- B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
- HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.
- HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.
- HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.
- HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Casanova.
- HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.
- HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.
- HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.
- B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

- HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.
- HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.
- HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".
- B3.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.
- HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.
- B3.14. Respetar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.
- HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 4: O século XIX: a arte dun mundo en transformación

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B4.1. A figura de Goya.	B4.1. Analizar a obra de Goya e identificar nela os trazos propios das correntes da súa época e os que anticipan diversas vangardas posteriores.
B4.2. Comentario de obras de arte: Goya.	HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.
B4.3. A Revolución Industrial e o impacto dos novos materiais na arquitectura. Do Historicismo ao Modernismo. A Escola de Chicago. Nacemento do urbanismo moderno.	HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".
B4.4. Comentario de obras de arte: arquitectura do século XIX.	B4.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas de Goya, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
B4.5. Evolución da pintura: Romanticismo, Realismo, Impresionismo e Simbolismo. Os postimpresionistas, xerme das vangardas pictóricas do século XX.	HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: "O parasol", "A familia de Carlos IV", "O 2 de maio de 1808 en Madrid" ("A loita cos mamelucos"), "Os fusilamentos do 3 de maio de 1808"; desastre nº 15 ("E non hai remedio") da serie "Os desastres da guerra"; "Saturno devorando un fillo" e "A leiteira de Bordeos".
B4.6. Función social da arte no século XIX.	B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
B4.7. Comentario de obras de arte: o século XIX.	HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.
B4.8. Escultura: mantemento do clasicismo. Rodin.	HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.
B4.9. Comentario de obras de arte: século XIX.	HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.
B4.10. Traballo de investigación en historia da arte.	HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.
B4.11. Conservación do patrimonio: arte do século XIX.	HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.
	HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.
	HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.
	B4.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
	HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio

- de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.
- B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
- HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.
- HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.
- HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.
- HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.
- HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.
- HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.
- HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.
- B4.6. Explicar a evolución cara á independencia dos artistas respecto aos clientes, especificando o papel desempeñado polas academias, os salóns, as galerías privadas e os marchantes.
- HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.
- B4.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxeles", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.
- B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.
- HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).
- HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.
- B4.9. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da escultura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).
- HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".
- B4.10. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.
- HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.
- HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.
- B4.11. Respetar as creacións da arte do século XIX, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.
- HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 5: A ruptura da tradición : a arte na primeira metade do século XX

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B5.1. O fenómeno das vangardas nas artes plásticas: Fauvismo, Cubismo, Futurismo, Expresionismo, pintura abstracta, Dadaísmo e Surrealismo. B5.2. Comentario de obras de arte: a plástica na primeira metade do século XX. B5.3. Renovación da linguaxe arquitectónica: o funcionalismo do Movemento Moderno e a arquitectura orgánica. B5.4. Comentario de obras de arte: arquitectura da primeira metade do século XX. B5.5. Traballo de investigación en Historia da Arte. B5.6. Conservación do patrimonio: arte do século XX.	B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior. HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo. HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético. HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo. HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul". HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo. HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise. HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo. HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas. HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes. B5.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da plástica da primeira metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse; "As señoritas de Aviñón", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e "Guernica", de Picasso; "A cidade que emerge", de Boccioni; "O berro", de Munch; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky; "Cadrado negro", de Malevich; "Composición II", de Mondrian; "L.H.O.O.Q.", de Duchamp; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e "A persistencia da memoria", de Dalí. HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; "Fonte", de Duchamp; "Muller peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore. B5.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura da primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura. HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno. B5.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura da primeira metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Saboia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.

- B5.5. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais coma as novas tecnoloxías.
- HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españóis Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).
- B5.6. Respetar as manifestacións da arte da primeira metade do século XX, valorando a súa importancia como expresión da profunda renovación da linguaxe artística na que se sustenta a liberdade creativa actual.
- HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 6: A universalización da arte desde a segunda metade do século XX

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B6.1. Predominio do Movemento Moderno ou Estilo Internacional en arquitectura. A arquitectura á marxe do estilo internacional: High Tech, arquitectura Posmoderna e Deconstrución. B6.2. Comentario de obras de arte: arquitectura desde a segunda metade do século XX. B6.3. Artes plásticas: das segundas vangardas á posmodernidade. B6.4. Comentario de obras de arte: a arte desde a segunda metade do século XX. B6.5. Novos sistemas visuais: fotografía, cine e televisión, cartelismo e cómic. Combinación de linguaxes expresivas. B6.6. Impacto das novas tecnoloxías na difusión e na creación artística. B6.7. Arte e cultura visual de masas. B6.8. O patrimonio artístico como riqueza cultural. A preocupación pola súa conservación. A UNESCO.	B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo actual. HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte. HAB6.1.2. Explica as razóns do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura. HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución. B6.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano. HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica. HAB6.3.3. Explica o Minimalismo. HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art. HAB6.3.5. Explica a arte conceptual. HAB6.3.6. Explica a Arte Povera. HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo. HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art. HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas. B6.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl

André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; "Marilyn Monroe" (serigrafía de 1967), de A. Warhol; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.

B6.5. Explicar o desenvolvemento e a extensión dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión, o cartelismo ou o cómic, especificando o modo en que combinan diversas linguaxes expresivas.

HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.

B6.6. Describir as posibilidades que abriron as novas tecnoloxías, e explicar os seus efectos tanto para a creación artística como para a difusión da arte.

HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.

B6.7. Identificar a presenza da arte na vida cotiá, e distinguir os ámbitos en que se manifesta.

HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.

HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.

B6.8. Respetar as manifestacións da arte de todos os tempos, valorándoas como patrimonio cultural herdado que se debe conservar e transmitir ás xeracións futuras, e explicar que é o Patrimonio Mundial da UNESCO, así como a súa orixe e a súa finalidade.

HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.

HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 7: O vocabulario artístico

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B7.1. Vocabulario artístico.	B7.1. Utilizar a terminoloxía específica da arte nas exposicións orais e escritas, denominando con precisión os elementos e as técnicas principais. Est. Apr. HAB7.1.1. Utiliza con corrección a terminoloxía específica das artes en exposicións orais e escritas.

3. CONTIDOS DA MATERIA

3.2 UNIDADE DIDÁCTICAS

UNIDADE 1: A ARTE

Obxectivos Didácticos

- Identificar a arte como unha forma de expresión que reflicte a forma de ser e de pensar de cada tempo e de cada cultura.
- Recoñecer as distintas fases do proceso creador e os elementos que participan no proceso artístico.
- Coñecer as distintas formas de analizar e clasificar as obras de arte.
- Valorar a función da obra de arte como documento histórico e como ben cultural.
- Comprender a función que desempeñan os museos na conservación, a divulgación e o estudo das obras de arte.
- Recoñecer os principais museos e centros de arte de Europa.
- Clasificar os distintos tipos de manifestacións artísticas.
- Identificar as novas linguaxes da arte e valorar a súa repercusión na construción dun novo imaxinario colectivo.
- Recoñecer a tipoloxía para clasificar o urbanismo.
- Identificar os materiais e os procedementos técnicos utilizados na arquitectura, a escultura, a pintura e o gravado.
- Utilizar o vocabulario das artes plásticas específico da arquitectura, a escultura, a pintura e o resto de manifestacións artísticas.
- Desenvolver a sensibilidade estética e ser capaces de gozar contemplando e analizando distintas obras de arte.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
– O proceso artístico e a análise da obra de arte.– A arte como documento histórico.– A arte como patrimonio. A UNESCO e os bens culturais.– Os museos e a arte. Conservación, estudo e divulgación das obras de arte.– As diversas tipoloxías artísticas. Criterios de clasificación.– Valoración dos elementos que participan no proceso artístico.– Percepción da obra de arte como un ben cultural de valor universal.– Recoñecemento dos museos e centros de arte máis importantes de Europa.– Identificación dalgúns dos conxuntos monumentais que forman parte do Patrimonio Cultural da Humanidade.– Toma de conciencia da necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico para o goce das xeracións actuais e das vindeiras.	• 1. Recoñecer as características básicas da arte e da historiografía da arte.	• 1.1 Identifica os principais elementos do proceso de creación artística. Comp. Conc. e expresións culturais.• 1.2 Enumera as diversas metodoloxías de estudo na arte. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– O urbanismo. Tipoloxías urbanísticas.	• 2. Identificar os elementos	2.1 Recoñece as tipoloxías nas que se

- A arquitectura. Tipoloxías arquitectónicas. - A arquitectura. Os espazos interiores, os espazos exteriores e a ornamentación. - A arquitectura. Elementos materiais e técnicos.	esenciais do urbanismo e da arquitectura en tanto disciplinas da historia da arte.	clasifican o urbanismo e a arquitectura. C. Sociais e cívicas. 2.2 Explica as características xerais da arquitectura. Comp. Conc. e expresións culturais
- A escultura. Formas, materiais e instrumentos. - A pintura. Instrumentos, soportes e técnicas. - O gravado de creación e o gravado de reprodución.	• 3. Describir as características básicas da plástica artística: escultura, pintura, debuxo, gravado e outras.	3.1 Define o concepto plástica ou arte da imaxe, especificando as súas principais características. C. Com. Lingüística 3.2 Especifica as características técnicas e materiais de diversas artes plásticas. C. Sent. de inic. e esp. Empren. 3.3 Explica como evolucionaron as novas formas de expresión artística desde finais do século XIX. Comp. Conc. e expresións culturais.
- A fotografía artística e a fotografía documental. - O vídeo e a súa utilización na arte: o vídeo-arte.	• 4. Definir o significado e función da arte na cultura de masas.	4.1 Describe o desenvolvemento e a prolongación dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión, o cartelismo ou o cómic, especificando o xeito no que xuxtapoñen diversas linguaxes expresivoas. C. lingüi 4.2 Recoñece a gran versatilidade creativa do vídeo na segunda metade do século XX. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
- Utilización de diversas pautas de observación, descrición e análise de obras de arte. - Comprensión da obra de arte tendo en conta o contexto histórico no que foi creada, fuxindo de prexuízos estéticos ou ideolóxicos.	5. Recoñecer os diversos métodos de análise dunha obra de arte e a terminoloxía específica que debe empregar.	5.1 Identifica e describe os elementos que ten que considerar nunha obra urbanística. Comp. C. e exp. culturais. 5.2 Recoñece as diferentes análises que se realizan no estudo dunha obra de arte: escultura e pintura. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica os principais elementos do proceso de creación artística. Comp. Conc. e expresións culturais.	• Recoñece as dúas fases do proceso creador: a idea e a realización. P. 003. • Distingue os participantes no proceso artístico e os dous puntos de vista na análise dunha obra de arte. P. 003.
1.2 Enumera as diversas metodoloxías de estudo na arte. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Recoñece a diversa información que lle achega unha obra á arte: social, patrimonial, museística... P. 003-005. • Explica as tipoloxías artísticas tradicionais para clasificar as belas artes. P. 005.
2.1 Recoñece as tipoloxías nas que se clasifican o urbanismo e a arquitectura. C. Sociais e cívicas.	• Define o concepto de urbanismo e as súas tres tipoloxías. P. 006. • Recoñece os dous grandes grupos da arquitectura e especifica a tipoloxía da arquitectura civil. P. 007-008.

2.2 Explica as características xerais da arquitectura. Comp. Conc. e expresións culturais	● Identifica os elementos estruturais máis importantes da arquitectura. P. 009. ● Explica os principais elementos materiais e técnicos da arquitectura. P. 009-012.
3.1 Define o concepto plástica ou arte da imaxe, especificando as súas principais características. C. Com. Lingüística	● Distingue entre obras únicas e obras múltiples, e describe as diversas temáticas dunha obra de arte. P. 013.
3.2 Especifica as características técnicas e materiais de diversas artes plásticas. C. Sent. de inic. e esp. Empren.	● Identifica e describe as técnicas, materiais, instrumentos e formas empregados na escultura. P. 014-016.
3.3 Explica como evolucionaron as novas formas de expresión artística desde finais do século XIX. Comp. Conc. e expresións culturais.	● Enumera os principais instrumentos, soportes, técnicas da pintura. P. 017-018. ● Explica as características do debuxo, o gravado e doutras tipoloxías artísticas. P. 019-021.
4.1 Describe o desenvolvemento e a prolongación dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión, o cartelismo ou o cómic, especificando o xeito no que xuxta poñen diversas linguaxes expresivoas. C. lingüí	● Explica o rol dos mass media na popularización das novas linguaxes da arte. P. 022. ● Sintetiza as principais características que teñen as novas linguaxes da arte: fotografía, cine, vídeo, cartel, cómic. P. 022.
4.2 Recoñece a gran versatilidade creativa do vídeo na segunda metade do século XX. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Argumenta xustificadamente como o vídeo e as novas tecnoloxías poden potenciar aínda máis a participación do espectador. P. 023. ● Identifica a relación entre o vídeo e as novas tecnoloxías: o computer art ou net art. P. 023.
5.1 Identifica e describe os elementos que ten que considerar nunha obra urbanística. Comp. C. e exp. culturais.	● Recoñece a trama urbana e os monumentos como elementos para analizar nunha interpretación dun espazo urbanístico. P. 024. ● Describe as tres vistas básicas a analizar en toda obra arquitectónica. P. 0.24. ● Identifica outros elementos esenciais na interpretación dunha obra arquitectónica: función, antecedentes e influencias. P. 024-025.
5.2 Recoñece as diferentes análises que se realizan no estudo dunha obra de arte: escultura e pintura. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Describe as análises que se aplican no estudo dunha obra escultórica: formal, conceptual e técnica. P. 025. ● Identifica os tipos de análises que se aplican no exame dunha pintura e os elementos fundamentais para estudar en cada un. P. 026-027.

UNIDADE 2: ARTE CLÁSICA: GRECIA

Obxectivos Didácticos

- Localizar a civilización grega no tempo e no espazo xeográfico e describir o contexto histórico no que se desenvolve a arte grega.
- Resumir as características da arte grega e a súa periodización por etapas.
- Describir as características da arte minoica e da arte micénica.
- Analizar a concepción do espazo e o urbanismo grego mediante o estudo da organización da cidade de Mileto.
- Diferenciar as características das ordes arquitectónicas dórica, xónica e corintia, a partir de imaxes e fotografías.
- Analizar unha obra arquitectónica, o Partenón, non só desde o punto de vista técnico-formal, senón tamén en canto á súa función e significado.
- Describir a planta e os elementos arquitectónicos dos distintos tipos de templos.
- Recoñecer as características xerais da arquitectura civil grega, a partir do exemplo do teatro de Epidauro.
- Enumerar as características xerais da escultura grega.
- Analizar esculturas de diversos períodos da historia grega (arcaico, clásico, helenístico) e comparar as súas características.
- Distinguir os tipos de decoración, a temática e o estilo das cerámicas gregas desde a época xeométrica ata a época clásica.
- Explicar como se elaboraban os distintos tipos de mosaicos gregos.
- Comprender a influencia que o clasicismo grego tivo sobre a arte posterior e valorar o legado cultural da Grecia Antiga.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– Aproximación histórica, xeográfica e cronolóxica á arte grega, e fundamentos sociais e culturais da arte grega. – Contextualización cronolóxica das grandes etapas da arte grega. – Percepción da obra de arte como un ben cultural de valor universal. – Interese polo coñecemento doutras áreas de estudo relacionadas coa arte, como a filosofía, para entender o desenvolvemento artístico na Antiga Grecia.	• 1. Describir e situar, no seu contexto histórico e cultural, as concepcións estéticas e as características xerais da arte grega.	• 1.1 Relaciona as características básicas da arte grega cos seus referentes históricos. C. Con.. e expr. culturais • 1.2 Explica as características xerais da arte grega e a súa evolución. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– Os antecedentes da arte grega: as civilizacións minoica e micénica.	• 2. Identificar os antecedentes da cultura e a arte clásica.	2.1 Identifica a arte cretomicénica como o antecedente da arte grega. C. Sociais e cívicas. 2.2 Describe as principais características da arte cretense ou minoica e da arte micénica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– O urbanismo e a concepción do espazo nas cidades gregas. – A arquitectura grega: a orde e a razón. – As ordes arquitectónicas: dórica, xónica e corintia. – A arquitectura relixiosa: o templo grego.	• 3. Definir os principais elementos e técnicas da arquitectura grega.	3.1 Explica as principais características urbanísticas das polis helénicas. C. Conciencia. e expr. cultural. 3.2 Identifica as principais construcións arquitectónicas gregas e

O Partenón. – A arquitectura civil: o teatro. – Análise das técnicas arquitectónicas utilizadas pola civilización grega. – Análise das plantas dos distintos tipos de templos gregos.		a súa función social. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– A escultura grega arcaica. Kouros e Kore. – A escultura grega clásica. O período post-clásico. – A escultura grega helenística.	• 4. Explicar as características específicas da escultura grega.	4.1 Recoñece a figura humana masculina como o tema central nas representacións da escultura grega. C. Sociais e cívicas. 4.2 Identifica os diferentes períodos nos que se clasifica a escultura grega, e os seus escultores e obras máis representativos. C. Conciencia. e expr. cultural.
– Análise detallada dunha escultura representativa de cada un dos períodos da arte grega: arcaico, clásico e helenístico. – Os diversos estilos da cerámica, xeométrico, de época arcaica e de época clásica, e tipoloxías do mosaico, concretamente de coios e de teselas. – Definición, comprensión e uso correcto do vocabulario específico de cada elemento: métopa, cariátide, kórai, éntase, ábaco, etc. – Análise formal do Partenón, da súa redonda e da súa función a partir dunha serie de documentos textuais e iconográficos.	5. Identificar e examinar obras significativas da arte grega, utilizando unha terminoloxía específica da arte e combinando diferentes métodos de análise.	5.1 Describe as representacións conservadas en obxectos de cerámica e en mosaicos, empregando terminoloxía específica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 5.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arte grega, xustapoiando diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Relaciona as características básicas da arte grega cos seus referentes históricos. C. Con.. e expr. culturais	• Enumera os principais eventos contemporáneos ao nacemento e desenvolvemento da arte grega. P. 029. • Identifica os tres grandes períodos históricos da arte grega: Arcaico, Clásico e Helenístico. P. 029.
1.2 Explica as características xerais da arte grega e a súa evolución. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Define os conceptos xerais da arte grega: home, natureza, razón, harmonía e beleza. P. 032-033. • Recoñece a progresión específica da arquitectura, escultura e pintura gregas. P. 32-033.
2.1 Identifica a arte cretomicénica como o antecedente da arte grega. C. Sociais e cívicas.	• Distingue as dúas civilizacións que desenvolveron a arte cretomicénica: a minoica ou cretense e a micénica. P. 030. • Sitúa xeográfica e cronoloxicamente a civilización minoica ou cretense e a micénica. P. 030.
2.2 Describe as principais características da arte cretense ou minoica e da arte micénica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Especifica os principais elementos arquitectónicos da arte cretense ou minoica e da arte micénica. P. 030-031. • Identifica a pintura e a cerámica como outras manifestacións da arte cretomicénica. P. 030-031.
3.1 Explica as principais características urbanísticas das polis helénicas. C. Conciencia. e expr. cultural.	• Recoñece as principais zonas da cidade grega e a súa relación co desenvolvemento da democracia. P. 033-034. • Enumera e describe as principais achegas da arquitectura grega. P. 034-035.

3.2 Identifica as principais construcións arquitectónicas gregas e a súa función social. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Explica o concepto de orde arquitectónica e distingue as tres ordes da arquitectura grega. P. 034-035. ● Distingue os edificios gregos a partir da súa función social: arquitectura relixiosa ou civil. P. 036-037.
4.1 Recoñece a figura humana masculina como o tema central nas representacións da escultura grega. C. Sociais e cívicas.	● Distingue as dúas tipoloxías escultóricas na arte grega: o relevo e a escultura exenta. P. 038 ● Identifica os atletas como o ideal de beleza física e espiritual representado na arte grega. P. 038.
4.2 Identifica os diferentes períodos nos que se clasifica a escultura grega, e os seus escultores e obras máis representativas. C. Conciencia. e expr. cultural.	● Describe as características da escultura grega en relación coas súas tres grandes etapas. P. 038-039. ● Explica a evolución da figura humana na arte grega, a partir de obras escultóricas concretas. P. 039.
5.1 Describe as representacións conservadas en obxectos de cerámica e en mosaicos, empregando terminoloxía específica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Recoñece a denominación específica para a cerámica de figuras negras sobre fondo vermello: ática. P. 40. ● Identifica o nome dos distintos tipos de mosaico: opus tessellatum e opus vermiculatum. P. 041.
5.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arte grega, xustapoñendo diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón, tribuna das cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké, teatro de Epidauró. P. 042-047 F. 001-004. ● Identifica e analiza as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón), Doríforo (Policleto), unha métopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo, friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e de Xea).P. 48-57. F. 005-014.

UNIDADE 3: ARTE CLÁSICA: ROMA

Obxectivos Didácticos

- Situar no tempo e no espazo a cultura etrusca e a romana.
- Coñecer as características xerais das civilizacións etrusca e romana, e valorar a influencia da primeira sobre a segunda.
- Recoñecer as características xerais dos templos etruscos, a partir do exemplo do templo de Xúpiter Capitolino.
- Identificar os aspectos formais da escultura etrusca e valorar o sentido das pinturas funerarias, relacionándoo co temor á morte e as crenzas no máis alá.
- Entender a arte romana como elemento importante do proceso de romanización.
- Comprender a importancia da cidade no mundo romano, recoñecer a estrutura das cidades e valorar a función das distintas obras de enxeñaría.
- Analizar de forma detallada algunhas das obras máis emblemáticas da arquitectura romana: o Panteón, o Coliseo e o Teatro de Mérida.
- Recoñecer as características dos retratos e os relevos romanos e comprender o realismo do retrato romano analizando a súa evolución ao longo do tempo.
- Valorar a importancia do relevo histórico, tomando como punto de partida e modelo de análise a Columna Trajana.
- Distinguir as características dos catro estilos pictóricos da arte romana e identificar as mostras máis representativas de cada un deles.
- Coñecer as distintas técnicas e tipoloxías do mosaico romano.
- Recoñecer as características principais da arte paleocristiá ou tardorromana.
- Valorar a importancia do legado cultural e artístico da civilización romana para a sociedade occidental.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– Aproximación á historia do imperio romano. – A xeografía e a cronoloxía da arte etrusca e da arte romana.	• 1. Contextualizar histórica e culturalmente as concepcións estéticas e as características xerais da arte romana.	• 1.1 Describe as características básicas da arte romana a partir dos seus referentes históricos. C. Conciencia. e expr. cultural. • 1.2 Describe as características esenciais da arquitectura, escultura e pintura na cultura etrusca. C. Com. lingüíst.
– A arte etrusca: arquitectura, escultura e pintura. O templo de Xúpiter capitolino. – A arte romana: arquitectura, escultura, pintura e mosaico.	• 2. Describir as características xerais da arte romana, especificando os seus antecedentes culturais e artísticos.	2.1 Identifica a arte etrusca como un dos referentes da arte romana. C. Conciencia. e expr. cultural.
– O urbanismo romano: a estrutura das cidades, as obras de enxeñaría, as casas, os monumentos con fins recreativos, os monumentos de carácter administrativo, os monumentos conmemorativos. Materiais empregados. – Identificación dos elementos arquitectónicos que utilizaron os romanos.	• 3. Explicar os trazos principais do urbanismo e da arquitectura na antiga Roma.	3.1 Explica o urbanismo e a arquitectura romana en relación co proceso de homoxeneización do imperio. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 3.2 Enumera as características e funcións dos principais tipos de edificios romanos. C. Sociais e cívicas.
– A escultura romana: o retrato e o relevo histórico. A columna Trajana. – Os catro estilos pictóricos: incrustación, arquitectónico, ilusionista e ornamental.	• 4. Especificar a achega da escultura e pintura romana respecto da arte grega.	4.1 Recoñece os dous xéneros propios da escultura romana: o retrato e o relevo histórico. C. Conciencia. e expr. cultural.

– O mosaico romano: técnicas, temática e estilos.		4.2 Especifica as características propias da pintura romana desenvolvidas a partir do século I a.C. C. Sociais e cívicas.
– Descrición do estilo, da tipoloxía, dos materiais e da localización do anfiteatro Flavio ou Coliseo, da columna Traxana e do teatro de Mérida a partir da información que proporciona a ficha. – Utilización do vocabulario específico da arte etrusca e romana. – Expresión das emocións que espertan as obras de arte seleccionadas e interese pola protección e a conservación do patrimonio artístico.	• 5. Identificar e examinar obras significativas da arte romana, aplicando diferentes métodos de análise.	5.1 Analiza, comentar e clasifica obras representativas da arte romana, usando a terminoloxía específica e a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
BLOQUE 2 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– A arte paleocristiá: as basílicas e a nova iconografía cristiá. – Análise das características da nova iconografía da arte paleocristiá.	• 1.Recoñecer os trazos da arte paleocristiá ou tardorromana.	• 1.1 Explica a arte paleocristiá en relación difusión do cristianismo polo Imperio Romano. C. Conciencia. e expr. culturais.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Describe as características básicas da arte romana a partir dos seus referentes históricos. C. Conciencia. e expr. cultural.	• Identifica os tres grandes períodos históricos nos que se desenvolveu a arte romana. P. 59. • Distingue os dous períodos históricos nos que tradicionalmente se clasificou a arte romana. P. 59.
1.2 Describe as características esenciais da arquitectura, escultura e pintura na cultura etrusca. C. Com. lingüíst.	• Identifica as tumbas e os templos como as principais construcións da arquitectura etrusca. P. 060-061. • Recoñece como trazo característico da escultura e da pintura etrusca, a temática realista. P. 062-063.
2.1 Identifica a arte etrusca como un dos referentes da arte romana. C. Conciencia. e expr. cultural.	• Identifica as achegas da las arquitectura romana respecto ao seu referente grego e etrusco. P. 059, 064. • Identifica a preferencia polo realismo na arte romana como un trazo herdado do modelo etrusco. P. 064.
3.1 Explica o urbanismo e a arquitectura romana en relación co proceso de homoxeneización do imperio. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Recoñece as diferentes partes do ordenamento xeométrico en cuadrícula da cidade romana. P. 065. • Identifica as pontes e os acuedutos como obras de enxeñería trascendentes para o territorio romano. P. 065.
3.2 Enumera as características e funcións dos principais tipos de edificios romanos. C. Sociais e cívicas.	• Distingue os edificios romanos segundo sexan privados ou públicos, relixiosos ou civís. P. 066. • Identifica as diferentes funcións dos monumentos romanos. P. 066-067.
4.1 Recoñece os dous xéneros propios da escultura romana: o retrato e o relevo histórico. C. Conciencia. e expr. cultural.	• Explica a evolución do retrato desde a súa orixe até o período do Baixo Imperio o tardorromano. P. 068. • Identifica como característica fundamental dos relevos romanos, o seu alto grao narrativo. P. 069.
4.2 Especifica as características propias da pintura romana desenvolvidas a partir do século I a.C. C. Sociais e cívicas.	• Identifica a práctica do fresco e a preferencia por temáticas cotiás como propio da pintura romana. P. 070 • Diferenza os catro estilos ou sistemas que caracterizan a pintura romana. P. 070-071.

5.1 Analiza, comentar e clasifica obras representativas da arte romana, usando a terminoloxía específica e a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Describe as características xerais do mosaico romano utilizando unha terminoloxía específica. P. 072. • Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma, Basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, Acueduto de Segovia, Arco de Tito en Roma, Columna de Traxano en Roma. P.076-084 F. 015-023. • Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo de Arco de Tito (detalle dos soldados co candeeiro e outros obxectos do Templo de Xerusalén), relevo da columna de Traxano. P. 0845-086 F. 023-026.
BLOQUE 2 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica a arte paleocristiá en relación difusión do cristianismo polo Imperio Romano. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Describe a orixe, características e función dunha basílica paleocristiá. P. 073-075. • Explica a evolución da iconografía paleocristiá, especialmente en catacumbas e sarcófagos. P. 74-75.

UNIDADE 4, 5, 6 (I E II): ARTE BIZANTINA, ARTE ISLÁMICA E MUDÉXAR, ARTE PRERROMÁNICA

Obxectivos Didácticos

- Situar no tempo e no espazo o Imperio bizantino.
- Coñecer o contexto histórico no que se desenvolve a arte bizantina.
- Recoñecer os tres grandes períodos nos que se divide a arte bizantina.
- Identificar os elementos construtivos da arquitectura bizantina.
- Analizar a obra arquitectónica máis importante da arquitectura bizantina: Santa Sofía de Constantinopla.
- Recoñecer as principais mostras de escultura bizantina e valorar a importancia que tivo o marfil nos relevos.
- Analizar a temática e a forma dos relevos escultóricos bizantinos.
- Describir a iconografía representada nos mosaicos bizantinos.
- Analizar os aspectos formais, técnicos e simbólicos dos mosaicos da igrexa de San Vital en Rávena.
- Recoñecer os distintos tipos de obras pictóricas da arte bizantina: a iluminación miniada de libros e as iconas.
- Situar correctamente no tempo e no espazo a civilización islámica.
- Coñecer os diversos condicionantes da arte islámica na península Ibérica e as principais etapas en que se divide.
- Recoñecer as características técnico-construtivas da arquitectura islámica, en xeral, e da hispanomusulmá, en particular.
- Comprender a estreita relación que existe entre as manifestacións da arte hispanomusulmá e a relixión da cultura islámica.
- Valorar a importancia da mesquita dentro da arquitectura relixiosa islámica.
- Distinguir as características propias da mesquita de Córdoba.
- Identificar os distintos tipos de edificios da arquitectura civil islámica.
- Recoñecer os edificios máis importantes da arte islámica na península Ibérica.
- Describir os elementos decorativos que introduce a arte islámica.
- Comprender a orixe da arte mudéxar e coñecer as súas principais características.
- Distinguir as características dos focos mudéxares da península Ibérica: castelánleonés, toledano, aragonés e andaluz.
- Recoñecer os principais edificios mudéxares da península Ibérica.
- Definir o concepto de arte prerrománica.
- Situar no tempo e no espazo a arte visigoda, a arte asturiana ou ramirense e a arte mozárabe.
- Coñecer as principais características da arquitectura visigótica.
- Identificar as igrexas visigóticas máis importantes da península Ibérica.
- Establecer ao orixe visigótica do arco de ferradura.
- Recoñecer a importancia da ourivaría na arte visigoda a través do estudo da coroa votiva de Recesvinto.
- Distinguir os trazos característicos da arquitectura asturiana e analizar, de forma monográfica, a igrexa de Santa María do Naranco.
- Valorar a importancia dos elementos e os sistemas construtivos da arquitectura prerrománica como precursores do Románico.
- Distinguir as características xerais da arte mozárabe.
- Recoñecer o arco de ferradura como un dos elementos característicos da arquitectura mozárabe.
- Descubrir outras mostras da arte mozárabe, como as miniaturas.
- Desenvolver a sensibilidade estética e ser capaces de gozar contemplando e analizando distintas obras de arte.
- Valorar as obras de arte como documentos históricos que nos permiten deducir información política, social e económica da época estudada.
- Comprender a riqueza do patrimonio artístico hispanomusulmá e valorar positivamente as medidas para protexelo e conservalo.
- Comprender a importancia da conservación e restauración do patrimonio artístico prerrománico da península Ibérica.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– O marco histórico e cronolóxico do Imperio bizantino. – A arte bizantina: características xerais. – Distinción das grandes etapas da arte bizantina: o “Século de Ouro”, o período iconoclasta e o período post-iconoclasta.	• 1. Describir e situar, no seu contexto histórico e cultural, as concepcións estéticas e as características xerais da arte bizantina.	• 1.1 Identifica e explica os referentes históricos da arte bizantina. C. Conciencia. e expr. culturais. • 1.2 Contextualiza as características xerais da arte bizantina: arquitectura, escultura, artes plásticas. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– Descrición dos elementos construtivos da arquitectura bizantina: grandes cúpulas, cunchas ou trompas, etc. – A arquitectura bizantina. A basílica. Santa Sofía de Constantinopla.	• 2. Identificar e explicar os principais elementos da arquitectura bizantina.	2.1 Recoñece as características esenciais da basílica bizantina. C. Conciencia. e expr. culturais. 2.2 Identifica as similitudes e as diferenzas da arquitectura bizantina cos seus modelos antecesores. C. Sociais e cívicas.
– A escultura bizantina. Ourivaría, esmaltes e relevos de marfil. – Observación e descrición de distintos exemplos de relevos en marfil. – O mosaico bizantino: técnica e temática. – Os mosaicos de Xustiniano e Teodora. – A pintura bizantina: a iluminación miniada de libros e as iconas. – Análise técnica e formal dos mosaicos bizantinos.	• 3. Describir a produción artística bizantina no ámbito da escultura e das artes pictóricas.	3.1 Enumera os trazos característicos do traballo do marfil bizantino. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 3.2 Explica a riqueza decorativa do mosaico e da pintura bizantinos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Definición e aplicación do vocabulario específico da arte bizantina. – Análise da planta e o alzado da basílica de Santa Sofía de Constantinopla. – Expresión das emocións e das sensacións que esperta a contemplación das obras de arte seleccionadas.	• 4. Identificar e analizar obras significativas da arte bizantina, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	4.1 Analiza obras destacadas da arte bizantina, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– Aproximación á historia de Al-Ándalus. – A xeografía e a cronoloxía da arte islámica e as etapas artísticas da arte hispanomusulmá. – Distinción das tres etapas artísticas da arte hispanomusulmá: época omeia e califal, época almohade e época nazarí.	• 5. Relacionar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte islámica e da arte mudéxar, co seu contexto histórico e cultural.	5.1 Describe as características xerais da arte islámica a partir dos seus referentes históricos. C. Conciencia. e expr. culturais. 5.2 Recoñece as influencias fundamentais da arte musulmá. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

BLOQUE 2 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– As características xerais técnico-construtivas da arquitectura islámica e os elementos decorativos da arte islámica. – Enumeración dos elementos construtivos da arquitectura islámica. – A arquitectura relixiosa: a mesquita de Córdoba. – A arquitectura civil: alcazabas, fortalezas, castelos, palacios e baños públicos.	• 1. Identificar e explicar as características fundamentais da arquitectura islámica.	• 1.1 Recoñece as características básicas e o tipo de construcións da arquitectura musulmá. C. Conciencia. e expr. culturais. • 1.2 Describe os edificios máis representativos da arquitectura relixiosa e a arquitectura civil islámica. C. Sociais e cívicas.
– Definición do termo “mudéxar”, en relación coa arte. – A arte mudéxar: contexto histórico,	• 2. Describir a diversidade da arquitectura mudéxar a través dos seus estilos.	2.1 Explica as características específicas da arte hispanomusulmá. C. Comunicación lingüística.

xeográfico e cronolóxico e características. • Os distintos focos mudéxares: castelánleonés, toledano, aragonés e andaluz. – Valoración das principais achegas realizadas polo pobo árabe no terreo cultural e científico. – Interese en profundar no coñecemento da arte islámica e da arte mudéxar. • Toma de conciencia da necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico para o goce das xeracións actuais e vindeiras.		
– Análise da mesquita de Córdoba, elaborando unha ficha técnica, unha descrición formal, un estudo do medio e a integración urbanística, a función, o contido e o significado da edificación e dos modelos e as influencias posteriores. – Utilización do vocabulario específico da arte islámica e da arte mudéxar: ataurique, lacería, mihrab, mocárabe, etc.	• 3. Identificar e analizar obras significativas da arte islámica e mudéxar, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	3.1 Identifica e analiza edificios destacados da arte islámica e mudéxar, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A cronoloxía e a xeografía da arte prerrománica. – A arte prerrománica: características xerais. O prerrománico europeo.	• 4. Contextualizar, histórica e culturalmente, as concepcións estéticas e as características xerais que ten a arte prerrománica.	4.1 Describe os acontecementos históricos máis relevantes ocorridos en Europa e na Península Ibérica entre o século V e o século XI. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 4.2 Recoñece as características comúns das diversas escolas englobadas no termo prerrománico.
– A arquitectura visigoda. San Xoán de Baños. – Descrición da planta e dos principais elementos construtivos da basílica visigótica. – A escultura e ourivaría visigoda: as coroas votivas. – A arquitectura asturiana: Identificación dos períodos ou fases. Distinción dos elementos construtivos. – A escultura, a pintura e a ourivaría asturiana. – A arquitectura mozárabe. Elementos visigóticos e musulmáns. – As miniaturas mozárabes: os “beatos”	• 5. Describir as principais manifestacións da arte prerrománica en España.	5.1 Identifica os elementos máis característicos da arte visigoda. C. Conciencia. e expr. culturais. 5.2 Sitúa xeográfica e cronoloxicamente a arte prerrománica asturiana. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 5.3 Describe o desenvolvemento da arte mozárabe e as súas manifestacións artísticas máis destacadas. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Aprendizaxe e utilización do vocabulario específico da arte prerrománica: arco de ferradura, coroa votiva, etc. – Observación de distintos elementos arquitectónicos, como o arco de ferradura, para comprender mellor o seu uso e función. – Análise das características da igrexa de Santa María do Naranco a partir da información que proporciona a ficha. – Interese por profundar no coñecemento da arte bizantina, arte islámica e arte mudéxar, e arte prerrománica – Percepción da obra de arte como un ben	• 6. Identificar e analizar obras significativas da arte prerrománica, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	6.1 Analiza obras destacadas da arte prerrománica, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 2 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica e explica os referentes históricos da arte bizantina. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica os principais acontecementos históricos que influíron no nacemento e evolución da arte bizantina. P. 89-90. ● Localiza o escenario xeográfico no que se desenvolveu a arte bizantina. P. 90
1.2 Contextualiza as características xerais da arte bizantina: arquitectura, escultura, artes plásticas. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Distingue as tres grandes etapas nas que se clasifica a arte bizantina. P. 90 ● Enumera as características xerais das diversas manifestacións artísticas bizantinas: arquitectura, escultura e artes pictóricas. P. 90. ● Identifica a arquitectura e o mosaico como as prácticas artísticas bizantinas máis sobresaíntes. P. 90.
2.1 Recoñece as características esenciais da basílica bizantina. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Describe os elementos máis característicos da arquitectura bizantina, a partir da basílica. P.091-0920.
2.2 Identifica as similitudes e as diferenzas da arquitectura bizantina cos seus modelos antecesores. C. Sociais e cívicas.	● Recoñece a herdanza do modelo tardorromano ou paleocristián de planta basilical, na inicial arquitectura bizantina. P. 91. ● Diferenza os elementos da igrexa bizantina que se afastan da tradición romana. P. 92.
3.1 Enumera os trazos característicos do traballo do marfil bizantino. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Recoñece o delicado traballo do marfil como práctica máis relevante da escultura bizantina. P. 93
3.2 Explica a riqueza decorativa do mosaico e da pintura bizantinos. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica as técnicas empregadas na realización dos mosaicos bizantinos. P. 94. ● Describe a iconografía característica do mosaico bizantino. P. 94-95. ● Recoñece a iluminación das miniaturas e das iconas como as manifestacións pictóricas bizantinas máis relevantes. P. 95.
4.1 Analiza obras destacadas da arte bizantina, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Identifica e analiza a igrexa de Santa Sofía de Constantinopla. P. 096-097 F. 027. ● Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor, a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental. P. 090 e P. 094-95 e P. 098 F. 028. ● Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena. P. 099 F. 029.
5.1 Describe as características xerais da arte islámica a partir dos seus referentes históricos. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Explica a orixe e evolución do Al-Andalus e identifica a arte mudéjar como o seu estilo artístico. P. 101-103. ● Recoñece as tres etapas nas que se divide a arte islámica na Península Ibérica e as súas principais características. P. 101, 103.
5.2 Recoñece as influencias fundamentais da arte musulmá. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Enumera os modelos artísticos que influíron na arquitectura islámica e as características herdadas. P. 102. ● Argumenta a prioridade da arquitectura islámica sobre as artes plásticas a partir do vínculo da arte musulmá coa relixión. P. 102.

BLOQUE 2 E 7

Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Recoñece as características básicas e o tipo de construcións da arquitectura musulmá. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Describe as características técnico-construtivas esenciais da arquitectura islámica. P. 104. ● Identifica os dous tipos de construcións en que se divide a arquitectura musulmá. P. 104.
1.2 Describe os edificios máis representativos da arquitectura relixiosa e a arquitectura civil islámica. C. Sociais e cívicas.	● Identifica a mesquita e o palacio como os edificios áis importantes da arquitectura islámica. P. 105.-106. ● Recoñece as zonas principais da mesquita e do palacio islámico. P. 105-106.
2.1 Explica as características específicas da arte hispanomusulmá. C. Comunicación lingüística.	● Define o significado do termo mudéxar en relación coa arte. P 107. ● Relaciona os diversos estilos da arte mudéxar cos seus centros ou focos xeográficos correspondentes. P. 107. ● Especifica as características propias dos diversos estilos arquitectónicos da arte mudéxar e enumera as súas construcións máis importantes. P. 107-109.
3.1 Identifica e analiza edificios destacados da arte islámica e mudéxar, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica e analiza as seguintes obras hispanomusulmás: Mesquita de Córdoba, Alxafaría de Zaragoza, Xiralda de Sevilla, a Alhambra de Granada P. 110-115 F.030-033.
4.1 Describe os acontecementos históricos máis relevantes ocorridos en Europa e na Península Ibérica entre o século V e o século XI. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Explica a desaparición do Imperio Romano de Occidente e a creación de novos estados en Europa occidental. P. 117. ● Relaciona o período da arte prerrománica nas súas diferentes etapas históricas. P. 117.
4.2 Recoñece as características comúns das diversas escolas englobadas no termo prerrománico.	● Define o concepto de arte prerrománica e identifica as súas características xerais. P.118. ● Enumera obras significativas de arte prerrománica europea: de Italia, Francia e illas Británicas. P. 119
5.1 Identifica os elementos máis característicos da arte visigoda. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Describe as principais características da arte visigótica en arquitectura, escultura e ourivaría. P. 120-121. ● Enumera as igrexas visigóticas da Península Ibérica máis importantes. P. 120
5.2 Sitúa xeográfica e cronoloxicamente a arte prerrománica asturiana. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Define a arte asturiana e enumera os elementos esenciais da súa arquitectura, escultura, pintura e ourivaría. P. 122-123. ● Recoñece algúns dos exemplos de arquitectura asturiana máis importante. P. 123.
5.3 Describe o desenvolvemento da arte mozárabe e as súas manifestacións artísticas máis destacadas. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Explica as causas do desenvolvemento da arte mozárabe e identifica a arquitectura e as miniaturas como as manifestacións artísticas máis sobresaíntes. P. 124-125. ● Identifica e localiza xeograficamente os monumentos máis importantes da arte mozárabe. P. 124.
6.1 Analiza obras destacadas da arte prerrománica, a través de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo) e San Miguel da Escalada (León). P. 126-129 F. 34-36.

UNIDADE 7: ARTE ROMÁNICA

Obxectivos Didácticos

- Situar no tempo e no espazo a arte románica.
- Entender o contexto histórico no que se desenvolve a arte románica.
- Coñecer as características básicas da arquitectura románica.
- Diferenciar os aspectos técnicos e formais dos distintos estilos do románico europeo a partir do estudo dalgúns edificios representativos.
- Identificar os principais edificios románicos da península Ibérica.
- Describir a estrutura dos mosteiros medievais e recoñecer os conxuntos monacais máis importantes de España.
- Recoñecer as características formais e a función dos castelos.
- Coñecer as características básicas da escultura e a pintura románicas e valorar a súa importancia como medio para transmitir a doutrina da Igrexa.
- Identificar os elementos decorativos das portadas e os capiteis románicos a partir da análise dalgunhas das portadas máis importantes de Europa.
- Analizar de forma detallada o Pórtico da Gloria de Santiago de Compostela.
- Describir as características das tallas devocionais en madeira.
- Coñecer as distintas tendencias pictóricas das pinturas murais ao fresco e das pinturas á témpera, e analizar os frescos da bóveda de Sant Climent de Taüll.
- Recoñecer a importancia do románico no patrimonio cultural europeo e especialmente no español, e interesarse pola súa conservación e divulgación.
- Gozar coa análise das obras de arte e amosar interese por ampliar a información sobre a arte románica.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
– O contexto histórico no que se desenvolve a arte románica. – A xeografía e a cronoloxía da arte románica. – As características xerais da arte románica.	• 1. Describir as concepcións estéticas e as características xerais da arte románica, a partir do seu contexto histórico e cultural.	• 1.1 Relaciona as características básicas da arte románica cos seus referentes históricos. C. Sociais e cívicas. • 1.2 Diferenza as características propias da arte románica das características herdadas de modelos artísticos anteriores. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A arquitectura ao servizo de Deus: as catedrais e as igrexas. – Os elementos construtivos da arquitectura románica. – As igrexas e as catedrais románicas en España. – Os conxuntos monacais. – A arquitectura civil: os castelos.	• 2. Identificar os tipos de edificio, técnicas e materiais máis representativos da arquitectura románica.	2.1 Describe as características e función das Igrexas e mosteiros na arte románica. C. Sociais e cívicas. 2.2 Recoñece a terminoloxía específica para describir as partes de diversos edificios románicos. C. Comunicación lingüística. 2.3 Explica o vínculo da escultura coa arquitectura na arte románica. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A escultura románica nas portadas e nos capiteis. – O Pórtico da Gloria da catedral de Santiago de Compostela. – As esculturas devocionais en madeira.	• 3. Describir as diversas imaxes características da escultura románica.	3.1 Recoñece a diversidade de trazos existentes en certos tipos de escultura románica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 3.2 Especifica as características comúns entre a escultura e a pintura

		románicas. C. Sociais e cívicas.
– A pintura románica: a pintura mural ao fresco e a pintura á témpera. – Os frescos da bóveda de Sant Climent de Taüll.	• 4. Definir a pintura romana en relación ás súas características iconográficas, formais e estilísticas.	4.1 Recoñece os diferentes trazos característicos da pintura románica. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Dedución dos aspectos económicos, sociais e culturais da Idade Media a partir da información que proporcionan as obras de arte. – Análise da planta e dos elementos construtivos das igrexas románicas. – Aplicación e uso do vocabulario específico da arte románica: tribuna, ábsida, coroa, transepto, deambulatorio, etc. – Valoración da importancia dos conxuntos arquitectónicos do Románico que foron catalogados como Patrimonio Cultural da Humanidade. • Toma de conciencia da necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico románico para o goce das xeracións actuais e as vindeiras.	• 5. Identificar e examinar obras significativas da arte romana, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	5.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arte románica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Conciencia. e expr. culturais.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 2 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Relaciona as características básicas da arte románica cos seus referentes históricos. C. Sociais e cívicas.	• Identifica a Igrexa como institución destacada que influíu no desenvolvemento da arte románica. P. 131. • Describe as tres grandes etapas no desenvolvemento da arte románica. P. 131.
1.2 Diferencia as características propias da arte románica das características herdadas de modelos artísticos anteriores. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Distingue en que manifestacións artísticas a herdanza clásica foi notoria e en que outras foi inexistente. P. 132. • Explica para quen traballaba o artista artesán, e por que este debía seguir normas e temas ditados. P. 132.
2.1 Describe as características e función das Igrexas e mosteiros na arte románica. C. Sociais e cívicas.	• Identifica os principais elementos arquitectónicos das igrexas e catedrais románicas. P. 133-134. • Distingue as principais características da arquitectura románica en Italia e na Península Ibérica. P. 133-134.
2.2 Recoñece a terminoloxía específica para describir as partes de diversos edificios románicos. C. Comunicación lingüística.	• Enumera os espazos máis importantes dos mosteiros e recoñece o termo de claustro. P. 136. • Recoñece o nome específico para a torre máis alta e fortificada do castelo: torre mestra ou da homenaxe. P. 137.
2.3 Explica o vínculo da escultura coa arquitectura na arte románica. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Xustifica por que certos elementos arquitectónicos foron asumidos como soportes escultóricos. P. 138. • Enumera os diversos temas que se representaron na escultura románica. P. 138.
3.1 Recoñece a diversidade de trazos existentes en certos tipos de escultura románica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Identifica as diferentes características das esculturas das portadas das catedrais. P. 139. • Identifica os tres grupos de temáticas que caracterizan as esculturas devocionais en madeira. P. 139.

3.2 Especifica as características comúns entre a escultura e a pintura románicas. C. Sociais e cívicas.	● Explica por que a pintura tamén estivo supeditada á arquitectura. P. 140. ● Identifica as características formais e estilísticas que comparten a escultura e a pintura románicas. P. 140.
4.1 Recoñece os diferentes trazos característicos da pintura románica. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Diferenza as dúas principais manifestacións da pintura románica: mural ao fresco e á témpera. P. 140. ● Explica a temática relixiosa da escultura románica. ● Distingue e localiza xeograficamente os dous estilos pictóricos na arte romana. P. 140-141.
5.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arte románica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista, Catedral de Santiago de Compostela. P. 142-144 F. 037-039. ● Identifica e analiza as seguintes esculturas románicas: A dúbida de San Tomé no ángulo do claustro de Santo Domingo de Silos (Burgos), Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia), Última cea do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca), Pórtico da Gloria da catedral de Santiago. P. 145-148 F. 040-043. ● Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León; ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida). P. 149-151 F. 044-045.

UNIDADE 8: ARTE GÓTICA

Obxectivos Didácticos

- Situar correctamente no tempo e no espazo o desenvolvemento da arte gótica.
- Coñecer os condicionantes sociais, económicos e intelectuais da época e saber como influíron no desenvolvemento das manifestacións artísticas.
- Distinguir as características dos distintos estilos do gótico: gótico setentrional ou francés e gótico meridional ou cisterciense.
- Valorar a importancia que tiveron as catedrais na arte gótica e as innovacións técnicas e construtivas que se introduciron neste período.
- Identificar as principais catedrais góticas en Europa e en España.
- Analizar as características técnicas e formais da catedral de León.
- Comprender a evolución estilística do gótico civil e analizar unha obra do gótico mediterráneo: a Lonxa de Valencia.
- Recoñecer as características da escultura gótica nos distintos países de Europa, a partir do estudo dalgunhas das obras máis representativas de cada zona.
- Comprender a evolución da escultura gótica ao longo do tempo: a súa independencia da arquitectura e a importancia crecente da escultura exenta, etc.
- Coñecer as características fundamentais da pintura gótica e establecer as diferenzas entre os distintos estilos e tradicións.
- Identificar as obras de arte e os pintores máis importantes de cada estilo.
- Analizar unha obra do estilo italogótico: A resurrección de Lázaro.
- Coñecer os trazos específicos do gótico flamengo a través da análise dalgunhas obras de Jan Van Eyck e de El Bosco.
- Valorar a tradición gótica como parte importante da cultura nacional e europea.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
– A xeografía e a cronoloxía da arte gótica. – A arte gótica: introdución á arquitectura, a escultura e a pintura.	• 1. Relacionar as concepcións estéticas e as características xerais que ten a arte gótica co seu contexto histórico e cultural.	• 1.1 Explica os principais factores históricos que influíron na evolución da arte gótica entre os séculos XII e XIV. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. • 1.2 Recoñece a localización e a evolución xeral da arte gótica. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Distinción dos elementos construtivos da arquitectura gótica. – A arquitectura gótica: as catedrais. – Análise da planta e o alzado dunha catedral gótica. – Descrición dos distintos espazos e elementos construtivos da catedral de León. – O gótico setentrional ou francés. O gótico radiante. O gótico flamíxero. O gótico meridional. – A arquitectura civil gótica. – A arquitectura gótica na Coroa de Aragón e en Castela.	• 2. Enumerar os principais elementos e edificios da arquitectura gótica.	2.1 Recoñece a catedral como a principal expresión artística da arte gótica. C. Sociais e cívicas. 2.2 Relaciona os edificios relixiosos ou civís góticos cos seus respectivos estilos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A escultura gótica: características xerais e	• 3. Identificar e describir o	3.1 Explica o proceso de

diferenzas estilísticas.	proceso de humanización da escultura gótica.	independencia ou autonomía da escultura gótica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 3.2 Recoñece a evolución da escultura gótica en distintas zonas xeográficas. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A pintura gótica. Técnicas e estilos: francogótico, italogótico, cortesán e flamengo. – O estilo francogótico ou lineal. – O estilo italogótico. A resurrección de Lázaro. – O estilo internacional ou cortesán. – O gótico flamengo. O matrimonio Arnolfini e O xardín das delicias.	• 4. Recoñecer e explicar a diversidade que caracteriza a pintura gótica.	4.1 Explica as principais transformacións da pintura no período gótico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 4.2 Distingue os catro estilos da pintura gótica. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Análise das características técnicas, formais e estilísticas dunha obra do gótico mediterráneo. – Aplicación e uso do vocabulario específico da arte gótica: arco oxival, bóveda de cruzaría, vidreiras, pináculos, etc. – Descrición e análise dalgunhas das pinturas góticas máis coñecidas, a partir da información que proporcionan as fichas. – Interese por profundar no contexto histórico da Idade Media a partir da observación das obras seleccionadas. – Toma de conciencia da necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico gótico para o goce das xeracións actuais e as vindeiras.	• 5. Analizar obras significativas da gótica utilizando unha metodoloxía de análise diversa e empregando terminoloxía específica da arte.	5.1 Analiza, comentar e clasifica obras representativas da arte gótica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 2 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica os principais factores históricos que influíron na evolución da arte gótica entre os séculos XII e XIV. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Identifica a burguesía como nova consumidora da arte gótica. P. 153-154. • Enumera as principais causas da crise da Baixa Idade Media que incidiu na creación artística de mediados do século XIV. P. 153.
1.2 Recoñece a localización e a evolución xeral da arte gótica. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Distingue os tres grandes ciclos da arte gótica e a súa diferente evolución xeográfica. P. 153. • Describe a cambiante valoración da arte gótica desde o Renacemento ao Romanticismo. P. 154.
2.1 Recoñece a catedral como a principal expresión artística da arte gótica. C. Sociais e cívicas.	• Enumera os elementos que posibilitaron levantar edificios máis altos e luminosos. P. 154-155. • Identifica os elementos arquitectónicos máis característicos dunha catedral gótica. P. 155-156.
2.2 Relaciona os edificios relixiosos ou civís góticos cos seus respectivos estilos. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Distingue a evolución estilística do gótico relixioso, da evolución do gótico civil. P. 156-159. • Localiza xeograficamente e explica as características principais dos diversos estilos góticos. P. 156-159.g

3.1 Explica o proceso de independencia ou autonomía da escultura gótica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Recoñece os recursos a partir dos cales se humanizaron as figuras escultóricas da arte gótica. P. 160-161. ● Identifica as estatuas-columna como o inicio da independencia da escultura. P. 160.
3.2 Recoñece a evolución da escultura gótica en distintas zonas xeográficas. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Especifica o liderado de Francia na evolución da escultura gótica. P. 161. ● Identifica algúns dos escultores góticos italianos máis destacados. P. 161.
4.1 Explica as principais transformacións da pintura no período gótico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Identifica as causas da xeneralización da pintura sobre táboa e da pintura de vidreiras. P. 162. ● Enumera os principais temas da pintura gótica. P. 162.
4.2 Distingue os catro estilos da pintura gótica. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Localiza xeograficamente e explica as principais características dos estilos pictóricos. P. 162-165. ● Enumera artistas e obras representativos para cada un dos estilos pictóricos. P. 162-165.
5.1 Analiza, comentar e clasifica obras representativas da arte gótica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos: técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico ou histórico. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París, fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, interior da igrexa de Xoán dos Reis de Toledo. P. 166-170 F. 046-050. ● Identifica e analiza as seguintes esculturas góticas: Grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims, tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, Retablo de Gil de Siloé na Cartuxa de Miraflores (Burgos). P. 171-173 F. 051-053. ● Identifica e analiza as seguintes pinturas góticas: escea de A fuxida a Exipto, de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua; o Matrimonio Arnolfini, de Jan Van Eyck; O descendemento e a cruz, de Roger van der Weyden; O Xardín das Delicias, de El Bosco. P. 174-177.

UNIDADE 9 (I E II): ARTE RENACENTISTA

Obxectivos Didácticos

- Situar no tempo e no espazo as principais etapas da arte renacentista: Quattrocento, Cinquecento e Manierismo.
- Comprender os aspectos ideolóxicos, filosóficos e culturais do Humanismo e valorar o rol que desempeña a figura do mecenas no desenvolvemento da arte.
- Coñecer a renovación dos sistemas de representación que introduce a arte renacentista desde o punto de vista formal e compositivo.
- Recoñecer as características básicas do urbanismo e da arquitectura renacentista.
- Distinguir as principais tipoloxías arquitectónicas do Renacemento.
- Comprender a configuración espacial das igrexas renacentistas a partir da análise da igrexa de San Lorenzo, de Brunelleschi.
- Describir os aspectos formais e técnicos dos palacios renacentistas e recoñecer os palacios máis importantes de Europa.
- Comprender as características das vilas renacentistas mediante a análise da Vila Capra, de Andrea Palladio.
- Identificar os estilos do Renacemento en España: prateiresco, clasicista e herreriano.
- Coñecer as características da escultura do Quattrocento, o Cinquecento e o Manierismo a través das obras dos artistas máis destacados.
- Distinguir os aspectos técnicos e formais dos estilos pictóricos renacentistas e analizar unha obra de Sandro Botticelli e outra de Miguel Anxo.
- Identificar as características da pintura renacentista en España e recoñecer o estilo de El Greco mediante as súas obras máis representativas.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 3 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– Aproximación histórica ao Renacemento e xeografía e cronoloxía da arte renacentista. – As etapas da arte renacentista: Quattrocento, Cinquecento e Manierismo. – O humanismo: a valoración das arte clásica e o antropocentrismo. – Percepción da obra de arte como un ben cultural de valor universal.	• 1. Relacionar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento co seu contexto histórico e cultural.	• 1.1 Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización, a partir dos principais acontecementos históricos da época. C. Soc. e cívicas. • 1.2 Identifica a nova concepción do mundo e a nova corrente ideolóxica, filosófica e cultural e que deron orixe ao Renacemento. C. Sent. de inic. e esp. Emprended. • 1.3 Explica a práctica do mecenado no Renacemento italiano, e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e o seu labor. C. ling.
– O urbanismo e a arquitectura renacentista. – As igrexas renacentistas. A igrexa de San Lorenzo, de Brunelleschi. – As vilas renacentistas. A Vila Capra, de Andrea Palladio.	• 2. Explicar as características específicas da arquitectura renacentista italiana e describir a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	2.1 Describe a evolución dos principais trazos do urbanismo e da arquitectura renacentista, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Conciencia. e expr. culturais. 2.2 Especifica as características dos principais edificios relixiosos e civís do Renacemento. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– Análise dos diferentes elementos construtivos e decorativos da arte	• 3. Analizar obras arquitectónicas renacentistas,	3.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura

renacentista. – Aplicación e uso do vocabulario específico da arte renacentista. – Utilización de diversas fontes de observación e de información directas e indirectas: Internet, material audiovisual, visitas a museos e exposicións, etc.	utilizando unha metodoloxía de análise diversa e empregando terminoloxía específica da arte.	renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conc. e expr. culturais.
– O Renacemento en España: prateiresco, clasicista e herreriano.	• 4. Especificar o desenvolvemento da arquitectura renacentista en España.	4.1 Explica as características particulares da arquitectura renacentista en España, a partir dos tres estilos. C. lin. 4.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura renacentista en España, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– A escultura renacentista: características xerais.	• 5. Describir a escultura renacentista italiana a partir das súas principais obras.	5.1 Explica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A escultura do Quattrocento: o David de Donatello. – A escultura do Cinquecento: Miguel Anxo. – Identificación dos grandes xenios do Renacemento e das súas obras. – Aplicación e uso do vocabulario específico da arte renacentista. – Expresión das emocións e das sensacións que esperta a contemplación das obras de arte seleccionadas.	• 6. Analizar obras escultóricas renacentistas, utilizando unha metodoloxía de análise diversa e empregando terminoloxía específica da arte.	6.1 Analiza, comenta e clasifica obras significativas da escultura renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

BLOQUE 3 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– Identificación dos grandes xenios do Renacemento e das súas obras.	• 1. Explicar a peculiaridade da escultura renacentista española.	• 1.1 Explica as características da escultura renacentista en España, e identifica e analiza as súas principais obras. C. Sociais e cívicas.
– A pintura renacentista: técnica, temática, escolas e artistas.	• 2. Describir as características e a evolución da pintura renacentista.	2.1 Enumera as características xerais da pintura renacentista italiana, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Comunicación lingüística.
– Descrición das características específicas de cada estilo artístico.	• 3. Especificar as principais escolas da pintura renacentista e as súas características esenciais.	3.1 Describe os trazos específicos dos diversos estilos pictóricos do Renacemento italiano. Competencias. Sociais e cívicas. 3.2 Especifica as características da escola veneciana. C. Comunicación lingüística. 3.3 Recoñece a singularidade do Renacemento nórdico. C. Sociais e cívicas. C. Comunicación lingüística.
– A pintura do Quattrocento: O nacemento de Venus, de Sandro Botticelli. – A pintura do Cinquecento: Os frescos da Capela Sixtina, de Miguel Anxo. – A escola de Venecia: Tiziano, o	• 4. Analizar obras pictóricas renacentistas, utilizando unha metodoloxía de análise diversa e empregando terminoloxía específica da arte.	4.1 Analiza, comenta e clasifica obras significativas da pintura renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.

Tintoretto e o Veronés. – Identificación dos grandes xenios do Renacemento e das súas obras. – Aplicación e uso do vocabulario específico da arte renacentista.		
– A pintura renacentista en España. O enterro do conde Orgaz, de El Greco.	• 5. Detallar as particularidades da pintura renacentista en España.	5.1 Especifica as características da pintura renacentista en España. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A pintura renacentista en España. O enterro do conde Orgaz, de El Greco.	• 6. Describir os trazos esenciais da obra pictórica que creou El Greco.	6.1 Explica as características da pintura de El Greco e analiza varias das súas obras máis representativas. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 3 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización, a partir dos principais acontecementos históricos da época. C. Soc. e cívicas.	• Identifica os centros de produción artística renacentista no século XV e a posterior expansión no século XVI. P. 179. • Distingue o Manierismo do Renacemento e do Barroco. P. 179, 180.
1.2 Identifica a nova concepción do mundo e a nova corrente ideolóxica, filosófica e cultural e que deron orixe ao Renacemento. C. Sent. de inic. e esp. Emprended.	• Recoñece o Humanismo e o Antropocentrismo como as concepcións esenciais a partir dos cales se desenvolveu a arte renacentista. P. 180.
1.3 Explica a práctica do mecenado no Renacemento italiano, e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e o seu labor. C. ling.	• Identifica a transformación do artista artesán na figura do artista creador. P. 180. • Describe o xurdimento do mecenas e as novas funcións da arte: económica, social, política. P. 180.
2.1 Describe a evolución dos principais trazos do urbanismo e da arquitectura renacentista, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Explica as principais características da arquitectura renacentista de cada un dos seus períodos. P. 182-183. • Explica as principais características do urbanismo privado e do urbanismo público no período do Renacemento P. 183.
2.2 Especifica as características dos principais edificios relixiosos e civís do Renacemento. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Explica as características da nova formulación dos edificios relixiosos no Renacemento. P. 184. • Enumera os trazos básicos dos palacios e das vilas renacentistas. P. 185.
3.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conc.. e expr. culturais.	• Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo, ambas en Florencia e de Brunelleschi; Palacio Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do Palacio Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templete de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Miguel Anxo; Il Gesù en Roma, de Giacomo Della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio. P. 196-204 F. 058-066.
4.1 Explica as características particulares da arquitectura renacentista en España, a partir dos tres estilos. C. lin.	• Describe a arquitectura renacentista en España, a partir dos seus tres estilos característicos. P. 186-187.

4.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura renacentista en España, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; Palacio de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; Mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera. P. 205-207, F. 067-069.
5.1 Explica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Conciencia. e expr. culturais.	Distingue as características da escultura renacentista italiana do Quattrocento, das do Cinquecento e as das formulacións manieristas. P. 188-190.
6.1 Analiza, comenta e clasifica obras significativas da escultura renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	Identifica e analiza as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; David e Gattamelata, de Donatello Piedade do Vaticano, David, Moisés e Tumbas mediceas, de Miguel Anxo; O rapto das sabinas, de Giambologna. P. 208-215 F. 070-077.

BLOQUE 3 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica as características da escultura renacentista en España, e identifica e analiza as súas principais obras. C. Sociais e cívicas.	Recoñece a influencia da escultura renacentista italiana en obras e escultores españois. P. 190. Identifica e analiza as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: Sacrificio de Isaac do retablo de San Benito de Valladolid, de Alonso Berruguete; Santo enterro, de Juan de Juni. P. 216-217, F. 078-079.
2.1 Enumera as características xerais da pintura renacentista italiana, desde o Quattrocento ao manierismo. C. Comunicación lingüística.	Identifica Masaccio como o gran renovador e introdutor da pintura renacentista. P. 190. Recoñece a temática e as técnicas máis utilizadas na pintura renacentista. P. 191.
3.1 Describe os trazos específicos dos diversos estilos pictóricos do Renacemento italiano. Competencias. Sociais e cívicas.	Describe as características específicas de cada estilo artístico da pintura renacentista. 191-194. Recoñece a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e identifica os seus artistas máis representativos. P. 192-193.
3.2 Especifica as características da escola veneciana. C. Comunicación lingüística.	Explica as principais características da pintura da escola de Venecia. P. 193. Enumera os artistas máis representativos da escola de Venecia. P. 193.
3.3 Recoñece a singularidade do Renacemento nórdico. C. Sociais e cívicas. C. Comunicación lingüística.	Describe a especificidade do Renacemento nórdico en relación á súa pintura. P. 194. Enumera os artistas máis destacados do Renacemento nórdico. P. 194.
4.1 Analiza, comenta e clasifica obras significativas da pintura renacentista italiana, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	Identifica e analiza as seguintes pinturas do Renacemento italiano: O tributo da moeda e A Trindade, de Masaccio; Anunciación do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; Madonna do Duque de Urbino, de Piero della Francesca; A Virxe das rochas, A última cea e A Gioconda, de Leonardo da Vinci; A Escola de Atenas de Rafael; a bóveda e o Xuízo Final da Capela Sixtina, de Miguel Anxo; A tempestade, de Giorgione; Venus de Urbino e Carlos V en Mühlberg, de Tiziano; O lavatorio, de Tintoretto; As vodas de Caná, de Veronés. P. 218-232, F. 080-093.

5.1 Especifica as características da pintura renacentista en España. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Recoñece o principal referente da pintura española renacentista: os estilos flamengo e italiano. P. 194. ● Enumera os artistas máis destacados que introduciron a pintura flamenga na Península. P. 194.
6.1 Explica as características da pintura de El Greco e analiza varias das súas obras máis representativas. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	– Describe a traxectoria de El Greco, enumerando as súas principais influencias pictóricas. P. 195 – Explica os principais trazos que caracterizan a obra de El Greco. P. 195. ● Identifica e analiza as seguintes pinturas de El Greco: O espolio, A Santa Liga ou Adoración do nome de Xesús, O martirio de San Mauricio, O enterro do Señor de Orgaz, A adoración dos pastores, O cabaleiro da man no peito. P. 233-239 F. 094-099.

UNIDADE 10 (I E II): ARTE BARROCA E ROCOCÓ

Obxectivos Didácticos

- Situar o desenvolvemento da arte barroca e rococó no tempo e no espazo.
- Coñecer o contexto cultural e político da Europa dos séculos XVII e XVIII e valorar a base ideolóxica que subxace na arte deste período.
- Recoñecer as solucións estéticas e formais do Barroco e relacionalas co espírito da época.
- Identificar os principais artistas europeos do Barroco, e recoñecer as súas obras.
- Distinguir os distintos tipos de urbanismo que se desenvolven no Barroco.
- Analizar o barroco palatino francés e o seu contido a través da súa obra máis representativa: o palacio de Versailles.
- Identificar os elementos construtivos e decorativos das igrexas barrocas a partir da análise da igrexa de San Carlo alle Quattro Fontane, de Borromini.
- Coñecer as características técnicas e formais da escultura barroca.
- Recoñecer a obra escultórica de Bernini e analizar os aspectos formais e a temática dunha das súas esculturas máis coñecidas: Apolo e Dafne.
- Distinguir as características da escultura relixiosa española do Barroco, coñecer as escolas máis importantes e analizar unha das súas obras.
- Recoñecer a función da pintura relixiosa barroca e comparar as características das distintas tendencias artísticas do século XVII.
- Coñecer as características da pintura barroca flamenga a través da obra de Rubens.
- Valorar a importancia da figura de Velázquez mediante a análise dunha das súas obras: As Meninas.
- Comparar entre si pinturas das distintas escolas europeas, incluídas as españolas, e facer unha síntese razoada das súas diferenzas e puntos en común.
- Comprender a nova concepción da arte que introduce o estilo Rococó, a temática das obras e os elementos decorativos que utiliza.
- Analizar unha das obras pictóricas destacadas do Rococó: A Randeira, de Fragonard.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 3 E7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
– Aproximación á historia dos séculos XVII e XVIII. – A xeografía e a cronoxía do Barroco e do Rococó. – Definición dos termos Barroco e Rococó. – O Barroco: características xerais. – O Rococó: características xerais.	• 1. Describir e situar, no seu contexto histórico e cultural, as concepcións estéticas e as características xerais da arte barroca e rococó.	• 1.1 Relaciona os principais referentes históricos dos séculos XVII e XVIII coa evolución da arte barroca e rococó. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. • 1.2 Especifica as características da concepción barroca da arte e a do Rococó. C. Sociais e cívicas.
– O urbanismo no Barroco. – A cidade capital. Urbanismo de integración xeral e urbanismo de integración puntual. – O urbanismo de xardíns. Xardíns do palacio de Versailles.	• 2. Recoñecer os proxectos urbanísticos máis importantes do período barroco.	2.1 Explica as características xerais do urbanismo barroco. C. Conciencia. e expr. culturais. 2.2 Distingue os diferentes tipos de urbanismo durante o período barroco. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– A arquitectura civil barroca. A arquitectura dos palacios rococó. – A arquitectura relixiosa barroca. San Carlo alle Quattro Fontane, de Borromini.	• 3. Explicar as características da arquitectura civil e a arquitectura relixiosa da arte Barroca e Rococó.	3.1 Identifica as principais características do palacio barroco e do palacio rococó. C. Conciencia. e expr. culturais. 3.2 Describe os principais elementos arquitectónicos da igrexa barroca. C. Sociais e cívicas.

– A arquitectura civil barroca. A arquitectura dos palacios rococó. – A arquitectura relixiosa barroca. San Carlo alle Quattro Fontane, de Borromini.	• 4. Analizar obras arquitectónicas do Barroco e do Rococó, utilizando unha metodoloxía de análise diversa e empregando terminoloxía específica da arte.	4.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura barroca e rococó. C. Conciencia. e expr. culturais. C. Comunicación lingüística.
– A escultura barroca. Apolo e Dafne, de Bernini.	• 5. Describir os trazos máis característicos da escultura barroca e da escultura barroca rococó.	5.1 Describe os principais elementos da escultura barroca. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

BLOQUE 3 E7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– A escultura barroca en España. A Magdalena penitente de Pedro de Mena.	• 1. Describir os elementos máis característicos da escultura barroca en España.	• 1.1 Especifica as características da escultura barroca en España. C. Conciencia. e expr. culturais. • 1.2 Analiza obras significativas da escultura barroca en España, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.
– A escultura rococó: características xerais.	• 2. Describir as principais características da escultura rococó.	2.1 Distingue a evolución artística da escultura rococó. C. Sociais e cívicas. 2.2 Analiza obras significativas da escultura rococó, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. lingüísti. 2.3 Recoñece a localización, función e temática da pintura barroca. C. Conciencia. e expr. culturais.
– As correntes pictóricas do século XVII: Clasicismo, Naturalismo, Realismo, Academicismo e Barroco. – A pintura barroca en España. As Meninas de Velázquez.	• 3. Explicar as principais características que ten a pintura barroca.	3.1 Identifica as principais tendencias pictóricas do século XVII. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– As correntes pictóricas do século XVII: Clasicismo, Naturalismo, Realismo, Academicismo e Barroco. – O Rococó. Características xerais.	• 4. Describir as principais características que ten a pintura rococó.	4.1 Analiza obras significativas da pintura rococó, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Soc. e cívicas. 4.2 Especifica os trazos máis significativos da pintura rococó en Francia, Inglaterra, Italia e España. C. lingüíst. 4.3 Explica as características xerais da pintura española do século XVII. C. Conciencia. e expr. culturais.
– O Rococó. Características xerais.	• 5. Identificar e examinar obras do Barroco e Rococó, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	5.1 Analiza obras representativas pictóricas do Barroco español do século XVII, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 3 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores

1.1 Relaciona os principais referentes históricos dos séculos XVII e XVIII coa evolución da arte barroca e rococó. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Explica os acontecementos históricos máis relevantes dos séculos XVII en Europa e en España. P. 241. ● Localiza xeograficamente a evolución da arte barroca e da arte rococó. P. 241
1.2 Especifica as características da concepción barroca da arte e a do Rococó. C. Sociais e cívicas.	● Recoñece a idea do teatro sagrado na representación das artes plásticas do Barroco. P. 242. ● Explica o cambio sociolóxico que implicou a nova concepción da arte do Rococó. P. 243.
2.1 Explica as características xerais do urbanismo barroco. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Recoñece a integración da arquitectura e a súa redondas como finalidade do urbanismo barroco. P. 244. ● Explica as características da cidade capital, a partir do prototipo de Roma. P. 244.
2.2 Distingue os diferentes tipos de urbanismo durante o período barroco. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Distingue entre o urbanismo de integración xeral e o urbanismo de integración puntual. P. 245. ● Diferencia o modelo francés de xardíns co de Inglaterra. P. 246.
3.1 Identifica as principais características do palacio barroco e do palacio rococó. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Describe os principais trazos do palacio barroco a partir da súa relación coa redonda. P. 247 ● Xustifica por que os hôtels e as petites maisons representen mellor o gusto rococó. P. 247.
3.2 Describe os principais elementos arquitectónicos da igrexa barroca. C. Sociais e cívicas.	● Explica as características dun espazo para a liturxia e dun espazo especulativo, a partir das igrexas barrocas. P. 248-249. ● Recoñece os trazos característicos das plantas das igrexas barrocas. P. 249.
4.1 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura barroca e rococó. C. Conciencia. e expr. culturais. C. Comunicación lingüística.	● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Palacio de Versalles, de Le Vau, J. H. Mansart e Le Nôtre. P. 262-264 F. 100-102. ● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Juan Gómez de Mora; Retablo de San Esteban de Salamanca, de José Benito Churriguera. P. 265-266 F. 103-104. ● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio e San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa. P. 267-268 F. 105-106.
5.1 Describe os principais elementos da escultura barroca. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Enumera os materiais, tipoloxía temática e elementos característicos da escultura barroca. P. 250-251. ● Identifica a Bernini como o escultor barroco máis representativo. P. 251-252. ● Identifica e analiza as seguintes esculturas de Bernini: David, Apolo e Dafne, A éxtase de Santa Teresa, Cátedra de San Pedro. P. 269-271 F. 107-109.

BLOQUE 3 E 7

Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Especifica as características da escultura barroca en España. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Explica o proceso de elaboración dunha imaxe escultórica española e a súa finalidade. P. 252-253.

1.2 Analiza obras significativas da escultura barroca en España, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: Piedade, de Gregorio Fernández, Inmaculada do facistol, de Alonso Cano; Madalena penitente, de Pedro de Mena. P. 272 F. 110, P. 274-275 F. 112-113.
2.1 Distingue a evolución artística da escultura rococó. C. Sociais e cívicas.	● Especifica os materiais, tipoloxía, temática e elementos característicos da escultura rococó. P. 253.
2.2 Analiza obras significativas da escultura rococó, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. lingüísti.	● Identifica e analiza a seguinte obra escultórica do século XVIII: A oración na horta, de Salzillo;. P. 273 F. 111.
2.3 Recoñece a localización, función e temática da pintura barroca. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica a función propagandística da pintura barroca. P. 254. ● Enumera os principais temas da pintura barroca: mitolóxicos, alegóricos e históricos. P. 254.
3.1 Identifica as principais tendencias pictóricas do século XVII. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Distingue as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes. P. 255 ● Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa. P. 255-256. ● Recoñece as diferenzas da pintura barroca na Europa católica e a protestante. P. 255-256.
4.1 Analiza obras significativas da pintura rococó, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Soc. e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: Vocación de San Mateo e Morte da Virxe, de Caravaggio; Triunfo de Baco e Ariadna, na bóveda do Palacio Farnese de Roma, de Annibale Carraccio; Adoración do nome de Xesús, bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); Adoración dos Magos, As tres Grazas e O xardín do Amor, de Rubens; A leccion de anatomia do doutor Tulp e A ronda nocturna, de Rembrandt. P. 276-284 F. 114-123.
4.2 Especifica os trazos máis significativos da pintura rococó en Francia, Inglaterra, Italia e España. C. lingüíst.	● Explica a temática, as características formais e as características sociais da pintura rococó. P. 258
4.3 Explica as características xerais da pintura española do século XVII. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Recoñece as principais escolas e pintores do chamado Século de Ouro español. P. 259-261. ● Describe as características e evolución da pintura de Velázquez. P. 259-261. ● Distingue as dúas escolas da pintura barroca en España. P. 261.
5.1 Analiza obras representativas pictóricas do Barroco español do século XVII, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica e analiza as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: Martirio de San Felipe, O soño de Xacob e O patizambo, de Ribera; Bodegón do Museo do Prado, de Zurbarán; O vendedor de auga de Sevilla, Os borrachos, A fragua de Vulcano, A rendición de Breda, O Príncipe Baltasar Carlos acabalado, A Venus do espello, As meninas, As fiandeiras, de Velázquez; A Sagrada Familia do paxariño, A Inmaculada de El Escorial, Os nenos da cuncha, Nenos xogando aos dados, de Murillo. P. 285-301 F. 123-138.

UNIDADE 11: NEOCLASICISMO E ROMANTICISMO

Obxectivos Didácticos

- Comprender o contexto histórico dos séculos XVIII e XIX no que se desenvolven a arte neoclásica e a arte romántica.
- Recoñecer os núcleos europeos nos que se desenvolven as distintas correntes artísticas deste período.
- Coñecer as influencias e características xerais da arte neoclásica: procura da beleza, adaptación da orde e equilibrio da Antigüidade grega, academicismo, etc.
- Identificar os principais edificios neoclásicos en Europa e en España.
- Coñecer as características básicas da escultura neoclásica e analizar a obra de Antonio Canova.
- Distinguir os trazos xerais da pintura neoclásica e recoñecer os seus máximos expoñentes.
- Analizar a obra O xuramento dos Horacios do autor neoclásico Jacques-Louis David.
- Valorar o lugar que ocupa a obra de Francisco de Goya na transición entre o Neoclasicismo e o Romanticismo crítico.
- Comprender a evolución da obra de Goya e analizar a obra A familia de Carlos IV.
- Reflexionar sobre as raíces ideolóxicas do Romanticismo e comprender que é un movemento que afecta moitos ámbitos da vida, e non só a arte.
- Distinguir os trazos fundamentais do movemento pictórico romántico e comparalo coas tendencias clasicistas.
- Analizar a obra Liberdade guiando o pobo de Eugène Delacroix.
- Recoñecer a singularidade do romanticismo alemán e do romanticismo inglés.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 3 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– A xeografía e a cronoloxía da arte neoclásica da arte romántica. – A arte neoclásica: características xerais. – Definición dos conceptos Neoclasicismo e Romanticismo.	• 1. Relacionar as concepcións estéticas e as características esenciais do neoclasicismo e do romanticismo, co seu contexto histórico e cultural.	• 1.1 Recoñece os principais acontecementos históricos dos séculos XVIII e XIX en relación coa evolución da arte neoclásica e romántica. C. Sent. de inic. e esp. Emprend.
– A arquitectura neoclásica: retorno aos modelos da Antigüidade clásica. – Descrición dos elementos arquitectónicos da arte neoclásica.	• 2. Describir os trazos esenciais da arquitectura neoclásica e analizar algunha das súas obras máis significativas.	• 2.1 Explica as características máis significativas da arquitectura neoclásica. C. Conciencia. e expr. culturais. • 2.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura neoclásica. C. Sociais e cívicas.
– A escultura neoclásica. Eros e Psique, de Antonio Canova. – Distinción dos xéneros máis cultivados pola escultura neoclásica: o retrato, o monumento público e o monumento funerario.	• 3. Recoñecer o proceso de idealización da escultura neoclásica, e identificar cales son os principais escultores e obras.	• 3.1 Recoñece os trazos esenciais da escultura neoclásica. C. Conciencia. e expr. culturais.
– A pintura neoclásica. O xuramento dos Horacios, de David. – Utilización do vocabulario específico da arte neoclásica. – Expresión das emocións que espertan as obras de arte analizadas e toma de conciencia da necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico.	• 4. Explicar as características conceptos básicos da pintura neoclásica.	• 4.1 Describe as principais características pictóricas no neoclasicismo. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. • 4.2 Analiza obras representativas da pintura neoclásica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. lingüísti.
BLOQUE 4 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave

– A obra de Francisco de Goya. A Familia de Carlos IV. – Valoración da figura de Goya como precursor de movementos pictóricos posteriores.	• 1. Analizar a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte até o seu exilio final en Bordeos.	• 1.1 Explica a obra de Goya en relación coas tendencias da súa época e as tendencias posteriores. C. Soc. e cívica. • 1.2 Analiza e comenta obras representativas de Goya, xustapoiando diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.
– O Romanticismo: unha nova orde ideolóxica. – A pintura romántica. A liberdade guiando o pobo, de Eugène Delacroix. – A contraposición romántica e clasista en Francia: Ingres. – O romanticismo alemán: Caspar David Friedrich. O romanticismo inglés: Os prerrafaelistas. – Utilización do vocabulario específico da arte romántica.	• 2. Explicar as características do Romanticismo e os trazos fundamentais da súa arte.	• 2.1 Describe as características principais do Romanticismo e da arte romántica. C. Con.. e expr. culturais. • 2.2 Identifica e explica as características da pintura romántica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. • 2.3 Analiza obras representativas da pintura do século XIX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 3 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Recoñece os principais acontecementos históricos dos séculos XVIII e XIX en relación coa evolución da arte neoclásica e romántica. C. Sent. de inic. e esp. Emprend.	• Describe os séculos XVIII e XIX como época de grandes cambios e de disputa entre vellos e novos estilos. P. 303. • Describe o rol das Academias en Europa no século XVIII, e, en particular, do Salón de París. P. 304.
2.1 Explica as características máis significativas da arquitectura neoclásica. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Identifica os modelos e tendencias previas nos que se basea a arquitectura neoclásica. P. 305. • Enumera edificios e autores neoclásicos destacados de Francia, Alemaña, Estados Unidos e España. P. 305.
2.2 Analiza, comenta e clasifica obras representativas da arquitectura neoclásica. C. Sociais e cívicas.	• Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio e San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Palacio Real de Madrid, de Juvara e Sachetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva. P. 314-316 F. 139-141.
3.1 Recoñece os trazos esenciais da escultura neoclásica. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Identifica os modelos, temáticas, xéneros e materiais característicos da escultura neoclásica. P. 306. • Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Canova. P. 306, P. 318-319 F. 143-144.
4.1 Describe as principais características pictóricas no neoclasicismo. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Explica as características esenciais da pintura neoclásica. P. 307. • Recoñece as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David. P. 307.
4.2 Analiza obras representativas da pintura neoclásica, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. lingüísti.	• Analiza as seguintes obras de David: O xuramento dos Horacios e A morte de Marat. P. 320-321, F. 145-146.
BLOQUE 4 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores

1.1 Explica a obra de Goya en relación coas tendencias da súa época e as tendencias posteriores. C. Soc. e cívic.	● Recoñece na pintura de Goya características tradicionais e características rupturistas. P. 307-308.
1.2 Analiza e comenta obras representativas de Goya, xustapoiando diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes obras de Goya: O parsol, A familia de Carlos IV, O 2 de maio de 1808 en Madrid (A loita cos mamelucos), Os fusilamentos do 3 de maio de 1808; Desastre nº 15 (“E no hai remedio”) da serie Os desastres da guerra; Saturno devorando un fillo e A leiteira de Bordeos. P. 326-333 F. 151-157.
2.1 Describe as características principais do Romanticismo e da arte romántica. C. Con.. e expr. culturais.	● Distingue a definición específica do termo Romanticismo, fronte ao uso xenérico de romanticismo e romántico. P. 309.
2.2 Identifica e explica as características da pintura romántica. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Sintetiza os trazos da pintura romántica. P. 309-310. ● Explica as características particulares da pintura romántica en Francia, Alemaña e Inglaterra. P. 311-313. ● Distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix. P. 311. ● Distingue as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner. P. 312.
2.3 Analiza obras representativas da pintura do século XIX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes pinturas do século XIX: O baño turco, de Ingres; A balsa da Medusa, de Gericault; A liberdade guiando o pobo, de Delacroix; O carro de feo, de Constable. P. 322-325 F. 147-150.

UNIDADE 12: DO REALISMO AO MODERNISMO

Obxectivos Didácticos

- Coñecer o contexto histórico de mediados do século XIX no que se desenvolven o Realismo, o Impresionismo, o Postimpresionismo, o Simbolismo e o Modernismo.
- Recoñecer os distintos proxectos urbanísticos que se propoñen a mediados do século XIX: do proxecto de Cerdà aos falansterios.
- Comprender os cambios que se producen na arquitectura debido á industrialización, e analizar unha das obras máis emblemáticas da arquitectura do ferro.
- Recoñecer as obras e os artistas máis destacados da arquitectura historicista.
- Analizar as características das dúas tendencias arquitectónicas que xorden a finais do século XIX: o Modernismo e a Escola de Chicago.
- Valorar a singularidade da arte de Antonio Gaudí e analizar unha das súas obras.
- Comparar as distintas tendencias escultóricas do século XIX e analizar unha das obras impresionistas máis coñecidas de Auguste Rodin.
- Comprender o contexto político e social da renovación pictórica do Realismo.
- Analizar os precedentes do impresionismo a través da obra de Manet.
- Recoñecer as principais achegas técnicas do movemento impresionista e analizar, de forma detallada, unha obra de Monet.
- Descubrir as formulacións pictóricas do postimpresionismo e coñecer a os seus principais expoñentes, facendo especial fincapé na obra de Paul Cézanne.
- Analizar as características e as causas da aparición do Simbolismo.
- Caracterizar as diversas tendencias do Modernismo ou Art Nouveau.
- Coñecer as tendencias artísticas que se desenvolven en Europa na segunda metade do século XIX de forma paralela á arte de vangarda.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 4 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
– Aproximación histórica, cronolóxica e xeográfica da arte da segunda metade do século XIX.	• 1. Describir, a partir do seu contexto histórico e cultural, as concepcións estéticas e as características xerais das tendencias artísticas que houbo na segunda metade do século XIX.	• 1.1 Explica a aparición de novos movementos e tendencias artísticas da segunda metade do século XIX, en relación ao seu contexto de importantes cambios sociais e culturais. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.
– O urbanismo: os novos plans urbanísticos e o urbanismo utópico.	• 2. Recoñece as características esenciais do urbanismo da segunda metade do século XX.	2.1 Recoñece os distintos propósitos que caracterizaron o urbanismo da segunda metade do século XX: realismo e utopía. C. Conciencia. e expr. culturais. 2.2 Describe a arquitectura da segunda metade do século XX, especificando os seus estilos materiais e función. C. Sociais e cívicas.
– A arquitectura: recuperación do pasado e novos materiais. A arquitectura historicista en Europa. A arquitectura do ferro: A Torre Eiffel. – Descrición dos novos materiais que incorpora a arquitectura do ferro.	• 3. Identificar e analizar obras significativas da arquitectura do século XIX, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	3.1 Analiza, comenta e clasifica as obras máis significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que inclúa diferentes enfoques. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

– A escola de Chicago. Louis Sullivan.		
– A escultura no século XIX. O pensador, de Auguste Rodin. – O Realismo: características xerais. – O preimpresionismo. Almorzo campestre, de Édouard Manet. – O impresionismo. Impresión, Sol nacente, de Claude Monet. – O postimpresionismo. Os xogadores de Cartas, de Paul Cézanne. – A pervivencia da pintura académica. – O movemento simbolista.	• 4. Describe os trazos máis característicos das diversas tendencias pictóricas e escultóricas da segunda metade do século XIX.	4.1 Explica a evolución da escultura na segunda metade do século XIX. C. Conciencia. e expr. culturais. 4.2 Explica as características da pintura realista, da pintura impresionista e da pintura neoimpresionista. C. Sociais e cívicas. 4.3 Define o postimpresionismo e o simbolismo de finais do século en relación á pintura. C. Com. lingüística.
– Lectura comprensiva dos textos explicativos e observación das obras de arte que os acompañan. – Uso do vocabulario específico da historia da arte do século XIX. – Percepción da obra de arte como un ben cultural de valor universal. – Interese pola protección e a conservación do patrimonio artístico como ben para o goce da xeracións actuais e as vindeiras.	• 5. Analizar, comentar e clasificar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que inclúa diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	5.1 Analiza obras representativas da pintura do século XIX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– O Modernismo. A Sagrada Familia, de Antonio Gaudí.	• 6. Explicar o nacemento e evolución do Modernismo en Europa e en España.	6.1 Describe o Modernismo e a súa manifestación na arquitectura. C. Conciencia. e expr. culturais.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 4 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica a aparición de novos movementos e tendencias artísticas da segunda metade do século XIX, en relación ao seu contexto de importantes cambios sociais e culturais. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Describe as principais transformacións sociais e culturais que contribuíron ao abandono das definicións tradicionais de arte. P. 335. • Explica o novo urbanismo como consecuencia do proceso de industrialización do século XIX. P. 338.
2.1 Recoñece os distintos propósitos que caracterizaron o urbanismo da segunda metade do século XX: realismo e utopía. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Describe as características e obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX. P. 336-337. • Define a arquitectura dos chamados urbanistas utópicos e enumera exemplos destacados. P. 337.
2.2 Describe a arquitectura da segunda metade do século XX, especificando os seus estilos materiais e función. C. Sociais e cívicas.	• Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo. P. 338-339. • Describe as características e evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e necesidades da revolución industrial. P. 340-341. • Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura. P. 341.
3.1 Analiza, comenta e clasifica as obras máis significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que inclúa diferentes enfoques. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	• Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: Templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorium de Chicago, de Sullivan e Adler; Torre Eiffel de París; Templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí. P. 354-357 F. 158-161.

4.1 Explica a evolución da escultura na segunda metade do século XIX. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Explica o desenvolvemento da escultura no século XIX e especifica a renovación emprendida por Rodin. P. 342. • Identifica e analiza as seguintes obras de Rodin: O pensador e Os burgueses de Calais. P. 358-359, F. 162-163.
4.2 Explica as características da pintura realista, da pintura impresionista e da pintura neoimpresionista. C. Sociais e cívicas.	• Enumera os novos temas do Realismo e argumenta as razóns deste cambio temático. P. 343-345. • Explica as achegas técnicas principais do Impresionismo e do Neoimpresionismo. P. 345-348.
4.3 Define o postimpresionismo e o simbolismo de finais do século en relación á pintura. C. Com. lingüística.	• Define o concepto de postimpresionismo e identifica Cézanne, Van Gogh e Gauguin como importantes precursores de correntes artísticas do s. XX. P. 348-349. • Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo. P. 350
5.1 Analiza obras representativas da pintura do século XIX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Identifica e analiza as seguintes pinturas do século XIX: O baño turco, de Ingres; A balsa da Medusa, de Gericault; A liberdade guiando o pobo, de Delacroix; O carro de feo, de Constable; Chuvia, vapor e velocidade, de Turner; O enterro de Ornans, de Courbet; O ánxeus, de Millet; Almorzo sobre a herba, de Manet; Impresión, sol nacente e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; Le Moulin de la Galette, de Renoir; Unha tarde de domingo na Grande Jatte, de Seurat; Xogadores de cartas e Mazás e laranxas, de Cézanne; A noite estrelada e O segador, de Van Gogh; Visión despois do sermón e O mercado, de Gauguin. P. 360-373, F. 164-177.
6.1 Describe o Modernismo e a súa manifestación na arquitectura. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Explica as características e tendencias da arquitectura modernista, especialmente a de España. P. 351-353.

UNIDADE 13: PRIMEIRAS VANGARDAS

Obxectivos Didácticos

- Coñecer o contexto histórico no que se desenvolven as primeiras vangardas.
- Comprender as causas dos grandes cambios que se producen nas artes figurativas na primeira metade do século XX.
- Recoñecer as formulacións técnicas e construtivas do Funcionalismo, e valorar a importancia de Le Corbusier no desenvolvemento desta corrente arquitectónica.
- Coñecer as características da arquitectura organicista a través da figura e a obra de Frank Lloyd Wright.
- Recoñecer a singularidade das denominadas vangardas arquitectónicas: o Neoplasticismo holandés e o Expresionismo alemán.
- Identificar aos representantes máis destacados do Fauvismo.
- Distinguir os distintos focos do expresionismo que se desenvolven en Europa.
- Describir as características estilísticas do cubismo pictórico a partir da análise da obra de Pablo Picasso.
- Comprender as formulacións ideolóxicas do Futurismo e do Dadaísmo, e recoñecer as técnicas pictóricas que utilizan estes movementos.
- Valorar os cambios que introduce a arte abstracto a través da obra do seu máximo representante: Wassily Kandinsky.
- Relacionar a arte surrealista coas correntes psicolóxicas de principios do século XX e comparar as características das distintas tendencias surrealistas.
- Coñecer os trazos distintivos da obra artística dos autores da Escola de París, do Noucentisme e do vangardismo en Latinoamérica e nos Estados Unidos.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 5 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
— A xeografía e a cronoloxía das primeiras vangardas. – As primeiras vangardas: características xerais.	• 1. Relacionar as concepcións estéticas e as características esenciais das primeiras vangardas artísticas co seu contexto histórico e cultural.	• 1.1 Explica o concepto de vangarda artística en relación coas transformacións sociais e culturais de finais do século XIX e principios do século XX. C. Soc. e cívicas.
– O Funcionalismo. Le Corbusier. – Descrición dos principios básicos da arquitectura funcionalista. – O Organicismo. A casa da ferverza de Frank Lloyd Wright. – As vangardas arquitectónicas: Neoplasticismo holandés e Expresionismo alemán.	• 2. Describe as características xerais da arquitectura da primeira metade do século XX.	2.1 Define o Movemento Moderno na arquitectura, especificando os seus principais movementos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor. 2.2 Analiza obras destacadas da arquitectura moderna, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.

– O primeiro movemente de vangarda: o Fauvismo. – O expresionismo alemán. A Ponte e O Xinete Azul. – O Cubismo. O profeta, de Pablo Gargallo e O Guernica, de Pablo Picasso. – O Futurismo. Unha nova técnica formal: o simultaneísmo. – O Dadaísmo. O movemento “antiartístico”. – A Abstracción. A Composición IV, de Kandinsky. – O Surrealismo. A corrente automatista. O Interior holandés I, de Joan Miró. – O Surrealismo. A corrente onírica. O gran masturbador, de Salvador Dalí. – A Escola de París e o Noucentisme.	• 3. Explica as características específicas das diversas primeiras vangardas pictóricas.	3.1 Identifica e describe as principais tendencias artísticas da primeira metade do século XX: Fauvismo, Expresionismo, Cubismo, Futurismo, Dadaísmo, Arte abstracta e surrealismo. C. Conciencia. e expr. culturais.
– Utilización do vocabulario específico da arte das primeiras vangardas. – Distinción das formas, as técnicas e a temática de cada corrente artística mediante a análise das obras seleccionadas. – Definición dalgúns termos artísticos: <i>avant-garde, fauve, etc.</i> – Comparación de obras de arte das diferentes tendencias artísticas estudadas. – Interese por levar a cabo iniciativas destinadas a profundar na arte contemporánea • Valoración da capacidade de percibir a beleza ou a orixinalidade da obra artística.	• 4. Identificar e analizar obras significativas da pintura vangardista da primeira metade do século XX, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	4.1 Analiza obras importantes da pintura moderna eira metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– O Cubismo. O profeta, de Pablo Gargallo e O Guernica, de Pablo Picasso. – O Surrealismo. A corrente automatista. O Interior holandés I, de Joan Miró. – O Surrealismo. A corrente onírica. O gran masturbador, de Salvador Dalí. – O vangardismo en Latinoamérica e nos Estados Unidos: o Realismo social ou histórico de Diego Rivera e os estilos de Grant Wood, Edward Hopper e Georgia O’Keeffe.	• 5. Identificar os artistas españois e americanos máis destacados da arte do século XX e a súa achega ás vangardas artísticas.	5.1 Recoñece movementos e artistas españois destacados no desenvolvemento da arte do século XX. C. Sociais e cívicas. 5.2 Describe a arte de vangarda en Latinoamérica e nos EUA 5.3 Relaciona as características e formulacións comúns entre a escultura e a pintura vangardista.
– O primeiro movemente de vangarda: o Fauvismo. – O expresionismo alemán. – O Cubismo. – O Futurismo. – O Dadaísmo. – A Abstracción. – O Surrealismo. – A Escola de París e o Noucentisme.	• 6. Describir as principais innovacións da escultura da primeira metade do século XX e analizar algunhas das súas obras máis representativas.	6.1 Analiza obras importantes da escultura moderna da primeira metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 5 E 7

Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Explica o concepto de vangarda artística en relación coas transformacións sociais e culturais de finais do século XIX e principios do século XX. C. Soc. e cívicas.	● Relaciona as primeiras vangardas cos rápidos cambios da época e coa liberdade creativa dos artistas iniciada na centuria anterior. P. 375-376.
2.1 Define o Movemento Moderno na arquitectura, especificando os seus principais movementos. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura. P. 377-379. ● Especifica as características da arquitectura orgánica, a arquitectura de Vangardas e o funcionalismo. P. 378.
2.2 Analiza obras destacadas da arquitectura moderna, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes obras arquitectónicas: Edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; Pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Savoye en Poissy (Francia), de Le Corbusier; Casa Kaufman (Casa da Fervenza), de Frank Lloyd Wright. P. 390-393, F. 178-181.
3.1 Identifica e describe as principais tendencias artísticas da primeira metade do século XX: Fauvismo, Expresionismo, Cubismo, Futurismo, Dadaísmo, Arte abstracta e surrealismo. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Describe a orixe e características do Fauvismo P. 380 ● Explica os acontecementos do expresionismo, as súas características xerais e as súas diferenzas específicas en canto aos grupos A Ponte e O xinete azul. P. 381. ● Explica os inicios do Cubismo e as súas características, distinguindo entre o Cubismo analítico e sintético. P. 382. ● Describe o ideario e principios do futurismo. P. 383 ● Describe as características do Dadaísmo como reacción a un contexto de crise. P. 383. ● Describe o proceso de xestación da pintura abstracta, as súas características xerais e as súas diversas vertentes e correntes. P. 384 ● Explica a orixe, características e obxectivos do Surrealismo. P. 385
4.1 Analiza obras importantes da pintura moderna eira metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Identifica e analiza as seguintes obras: A alegría de vivir, de Matisse; As señoritas de Avinyó, Retrato de Ambroise Vollard, Natureza morta con cadeira de reixa de cana e Guernica, de Picasso; A cidade que emerge, de Boccioni; O berro, de Munch; A rúa, de Kirchner; Lírica e Sobre branco II, de Kandinsky; Cadrado negro, de Malevich; Composición II, de Mondrian; L.H.O.O.Q., de Duchamp; O elefante das Celebes, de Ernst; A chave dos campos, de Magritte; O entroido do Arlequín e Mulleres e paxaros á luz da lúa, de Miró; O xogo lúgubre e A persistencia da memoria, de Dalí. P.401-421 F. 189-207.
5.1 Recoñece movementos e artistas españois destacados no desenvolvemento da arte do século XX. C. Sociais e civi.	● Define o noucentisme catalán, as obras e artistas. P. 386. ● Explica a importancia de Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas. P. 387-389.
5.2 Describe a arte de vangarda en Latinoamérica e nos EUA	● Explica o vangardismo artístico en América. P. 389.
5.3 Relaciona as características e formulacións comúns entre a escultura e a pintura vangardista.	● Explica la renovación de la escultura en la primera mitad del siglo XX. P. 394-400, F. 182-188.
6.1 Analiza obras importantes da escultura moderna da primeira metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica e analiza as seguintes esculturas: O profeta, de Gargallo; Formas únicas de continuidade no espazo, de Boccioni; Fonte, de Duchamp; Muller peiteándose ante un espello, de Julio González; Mademoiselle Pogany I, de Brancusi; Lagosta, nasa e cola de peixe, de Calder; Figura recrinada, de Henry Moore. P. 394-400, F. 182-188..

UNIDADE 14: SEGUNDAS VANGARDAS E TENDENCIAS POSMODERNAS

Obxectivos Didácticos

- Situar no tempo e no espazo as propostas artísticas da segunda metade do século XX: as segundas vangardas e as tendencias posmodernas e revivals.
- Comprender as causas dos cambios que introducen as correntes artísticas neste período.
- Analizar as distintas tendencias arquitectónicas da segunda metade do século XX: do funcionalismo á arquitectura de autor.
- Recoñecer aos arquitectos máis importantes da segunda metade do século XX.
- Comprender as causas da crise do movemento Moderno e do desenvolvemento da arquitectura posmoderna, en Europa e nos Estados Unidos.
- Distinguir as características do deconstruccionismo mediante a análise do Museo Guggenheim de Bilbao, de Frank O. Gehry.
- Comprender o papel que xoga o márketing nas artes plásticas durante a segunda metade do século XX.
- Distinguir as características xerais das segundas vangardas pictóricas, así como as obras e os autores máis importantes.
- Describir a técnica e as variantes estilísticas do expresionismo abstracto, partindo da análise dunha obra de Jackson Pollock.
- Recoñecer a Andy Warhol como a figura máis influente do movemento Pop, e analizar unha das súas obras máis coñecidas: Sopa Campbell's.
- Identificar as tendencias posmodernas do último terzo do século XX e os movementos revival dos anos 80.
- Enumerar as problemáticas máis importantes coas que se enfronta a arte actual.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 6 E 7		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
– A xeografía e a cronoloxía da arte da segunda metade do século XX. – As características das segundas vangardas e as tendencias posmodernas.	• 1. Describir as concepcións estéticas e as características esenciais da arte da segunda metade do século XX, a partir do seu contexto histórico e cultural.	1.1 Relaciona a heteroxeneidade da arte da segunda metade do século XX co novo contexto internacional. C. Lingü.
– A arquitectura: do funcionalismo á arquitectura de autor. – A crise do movemento Moderno: a arquitectura posmoderna. – O High Tech e o deconstruccionismo. O Museo Guggenheim de Bilbao. – As últimas tendencias arquitectónicas: A arquitectura de autor. – As vangardas arquitectónicas en España.	• 2. Explicar o desenvolvemento da arquitectura na segunda metade do século XX.	2.1 Identifica as principais tendencias na arquitectura da segunda metade do século XX. C. Conc.. e expr. culturais. 2.2 Analiza obras destacadas da arquitectura moderna, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.
– As artes plásticas na segunda metade do século XX. – O Informalismo: técnica e estética. – O expresionismo abstracto. <i>Un</i>, de Jackson Pollock. – O Pop-Art. <i>Sopa Campbell's</i>, de Andy Warhol. – O novo realismo francés e a súa crítica ao consumismo. – A Abstracción pictórica e o Minimal Art. – Arte acción e arte conceptual. Body Art e	• 3. Recoñecer a heteroxeneidade das propostas artísticas da segunda metade do século XX.	3.1 Identifica e explica as múltiples tendencias artísticas que conforman a segunda metade do século XX. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.

Land Art. – A arte cinética ou Optical-Art. – A arte Póvera ou “arte pobre”. – O Hiperrealismo e/ou Fotorrealismo. – Individualidades artísticas. A Escola de París. – Outras tendencias a partir de 1980. O Revival: Neominimalismo e Neo-Pop.		
– As tendencias posmodernas: Neoexpresionismo e Transvanguardia. – A arte dixital: o vídeo acción e o vídeo experimental.	• 4. Describir as tendencias artísticas características da posmodernidade.	4.1 Explica as formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas. C. Conciencia. e expr. culturais. 4.2 Describe a arte dixital e a súa repercusión na creación artística contemporánea. C. Sent. de inic. e esp. Empr.
– A escultura na segunda metade do século XX. A obra de Henry Moore. – A escultura en España. O peito do Vento, de Chillida.	• 5. Recoñecer a escultura que non se inscribe na clasificación de movementos e tendencias posmodernas.	5.1 Recoñece Henry Moore como un dos escultores máis importantes do século XX. C. Sociais e cívicas.
– Análise de obras de arte a partir da información que proporcionan as fichas. – Descrición e valoración das novas técnicas aplicadas: frottage, dripping, etc. – Utilización do vocabulario específico da arte contemporánea. – Valoración do sentido crítico e da renovación constante da arte contemporánea.	• 6. Identificar e analizar obras significativas da segunda metade do século XX, utilizando unha terminoloxía específica e aplicando diferentes métodos de análise.	6.1 Analiza obras importantes da segunda metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 6 E 7	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Relaciona a heteroxeneidade da arte da segunda metade do século XX co novo contexto internacional. C. Lingü.	• Define o concepto de Segundas Vangardas e de tendencias posmodernas. P. 423-424.
2.1 Identifica as principais tendencias na arquitectura da segunda metade do século XX. C. Conc.. e expr. culturais.	• Explica as razóns da pervivencia e difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura. P. 425-426. • Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas: a High Tech, a posmoderna e a deconstrución. P. 427-429.
2.2 Analiza obras destacadas da arquitectura moderna, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Conciencia. e expr. culturais.	• Identifica e analiza as seguintes obras: a Unité d'habitation en Marsella, de Le Corbusier; o SeagramBuilding en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o Museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Sydney Opera House, de J. Utzon; o Centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o Museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry. P. 444-450 F. 208-214.

3.1 Identifica e explica as múltiples tendencias artísticas que conforman a segunda metade do século XX. C. Sent. de inic. e esp. Emprendedor.	● Describe o informalismo europeo e o Expresionismo abstracto, enumerando os seus autores principais. P. 430-431. ● Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo. P. 432, 437. ● Explica a Abstracción postpictórica. P. 433. ● Describe o minimalismo e o seu proceso de desmaterialización que culminou na arte conceptual. P. 433-45. ● Describe as seguintes manifestacións de arte non duradoira: Happening, Body Art e Land Art. P. 435. ● Distingue e explica a arte cinética e o Op-Art. P. 436. ● Recoñece e explica o significado dos materiais usados na Arte Povera. P. 436.
4.1 Explica as formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas. C. Conciencia. e expr. culturais.	● Enumera as características comúns entre o neoexpresionismo e alemán e a transvargarda italiana. P. 438-440. ● Identifica outras tendencias a partir de 1980: neonominalismo e neopop. P. 441.
4.2 Describe a arte dixital e a súa repercusión na creación artística contemporánea. C. Sent. de inic. e esp. Empr.	● Recoñece a popularidade do videoarte nas manifestacións artísticas máis recentes. P. 442-443. ● Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación e difusión da arte. P. 442-443.
5.1 Recoñece Henry Moore como un dos escultores máis importantes do século XX. C. Sociais e cívicas.	● Describe a obra de Henry Moore, en particular o seu primitivismo e a importancia nela da figura humana. P. 441.
6.1 Analiza obras importantes da segunda metade do século XX, a partir de diferentes enfoques metodolóxicos. C. Sociais e cívicas.	● Identifica (o autor e a corrente artística, non necesariamente o título) e analiza as seguintes obras: Pintura (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies; Berro nº 7, de Antonio Saura; One: number 31, 1950, de J. Pollock; Ctesiphon III, de F. Stella; Equivalente VIII, de Carl André; Vega 200, de Vasarely; Unha e tres cadeiras, de J. Kosuth; Iglú con árbore, de Mario Merz; Marilyn Monroe (serigrafía de 1967), de A. Warhol; O Papa que berra (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; A Gran Vía madrileña en 1974, de Antonio López. P. 451-461 F. 215-225.

3. CONTIDOS DA MATERIA

3.3 DISTRIBUCIÓN TEMPORAL DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

PRIMEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 1. A ARTE

1.1 A arte.

- A arte como materia de estudo
- A arte como documento social
- A arte como patrimonio
- Os museos e a arte
- As tipoloxías artísticas

1.2 O urbanismo.

1.3 A arquitectura.

- Tipoloxías arquitectónicas
- Características da arquitectura
- Elementos materiais e técnicos

1.4 A plástica.

1.5 A escultura

- Os materiais
- Os instrumentos
- A forma da escultura

1.6 A pintura

- Os instrumentos
- Os soportes
- As técnicas

1.7 O debuxo

1.8 O gravado

1.9 Outras tipoloxías artísticas

1.10 A arte na cultura de masas.

- A fotografía
- O cine
- O cartel
- O cómic
- O vídeo e as novas tecnoloxías

1.11 Análise da obra de arte: urbanismo e arquitectura

- Urbanismo
- Arquitectura

1.12 Análise da obra de arte: escultura e pintura

- Escultura
- Pintura

PRIMEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 2. ARTE CLÁSICA: GRECIA

2.1 Referentes históricos.

2.2 Localización e evolución artística.

2.3 Antecedentes: a arte cretomicénica.

- Arte cretense ou minoica
- Arte micénica
- 2.4 Características xerais da arte grega.
- 2.5 Urbanismo: a construción da democracia
- 2.6 Arquitectura: a orde e a razón.
- Estilos arquitectónicos.
- Arquitectura relixiosa
- Arquitectura civil
- 2.7 Escultura: un ideal de beleza
- Período xeométrico
- Escultura monumental
- 2.8 Cerámica: o testemuño pictórico
- 2.9 O mosaico: unha técnica nova

Fichas

F.1 Partenón

F.2 Erecteion

F.3 Atenea Áptera ou Atenea Nike

F.4 Teatro de Epidauro

F.5 Kouros e Kore

F.6 O Auriga de Delfos

F.7 Discóbolo

F.8 Doríforo

F.9 Métopa 27 do Partenón

F.10 Hermes co neno Dioniso

F. 11 Apoxiomeno

F.12 Vitoria de Samotracia

F.13 Venus de Milo

F.14 Frixo do Altar de Zeus en Pérgamo

(Atenea e Xea)

PRIMEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 3. ARTE CLÁSICA: ROMA

- 3. 1 Referentes históricos
- 3.2 Localización e evolución artística
- 3.3 A arte etrusca como antecedente
- Referentes históricos
- A arquitectura etrusca
- O realismo escultórico
- A pintura funeraria
- 3.4 Características xerais da arte romana
- 3.5 Urbanismo e arquitectura: a homoxeneización do Imperio
- Tipoloxías arquitectónicas
- Materiais
- 3.6 Realismo e idealismo da escultura romana
- *O retrato*
- *O relevo histórico*
- 3.7 A decoración pictórica
- 3.8 O detallismo do mosaico romano
- 3.9 Arte paleocristiá ou tardorromana

- A arquitectura ao servizo do culto
- A cristianización das imaxes

Fichas

F.15 Maison Carrée

F.16 Panteón de Roma

F.17 Teatro romana de Mérida

F.18 Coliseo ou Anfiteatro Flavio

F.19 Basílica de Maxencio e

Constantino

F.20 Ponte de Alcántara

F.21 Acueduto romana de Segovia

F.22 Arco de Tito

F.23 Columna Traxana

F.24 Escultura ecuestre de Marco Aurelio

F.25 Relevos do arco de Tito

F.26 Augusto de Prima Porta

PRIMEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 4. ARTE BIZANTINA

- 4.1 Referentes históricos
- 4.2 Localización e evolución artística
- 4.3 Características xerais
- 4.4 Arquitectura: a basílica bizantina
- 4.5 O delicado traballo do marfil
- 4.6 A riqueza decorativa do mosaico e a pintura

Fichas

F.27 Santa Sofía de Constantinopla

F.28 A Deisis

F.29 Mosaico de Teodora

PRIMEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 5. ARTE ISLÁMICA E ARTE MUDÉXAR

- 5.1 Referentes históricos
- 5.2 Localización e evolución artística
- 5.3 Características xerais
 - Influencias artísticas
 - Influencia relixiosa
 - Evolución da arte hispanomusulmá
- 5.4 As características da arquitectura islámica
 - Arquitectura relixiosa
 - Arquitectura civil
- 5.5 A arte mudéxar
 - Localización e evolución artística
- 5.6 A diversidade da arquitectura mudéxar
 - Mudéxar castelán-leonés
 - Mudéxar toledana
 - Mudéxar aragonesa
 - Mudéxar andaluza

Fichas

F.30 Mesquita de Córdoba

F.31 Palacio da Alxafaría

F.32 A Xiralda

F.33 A Alhambra

SEGUNDO TRIMESTRE:

UNIDADE 6. ARTE PRERROMÁNICA

6. 1 Referentes históricos

6. 2 Localización e evolución artística

6. 3 Características xerais

6. 4 O prerrománico europeo

6. 5 A arte visigótica

- A arquitectura
- A escultura e a ourivaría

6.6 A arte asturiana

- A arquitectura
- A escultura, a pintura e a ourivaría

6.7 A arte mozárabe

- A arquitectura
- As miniaturas

Fichas

F.34 Igrexa de Santa María do Naranco

F.35 Igrexa de Santa Comba de Bande

F.36 Igrexa de San Pedro da Nave

F.37 Igrexa de San Miguel de Celanova

UNIDADE 7. ARTE ROMÁNICA

7. 1 Referentes históricos

7. 2 Localización e evolución artística

7. 3 Características xerais

7. 4 A arquitectura ao servizo de Deus

- Catedrais e igrexas
- Os conxuntos monacais
- Carácter defensivo da arquitectura civil

7. 5 As imaxes da escultura

- As esculturas de devoción

7. 6 A pintura como imaxe sagrada

- Estilos pictóricos

Fichas

F. 38 Igrexa de San Vicente de Cardona

F. 39 Igrexa de San Martín de Tours de Frómista

F. 40 Catedral de Santiago de Compostela

F. 41 Pórtico da Gloria

F. 42 Tímpano da igrexa de Sainte-Foy de Conques

F. 43 A Última Cea. Claustro de San Xoán da Peña

F. 44 A dúbida de San Tomé

F. 45 Anunciación aos pastores

F. 46 Frescos da ábsida de San Clemente de Taüll

SEGUNDO TRIMESTRE:

UNIDADE 8. ARTE GÓTICA

- 8.1 Referentes históricos
- 8.2 Localización e evolución artística
- 8.3 Características xerais
- 8.4 A arquitectura
 - Elementos arquitectónicos principais
 - Edificios relixiosos
 - Edificios civís
- 8.5 A humanización da escultura
- 8.6 A diversidade pictórica

Fichas

- F.47 Mosteiro de San Xoán dos Reis*
- F.48 Sainte-Chapelle*
- F.49 Catedral de León*
- F.50 Interior da catedral de Barcelona*
- F.51 Catedral de Reims*
- F.52 Anunciación e Visitación da catedral de Reims*
- F.53 Tímpano da Porta do Sarmental*
- F.54 Retablo maior da cartuxa de Miraflores*
- F.55 A fuxida a Exipto*
- F.56 O matrimonio Arnolfini*
- F.57 O descendemento da cruz*
- F.58 O xardín das delicias*

UNIDADE 9. ARTE RENACENTISTA

- 9.1 Referentes históricos
- 9.2 Localización e evolución artística
- 9.3 Características xerais
- 9.4 Urbanismo e arquitectura
 - O Quattrocento
 - O Cinquecento
 - O Manierismo
 - Urbanismo ideal e urbanismo de xardíns
 - A nova formulación dos edificios relixiosos
 - A arquitectura civil
- 9.5 España: entre o ornamental e o purista
- 9.6 A escultura: do Clasicismo ao Manierismo
 - A escultura do Quattrocento
 - A escultura do Cinquecento
 - A influencia italiana en España
- 9.7 A pintura: da norma á antinorma
 - A pintura florentina
 - As escolas do norte
 - O Cinquecento
 - O Renacemento nórdico
- 9.8 A pintura renacentista en España
 - O Greco, un artista singular

Fichas

- F.59 Cúpula de Santa María del Fiore*
- F.60 Igrexa de San Lorenzo*
- F.61 Palacio Medici-Riccardi*
- F.62 Fachada de Santa Maria Novella*
- F.63 Palacio Rucellai*
- F.64 San Pietro in Montorio*
- F.65 Cúpula de San Pedro do Vaticano*
- F.66 Il Gesù*
- F.67 Villa Capra (a Rotonda)*
- F.68 Fachada da Universidade de Salamanca*
- F.69 Palacio de Carlos V*
- F.70 Mosteiro do Escorial*
- F.71 Porta do Paraíso*
- F.72 David*
- F.73 Monumento ecuestre ao condottiero Gattamelata*
- F.74 Piedade*
- F.75 David*
- F.76 Moisés*
- F.77 Sacristía Nova e tumbas mediceas*
- F.78 O rapto das sabinas*
- F.79 Sacrificio de Isaac*
- F.80 O Santo Enterro*
- F.81 O tributo da moeda*
- F.82 Trindade*
- F.83 Anunciación*
- F.84 Madonna de Senigallia*
- F.85 Virxe das Rochas*
- F.86 A Gioconda ou Mona Lisa*
- F.87 Última Cea ou Cenacolo*
- F.88 A escola de Atenas*
- F.89 Bóveda da Capela Sixtina e Xuízo Final*
- F.90 Retrato ecuestre de Carlos V en Mühlberg*
- F.91 Venus de Urbino*
- F.92 A Tempestade*
- F.93 O Lavatorio*
- F.94 Vodas de Caná*
- F.95 O cabaleiro da man no peito*
- F.96 O Espolio*
- F.97 A Adoración dos pastores*
- F.98 A Santa Liga ou Adoración do nome de Xesús*
- F.99 Martirio de San Mauricio e dos dez mil mártires*
- F.100 O enterro do señor de Orgaz*

SEGUNDO TRIMESTRE:

UNIDADE 10. ARTE BARROCA E ROCOCÓ

- 10.1 Referentes históricos
- 10.2 Localización e evolución artística
- 10.3 Características xerais
- O Barroco

- O Rococó
- 10.4 Barroco: urbanismo e arquitectura
- Urbanismo: da cidade papal á cidade do rei
- Os xardíns
- O palacio: da realeza á nobreza
- A igrexa: entre a liturgia e a especulación espacial
- 10.5 O movemento: un novo concepto escultórico
- Bernini como modelo
- A imaxinería española
- Exuberancia e intimismo da escultura rococó
- 10.6 A pintura: do naturalismo ao Rococó
- Tendencias artísticas do século XVII
- Continuidade e ruptura na pintura rococó
- 10.7 O século de ouro da pintura española
- Entre o Manierismo e o naturalismo
- Ribera: un español napolitano
- Entre o naturalismo e o clasicismo: Velázquez, Zurbarán e Cano
- O triunfo do Barroco

Fichas

F.101 Fachada e columnata de San Pedro do Vaticano

F.102 San Carlo alle Quattro Fontane

F.103 Palacio de Versailles

F.104 Praza Maior de Madrid

F.105 Retablo de Santo Estevo

F.106 Catedral de San Pedro

F.107 Fachada do Obradoiro

F.108 Éxtase de Santa Teresa

F.109 David

F.110 Apolo e Dafne

F.111 Piedade

F.112 Oración na horta

F.113 Inmaculada Concepción

F.114 Madalena penitente

F.115 Vocación de San Mateo

F.116 A mote da Virxe

F.117 Triunfo de Baco e Ariadna

F.118 Adoración do nome de Xesús

F.119 Adoración dos Magos

F.120 As tres Grazas

F.121 O Xardín do Amor

F.122 A lección de anatomía do Dr. Nicolaes Tulp

F.123 A ronda de noite

F.124 O Martirio de San Filipe

F.125 O soño de Xacob

F.126 O pé varo ou O patizambo

F.127 Bodegón con cacharros

F.128 O vendedor de auga de Sevilla

F.129 Os borrachos ou O triunfo de Baco

F.130 A fragua de Vulcano

- F.131 As lanzas ou A rendición de Breda*
F.132 O príncipe Baltasar Carlos, dacabalo
F.133 A Venus do espello
F.134 As fiandeiras ou A fábula de Aracne
F.135 As Meninas
F.136 A Sagrada Familia do paxariño
F.137 A Inmaculada de El Escorial
F.138 Nenos xogando a dados
F.139 Os nenos da cuncha

TERCEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 11. NEOCLASICISMO E ROMANTICISMO

- 11.1 Referentes históricos
11.2 Localización e evolución artística
11.3 Neoclasicismo: características xerais
11.4 Un retorno aos modelos arquitectónicos da antigüidade clásica
11.5 A idealización da escultura neoclásica
11.6 A orde e a frialdade da pintura neoclásica
- Goya: entre a tradición e a ruptura
- 11.7 O Romanticismo: características xerais
11.8 A pintura romántica
- A contraposición romántica e clasicista en Francia
 - O Romanticismo alemán
 - A diversidade inglesa

Fichas

- F.140 Palacio Real*
F.141 Panteón
F.142 Museo do Prado
F.143 Igrexa de La Madeleine
F.144 Eros e Psique
F.145 Paulina Bonaparte
F.146 O xuramento dos Horacios
F.147 A morte de Marat
F.148 O baño turco
F.149 A balsa da Medusa
F.150 A liberdade guiando o pobo
F.151 O carro de feo
F.152 O parasol
F.153 A familia de Carlos IV
F.154 O 3 de maio en Madrid
F.155 O 2 de maio de 1808 en Madrid
F.156 Desastre n.º 15, E non hai remedio
F.157 Saturno devorando o seu fillo
F.158 A leiteira de Bordeos

UNIDADE 12. DO REALISMO AO MODERNISMO

12. 1 Referentes históricos
12. 2 Localización e evolución artística
12. 3 O urbanismo: entre a realidade e a utopía

12. 4 A arquitectura: recuperación do pasado e novos materiais

- O eclecticismo da arquitectura historicista
- As novas posibilidades do ferro
- A escola de Chicago: a semilla do funcionalismo

12. 5 A escultura

12. 6 Tendencias e "ismos" pictóricos

- A "fotografía obxectiva" do Realismo
- A captación atmosférica do impresionismo
- Postimpresionismo: unha ponte cara á vangarda
- A pervivencia da pintura académica
- O movemento simbolista

12. 7 O Modernismo

- O Modernismo en España

Fichas

F.159 Houses of Parliament

F.160 Auditorio de Chicago

F.161 Torre Eiffel

F.162 Sagrada Familia

F.163 O pensador

F.164 Os burgueses de Calais

F.165 Choiva, vapor e velocidade

F.166 Un enterro en Ornans

F.167 O ánxelus

F.168 Almorzo campestre

F.169 Sol nacente. Impresión

F.170 A catedral de Ruán

F.171 Le moulin de la Galette

F.172 Unha tarde de domingo na Grande Jatte

F.173 Os xogadores de cartas

F.174 Laranxas e mazás

F.175 A noite estrelada

F.176 O segador

F.177 Visión después do sermón

F.178 Hoxe non iremos ao mercado / Te Matete

TERCEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 13. PRIMEIRAS VANGARDAS

13. 1 Referentes históricos

13.2 Localización e evolución artística

13.3 Características xerais

13.4 A arquitectura

- Funcionalismo
- Organicismo
- Arquitectura de vangarda

13.5 Primeiras Vangardas artísticas (1905-1945)

- Fauvismo
- Expresionismo
- Cubismo
- Futurismo

- Dadaísmo
- Arte abstracta
- Surrealismo
- A Escola de París
- 13.6 O Noucentisme catalán
- 13.7 Mestres españois de vangarda
- Picasso: un genio de vangarda
- O surrealismo onírico de Dalí
- O mundo microscópico de Miró
- 13.8 Vangardismo en Latinoamérica e en Estados Unidos

Fichas

- F.179 Escola da Bauhaus*
- F.180 Pavillón alemán*
- F.181 A Vila Savoye*
- F.182 Casa Kaufmann ou casa da Ferverza*
- F.183 O profeta*
- F.184 Formas únicas de continuidade no espazo*
- F.185 A Fonte*
- F.186 Muller ante o espello*
- F.187 Mademoiselle Pogany I*
- F.188 Figura reclinada*
- F.189 Lagosta, nasa e cola de peixe*
- F.190 A alegría de vivir*
- F.191 As señoritas de Avinyó*
- F.192 Retrato de Ambroise Vollard*
- F.193 Natureza morta con cadeira de reixa*
- F.194 Guernica*
- F.195 A cidade que emerxe*
- F.196 Lírica*
- F.197 O berro*
- F.198 A rúa*
- F.199 Sobre branco II*
- F.200 Composición II en vermello, amarelo e azul*
- F.201 Cadrado negro*
- F.202 L.H.O.O.Q. (A Gioconda)*
- F.203 O elefante das Célebes*
- F.204 A chave dos campos*
- F.205 O entroido do arlequín*
- F.206 Muller e paxaro á luz da lúa*
- F.207 O xogo lúgubre*
- F.208 A persistencia da memoria*

TERCEIRO TRIMESTRE:

UNIDADE 14. SEGUNDAS VANGARDAS E ÚLTIMAS TENDENCIAS

- 14. 1 Referentes históricos
- 14. 2 Localización e evolución artística
- 14. 3 Características xerais
- 14. 4 Do funcionalismo á arquitectura de autor
- A herdanza funcionalista

- A crise do Movemento Moderno: a arquitectura posmoderna
 - High-tech e arquitectura de autor
14. 5 Segundas Vangardas artísticas
- Informalismo
 - Expresionismo abstracto
 - Pop art
 - Novo realismo francés
 - Abstracción pospictórica e minimal art
 - Arte acción e arte conceptual
 - Arte cinética ou op art
 - Arte póvera
 - Hiperrealismo e fotorrealismo
 - Individualidades artísticas
 - Tendencias posmodernas
 - Outras tendencias a partir de 1980
14. 6 Escultura
14. 7 Arte dixital
14. 8 A realidade da arte actual

Fichas

F.209 Unidade de habitación

F.210 Museo Guggenheim

F.211 Sydney Opera House

F.212 Centre Pompidou

F.213 Seagram Building

F.214 AT&T Building

F.215 Museo Guggenheim de Bilbao

F.216 Equivalente VIII

F.217 Unha e tres cadeiras

F.218 Iglú con árbore

F.219 Pintura

F.220 Un

F.221 Berro n.º 7

F.222 Ctesiphon I

F.223 Vega 200

F.224 Díptico Marilyn

F.225 Estudo do retrato de Inocencio X de Velázquez

F.226 A Gran Vía de Madrid

3. CONTIDOS DA MATERIA

3.4 CONTIDOS MÍNIMOS ESIXIBLES PARA SUPERAR A MATERIA

Coa fin de garantir o dereito do alumnado a que o seu rendemento escolar sexa valorado conforme a criterios de plena obxectividade, deberán facerse públicos os criterios xerais que se aplicaran para a avaliación das aprendizaxes, promoción e titulación.

Informarase ao comezo do período lectivo sobre os contidos mínimos esixibles para a superación das diferentes materias del dependentes, os procedementos de recuperación e de apoio previstos, e os criterios de avaliación e procedementos de calificación aplicables.

A continuación, e para cada unha das unidades deste curso, indícanse os contidos mínimos esixibles que o alumnado deberá ter adquirido para superar a materia de Historia da Arte

UNIDADE 1. A ARTE

- O valor social e cultural da arte.
- Características xerais das principais manifestacións artísticas: arquitectura, escultura e pintura; debuxo e gravado.
- Outras tipoloxías artísticas: miniatura, vitral, mosaico, cerámica.
- As novas linguaxes artísticas: fotografía, cine, vídeo, cartel e cómic.
- A análise dunha obra de arte: elementos que se deben examinar e tipos de análise.

UNIDADE 2. ARTE CLÁSICA: GRECIA

- Contextualización histórica da cultura e da arte grega.
- Principais características dos dúas antecedentes da arte grega: a arte cretense ou minoica e o arte micénica.
- Estilos arquitectónicos e principais edificios da arquitectura grega.
- A evolución da escultura grega.
- Outras manifestacións da arte grega: a cerámica e o mosaico.

UNIDADE 3. ARTE CLÁSICA: ROMA

- Contextualización histórica da arte romana.
- Antecedentes da arte romana: a arte etrusca.
- Características xerais da arquitectura romana e tipoloxías de edificios.
- A escultura e a pintura romana: xéneros e estilos.
- A basílica romana e a nova iconografía cristiá.

UNIDADES 4, 5 E 6 . ARTE BIZANTINA, ARTE ISLÁMICA E MUDÉXAR, E ARTE PRERROMÁNICA

- Principais etapas da arte bizantina, a arte islámica e mudéxar, e da arte prerrománica.
- Características da arquitectura, escultura e mosaico bizantinos.
- Elementos da arquitectura islámica e da arte mudéxar.
- Definición do concepto de arte « prerrománica ».
- Arte visigótica, arte asturiana e arte mozárabe: a súa arquitectura e ourivaría.

UNIDADE 7. ARTE ROMÁNICA

- Contextualización histórica e cultural da arte románica.
- Principais elementos das catedrais e igrexas románicas.
- Outros edificios da arte gótica: mosteiros e castelos.
- Características temáticas e formais da escultura románica: portadas de catedrais e esculturas devocionais.
- As principais manifestacións pictóricas do románico: características e estilos.

UNIDADE 8. A ARTE GÓTICA

- Contextualización histórica e cultural da arte gótica.
- Os principais elementos arquitectónicos da catedral gótica.
- Os estilos da arquitectura gótica: civil e relixiosa.
- O proceso de humanización da escultura gótica.
- Características formais, temática e estilos da pintura gótica.

UNIDADE 9. ARTE RENACENTISTA (I)

- Contextualización histórica e cultural do Renacemento e da arte renacentista.
- O desenvolvemento da arquitectura renacentista italiana: o *Quattrocento* e o *Cinquecento*.
- Os proxectos urbanísticos do Renacemento e as novas formulacións da arquitectura civil e relixiosa.
- Os estilos do Renacemento en España: plateresco, clasicista e herreriano.
- A evolución da escultura renacentista italiana: o *Quattrocento* e o *Cinquecento*.

UNIDADE 9. ARTE RENACENTISTA (II)

- Masaccio e a renovación da pintura renacentista.
- Temática e técnicas da pintura renacentista.
- As escolas pictóricas do Renacemento e os seus principais artistas.
- A pintura renacentista en España.
- Principais características da obra de El Greco.

UNIDADE 10. ARTE BARROCA E ROCOCÓ (I)

- Contextualización histórica e cultural da arte barroca e rococó.
- A cidade, os xardíns e os palacios no Barroco.
- Principais conceptos plásticos da igrexa barroca.
- A escultura barroca e a escultura rococó: tipoloxía, temática e materiais.
- Bernini: antecedentes e obras máis significativas.

UNIDADE 10. ARTE BARROCA E ROCOCÓ (II)

- Función e temática da pintura barroca.
- Características das correntes pictóricas do século XVII: Clasicismo, Naturalismo, Realismo, Academicismo e Barroco.
- A pintura rococó: características formais, temáticas e artistas máis destacados.
- Definición do chamado *Século de Ouro* da pintura española.
- Diego Velázquez: evolución da súa obra e as súas pinturas máis importantes.

UNIDADE 11. NEOCLASICISMO E ROMANTICISMO

- Contextualización histórica e cultural do Neoclasicismo e do Romanticismo.
- A arquitectura neoclásica: os seus referentes principais e as súas obras máis representativas.
- Características formais e temáticas da escultura e a pintura neoclásicas.
- Goya: evolución da súa obra e as súas pinturas significativas.
- A ideoloxía do Romanticismo e as características principais da súa pintura.

UNIDADE 12. DO REALISMO AO MODERNISMO

- Contextualización histórica e cultural da sociedade europea e a súa arte na segunda metade do século XIX.
- Os novos plans urbanísticos do século XIX.
- A arquitectura historicista, a arquitectura do ferro e a Escola de Chicago.
- A escultura e a pintura na segunda metade do século XIX: principais tendencias e movementos.
- O Modernismo en Europa e en España.

UNIDADE 13. PRIMEIRAS VANGARDAS

- Contextualización histórica e cultural da sociedade europea e a súa arte na primeira metade do século XX.
- Funcionalismo, Organicismo, e vangardas arquitectónicas: os seus artistas e as súas obras máis representativas.
- Principais características e formulacións dos “ismos” da primeira metade do século XX: fauvismo, expresionismo, cubismo, futurismo, dadaísmo, arte abstracta e surrealismo.
- Definición do noucentisme catalán.
- Picasso, Dalí e Miró: características principais da súa arte e obras significativas.

UNIDADE 14. SEGUNDAS VANGARDAS

- Contextualización histórica e cultural da sociedade europea e a súa arte desde a segunda metade do século XX.
- Correntes da arquitectura contemporánea: funcionalismo, posmodernismo, high-tech, deconstrutivismo e de autor.
- A escultura e a pintura desde a segunda metade do século XX: principais tendencias e artistas.
- A influencia das novas tecnoloxías na arte contemporánea.
- Problemáticas da arte actual: cuestionamento de conceptos estéticos tradicionais e dunha definición de *arte*.

4. COMPETENCIAS

4.1 CONTRIBUCIÓN DA MATERIA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE PARA A ETAPA

HISTORIA DA ARTE: AS COMPETENCIAS CLAVE NA HISTORIA DA ARTE

A aprendizaxe da Historia da Arte debe contribuír á adquisición, por parte dos alumnos e as alumnas, das competencias clave, tal e como se recolle no Real Decreto 1105/2014 do Ministerio de Educación, Cultura e Deporte, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato.

A continuación indícanse tales competencias, en orde da importancia que ten dentro da materia de Historia da Arte:

1) Competencia de conciencia e expresións culturais

A contribución da Historia da Arte a esta competencia devén fundamental dadas as características propias desta disciplina. Así, mediante a caracterización dos distintos estilos artísticos, e co comentario e análise das principais obras da arte occidental en relación co seu contexto histórico, social e cultural, exercítase plenamente esta competencia. Tamén é potenciada a través da aprendizaxe das técnicas e os elementos das distintas disciplinas artísticas: arquitectura, escultura e pintura.

As diversas características e funcións de toda obra de arte son inseparables do seu marco cultural, así como do contexto social, económico, político, ideolóxico, relixioso e biográfico no que foi ideada e realizada a obra de arte.

Igualmente, a Historia da Arte fomenta a creatividade e a sensibilidade artística porque tamén invita a valorar unha obra de arte desde un punto de vista puramente estético, o que á súa vez estimula o respecto cara a diferentes valoracións e interpretacións subxectivas.

Finalmente, a visita de museos, fundacións e outros centros artísticos promove a involucración do alumnado na vida cultural da sociedade e faino partícipe, como receptor e público, do proceso artístico contemporáneo.

2) Competencia sociais e cívicas

A súa contribución é moi destacable porque invita a valorar o patrimonio artístico como un legado que hai que preservar e transmitir ás xeracións vindeiras, mediante a participación activa na súa conservación. Ao mesmo tempo, mediante o estudo da relación entre clientes e artistas ao longo da historia, desprégase unha evolución sociolóxica que enfatiza a comprensión da arte como produto eminentemente social.

Así mesmo, na realización de traballos de investigación sobre artistas ou obras específicos promóvese a planificación, organización e toma de decisións persoais deliberadas e debidamente xustificadas. Con isto, preténdese contribuír igualmente ao asentamento das bases para unha cidadanía que resolva os seus problemas mediante o respecto mutuo e a aceptación de opinións distintas, argumentando sempre de forma dialogada e considerada os distintos puntos de vista.

3) Competencia en comunicación lingüística.

A área desta materia é humanística, o que especialmente favorece o desenvolvemento da competencia lingüística ao ter que caracterizar e describir os estilos artísticos da arte mediante a terminoloxía específica da Historia da Arte. Ao mesmo tempo, exercítase continuamente a expresión e comprensión escrita porque se utilizan e manexan distintos tipos de textos: explicativos, descritivos e informativos. En particular, o alumno a partir destes textos elabora e procesa a información para poder expola posteriormente de forma comprensible, oral ou escrita.

Ademais, en tanto que un dos obxectivos fundamentais da materia é o comentario, a análise e a valoración de obras de arte, estímúlase a comprensión de linguaxes icónicas e simbólicas de representación.

4) Competencia de aprender a aprender

A través de varias formas, a materia da Historia da Arte contribúe a desenvolver adecuadamente esta competencia. En primeiro lugar, a partir dun tipo de comentario de obras de arte que inclúe aspectos históricos, formais, sociolóxicos e iconográficos, o alumnado adquire autonomía para aplicar estes coñecementos nas súas propias análises, podendo entón elaborar catálogos con breves comentarios de obras onde pode asociar o aprendido a novas experiencias artísticas vividas. Con isto, estímúlase así mesmo a reflexión e disquisición das dificultades encontradas no proceso levado a cabo.

En segundo lugar, os contidos específicos da área estimulan o desenvolvemento de estratexias para organizar a información, aprendela e poder aplicala en contextos distintos: por exemplo, as características dun estilo artístico permiten a súa aplicación a distintas obras tanto de contextos próximos como afastados.

Finalmente, o estudo da pervivencia das características estilísticas dalgúns períodos en etapas posteriores contribúe a construír as novas aprendizaxes sobre os xa realizados.

5) Competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor

Esta materia promove, a través das súas diversas tarefas, o desenvolvemento da capacidade para pór en práctica habilidades de planificación e organización do estudo. Especificamente, na elaboración de catálogos de comentarios de obras de arte e, da mesma forma, tamén na confección dos traballos de investigación, requírese o uso de habilidades para planificar, organizar, analizar, comunicar, facer e informar, así como habilidades para traballar de forma cooperativa e flexible como parte dun equipo, asumindo unha actitude de participación activa e decisiva e respondendo de forma positiva ás novidades.

6) Competencia dixital.

Exercítase e desenvólvese esta competencia a partir do uso habitual na materia de distintos tipos de información dixital. Efectivamente, a análise e o comentario das obras de arte, así como a caracterización dos distintos estilos artísticos correspondentes, supón o visionado de imaxes das obras, e, cando corresponde, de plantas, alzados, vídeos, proxeccións isométricas ou do percorrido dalgunhas grandes obras en tres dimensións.

Ademais, nos traballos de investigación requírirase que o alumnado utilice as tecnoloxías da información, tanto na procura da información como no seu procesamento e a súa exposición.

Finalmente, grazas á achega doutras manifestacións procedentes das novas tecnoloxías e os medios de comunicación visual, a Historia da Arte renovouse de xeito que o acceso á imaxe forma parte da nosa realidade cotiá.

7) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

Esta unha das competencias que se exercita en menor proporción dentro da Historia da Arte. Porén, en moitas obras de arte si que se traballa ocasionalmente, xa sexa a partir do estudo de proporcións, cánones, esquemas compositivos, dimensións, e relacións entre as partes, e entre as partes e o todo. O desenvolvemento desta competencia, polo tanto, poderase practicar especialmente no estudo de obras clásicas ou influenciadas polo mundo clásico, así como nos patróns xeométricos utilizados nalgúns sistemas de decoración.

Outra forma de traballar esta competencia é a reflexión sobre ao valor que algúns cadros acadaron nos últimos anos nos mercados de subastas.

HISTORIA DA ARTE: CONCRECIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE

A aprendizaxe da Historia da Arte centrarase no desenvolvemento dos seguintes obxectivos competenciais para cada unha das competencias:

Conciencia e expresións culturais

- Desenvolver a sensibilidade estética e valorar a beleza das diferentes manifestacións artísticas ao longo da historia.
- Aprender a recoñecer, mediante a análise de obras seleccionadas, as características das principais manifestacións artísticas da historia da arte, desde a antigüidade até a contemporaneidade.
- Valorar as distintas funcións que tivo a arte ao longo da historia, desde a Antigüidade clásica á actualidade.
- Identificar a herdanza das diferentes tradicións precedentes no xurdimento dun novo estilo artístico.
- Apreciar a diversidade artística nun mesmo período cronolóxico.
- Comprender a necesidade de protexer e conservar o patrimonio artístico, e desenvolver unha actitude activa en relación coa protección e a conservación do patrimonio artístico.
- Cultivar o sentido estético e a capacidade de emocionarse ante as obras de arte.
- Valorar a creatividade e a experimentación constante en determinados períodos da historia.
- Identificar e valorar os elementos positivos contidos ao longo da historia da arte.
- Tomar consciencia da relevancia dos coñecementos artísticos para o desenvolvemento dunha cultura propia ampla.
- Ser consciente das relacións operadas ao longo da historia entre contexto histórico e desenvolvemento de tendencias e movementos artísticos.
- Comprender o sentido social, político e/ou cultural que a arte xogou en diferentes momentos da historia humana.
- Valorar a relevancia e necesidade de coñecer e apreciar o legado artístico da humanidade.

Competencias sociais e cívicas

- Identificar o sentido social, político ou relixioso de determinados movementos e tendencias artísticas ao longo da historia.
- Expresarse e relacionarse de xeito correcto no marco de grupo a propósito do estudo das obras de arte.

- Erradicar os usos discriminatorios da linguaxe ao referirse a producións artísticas concretar, detectando prexuizos e imaxes estereotipadas do mundo.
- Realizar actividades en grupo para a análise de obras artísticas extraendo ensinanzas das achegas realizadas por outras persoas.
- Aplicar os coñecementos adquiridos no ámbito da historia da arte a unha mellor convivencia en sociedade.
- Expresarse de forma asertiva e amosar unha actitude favorable ao diálogo e ao traballo cooperativo.
- Valorar a reflexión estética e as diferentes teorías e propostas artísticas respectando os criterios dos seus creadores ou creadoras.

Comunicación lingüística

- Describir e analizar obras de arte utilizando a terminoloxía propia da historia da arte.
- Recoñecer o vocabulario específico para nomear os principais elementos e técnicas de obras arquitectónicas, escultóricas e pictóricas.
- Comprender e compor textos como medio para optimizar a aprendizaxe e reflexión sobre o desenvolvemento das diferentes manifestacións e estilos artísticos na historia.
- Familiarizarse co léxico propio da área e entender as diferentes acepcións dun mesmo termo en función do contexto histórico no que se emprega.
- Definir conceptos usando a linguaxe específica da área.
- Comunicarse argumentando as ideas propias e respectando as quendas de palabra dentro dun grupo.
- Expor opinións de forma argumentada ao longo dun debate.
- Recorrer ao uso activo de mecanismos que permiten a ampliación e a consolidación do vocabulario.
- Aprender a recoñecer o significado dun termo a partir do seu contexto.
- Valorar a lingua no seu correcto uso como instrumento básico de reflexión e desenvolvemento persoal.

Competencia para aprender a aprender

- Identificar os elementos de contido e forma presentes nas obras de arte.
- Identificar similitudes e diferenzas entre obras de arte e movementos ou tendencias artísticas diversas.
- Analizar a orixe e desenvolvemento dos diferentes movementos e tendencias artísticas ao longo da historia da arte.
- Contrastar os coñecementos, criterios e percepcións propias coas expresadas no texto sobre as obras de arte e os movementos e tendencias artísticas estudados.
- Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e a actualización permanente.
- Confrontar as propias opinións ou coñecementos con outras fontes de coñecemento ou opinión.
- Formular interrogantes e achegar respostas propias a preguntas sobre o contido estudado.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

- Expresar opinións propias sobre o contido, a forma e a técnica empregada en diferentes obra de arte.
- Identificar e comentar as relacións existentes entre as obras de arte e movementos artísticos e o contexto no que estes xorden e se desenvolven.
- Analizar e propor interpretacións diversas sobre obras de arte, esculturas, obras de arquitectura ou temas urbanísticos ao longo da historia da arte.
- Propor interpretacións posibles ao contido das obras estudadas.
- Realizar pequenas investigacións de forma autónoma.
- Analizar criticamente os propios valores, prexuizos e opinións en canto a contidos específicos.

Competencia dixital

- Analizar de forma crítica a información recibida a través dos medios de comunicación e da Internet.
- Aplicar coñecementos, habilidades propias da historia da arte para a procura e selección de información en medios dixitais e informáticos.
- Proporcionar coñecementos e destrezas para a procura de información relevante.
- Recorrer a soportes electrónicos no proceso de escritura.
- Adquirir habilidades para a reutilización da información na análise de contidos artísticos.
- Utilizar adecuadamente as bibliotecas e a Internet.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e en tecnoloxía

- Identificar diferentes formas de entender a historia da arte e o seu desenvolvemento en relación á técnica e ao contexto histórico económico e político ao longo da Historia.
- Valorar a aplicación de procedementos de análise propios da ciencia, as matemáticas ou a tecnoloxía para o estudo da historia da arte.
- Desenvolver actitudes de interese polo coñecemento de diferentes materias e ciencias a través da lectura e apreciación de temas artísticos.
- Analizar, comprender e transmitir información relativa a diferentes ámbitos da historia da arte onde incidan elementos propios do desenvolvemento das ciencias naturais, a industria ou a tecnoloxía.
- Estudar en obras clásicas ou influenciadas polo mundo clásico proporcións, así como nos patróns xeométricos utilizados nalgúns sistemas de decoración, cánones, esquemas compositivos, dimensións, e relacións entre as partes e entre as partes e o todo.
- Reflexionar sobre o valor que algúns cadros acadaron nos últimos anos nos mercados de subastas, e avaliar a relación entre a calidade artística da obra e o seu valor económico, social ou político.

4. COMPETENCIAS

4.2 AVALIACIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Identificar a presenza da arte na vida cotiá, e distinguir os ámbitos en que se manifesta. Est. Apr. HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.	T. 01	P. 22-23
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.	T. 02	P. 036
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.	T. 02	P. 037
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.	T. 03	P. 066-067
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.	T. 03	P. 070-072
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.1.2. Describe a orixe, a características e a función da basílica paleocristiá.	T. 03	P. 073-074
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martiria" paleocristiáns, e as súas partes.	T. 03	P. 074
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental.	T. 04	P. 090, 094-95, P. 098 F. 028
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.	T. 05	P. 104-106
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte prerrománica, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.	T. 06	P.118
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 07	P. 131-132
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.5.2. Describe as características e as función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.	T. 07	P. 133-136
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 08	P. 153-154
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.	T. 08	P. 155-159

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.	T. 08	P. 160-161, P. 171-172 F. 051-052
1. Com. lingüíst.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.	T. 09	P. 180
1. Com. lingüíst.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.	T. 09	P. 186-187
1. Com. lingüíst.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.	T. 10	P. 254-258
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.	T. 11	P. 311
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.	T. 12	P. 336-337
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.	T. 12	P. 340-341
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.	T. 12	P. 345-348
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.	T. 12	P. 348-349
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior.	T. 13	P. 376
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo.	T. 13	P. 380
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético.	T. 13	P. 382
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo.	T. 13	P. 383

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise.	T. 13	P. 383
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo.	T. 13	P. 384
3. Comp. Digital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Describir as posibilidades que abriron as novas tecnoloxías, e explicar os seus efectos tanto para a creación artística como para a difusión da arte. Est. Apr. HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.	T. 14	P. 443
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar o desenvolvemento e a extensión dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión, o cartelismo ou o cómic, especificando o modo en que combinan diversas linguaxes expresivas. Est. Apr. HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.	T. 01	P. 22-23
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versalles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.	T. 010	P. 262-264 F. 100-102
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte grega, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón, Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauro.	T. 02	P. 042-047 F. 001-004
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o "Doríforo" (Policleto) e o "Apoxiomenos" (Lisipo).	T. 02	P. 048 F. 005, P. 051 F. 007, P. 054 F. 011
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte grega, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mírón), Doríforo (Policleto), unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e Gea).	T. 02	P. 048-057 F. 005-014
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 065
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.	T. 03	P. 065-067
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.	T. 03	P. 068-069
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 073-075

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial referencia á iconografía.	T. 03	P. 074-075
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte romana, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma, basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.	T. 03	P. 076-084 F. 015-023
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte romana, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB1.6.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.	T. 03	P. 084-087 F. 023-026
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Explicar a función social da arte romana, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	T. 03	P. 59, 64
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.	T. 03	P.066
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte bizantina, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.	T. 04	P. 099 F. 029
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igrexa de Santa Sofía de Constantinopla.	T. 04	P.091-092, P. 096-097 F. 027
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.	T. 05	P. 107-109
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéjar e especifica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéjar popular e o cortesán.	T. 05	P. 107-109, P. 110-115 F. 030-033
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmá: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.	T. 05	P. 110-115 F.030-033
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte prerrománica, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo), San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense).	T. 06	P. 126-129 F. 034-036
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	T. 07	P. 133-141
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.	T. 07	P. 138-141

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela.	T. 07	P. 142-144 F. 037-039
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas románicas: "A dúbida de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago.	T. 07	P. 145-148 F. 040-043
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).	T. 07	P. 149-151 F. 044-045
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.9. Explicar a función social da arte gótica, especificando o papel desempeñado por clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.	T. 08	P. 153
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	T. 08	P. 155-164
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.	T. 08	P. 163, P. 174 F. 054
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	T. 08	P. 165
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.	T. 08	P. 165, P. 175-177 F. 055-057
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.	T. 08	P. 166-170 F. 046-050
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.	T. 08	P. 170 F. 050, P. 167 F. 047
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims.	T. 08	P. 171 F. 051
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).	T. 08	P. 171-173 F. 051-053

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de Jan Van Eyck, "O descendemento da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.	T. 08	P. 174-177 F. 054-056
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 182-183
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	T. 09	P. 182-185
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.	T. 09	P. 182-187, P. 190-195
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 188-190
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini.	T. 09	P. 188-190, P. 212 F. 74
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.	T. 09	P. 190
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	T. 09	P. 190-192, 194
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 190-193
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.	T. 09	P. 192-193
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.	T. 09	P. 195, P. 233-238 F. 94-99
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo, ambas en Florencia e de Brunelleschi; pazo Medici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo; Il Gesù en Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.	T. 09	P. 196-204 F. 058-066
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera.	T. 09	P. 205-207 F. 067-069

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo; "O rapto das sabinas", de Giambologna.	T. 09	P. 208-215 F. 070-077
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.	T. 09	P. 216-217 F. 078-079
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e "A Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci; "A Escola de Atenas" de Rafael; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de Veronés.	T. 09	P. 218-232 F. 080-093
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", "O martirio de San Mauricio", "O enterro do Señor de Orgaz", "A adoración dos pastores", "O cabaleiro da man no peito".	T. 09	P. 233-239 F. 094-099
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.	T. 10	P. 242
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.	T. 10	P. 244-245
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	T. 10	P. 244-249
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini.	T. 10	P. 250-252, P. 270 F. 108
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaría barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.	T. 10	P. 252-253
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes.	T. 10	P. 255, 257
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.	T. 10	P. 256-257
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velázquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.	T. 10	P. 259-260, P.289-297 F. 127-134

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.	T. 10	P. 259-261
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.	T. 10	P. 265 F. 103
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora; Retablo de Santo Estevo de Salamanca, de Churriguera.	T. 10	P. 265-266 F. 103-104
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: "David", "Apolo" e "Dafne", "A éxtase de Santa Teresa", "Cátedra de San Pedro".	T. 10	P. 266 F. 104, P. 269-271 F. 107-109
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	T. 10	P. 267-268 F. 105-106
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada do facistol", de Alonso Cano; "Magdalena penitente", de Pedro de Mena.	T. 10	P. 272 F. 110, P. 274-275 F. 112-113
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.	T. 10	P. 273 F. 111
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	T. 10	P. 273 F. 111
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: "Vocación de San Mateo" e "Morte da Virxe", de Caravaggio; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.	T. 10	P. 276-284 F. 114-123
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; "O augador de Sevilla", "Os borrachos", "A fragua de Vulcano", "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", "As meninas" e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.	T. 10	P. 285-301 F. 123-138

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Casanova.	T. 11	P. 306, P. 318-319 F. 143-144
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.	T. 11	P. 312 , P. 325 F. 150
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	T. 11	P. 314-316 F. 139-141
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	T. 11	P. 317 F. 142
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	T. 11	P. 318 F. 143
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".	T. 11	P. 320-321 F. 145-146
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxelus", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	T. 11	P. 322-325 F. 147-150
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas de Goya, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: "O parasol", "A familia de Carlos IV", "O 2 de maio de 1808 en Madrid" ("A loita cos mamelucos"), "Os fusilamentos do 3 de maio de 1808"; desastre nº 15 ("E non hai remedio") da serie "Os desastres da guerra"; "Saturno devorando un fillo" e "A leiteira de Bordeos".	T. 11	P. 326-333 F. 151-157
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Analizar a obra de Goya e identificar nela os trazos propios das correntes da súa época e os que anticipan diversas vangardas posteriores. Est. Apr. HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".	T. 11	P. 331 F. 155
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.	T. 12	P. 341
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.	T. 12	P. 342-345

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.	T. 12	P. 342, P. 358-359 F. 162-163
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.	T. 12	P. 350
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.	T. 12	P. 351-353
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	T. 12	P. 354-357 F. 158-161
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da escultura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".	T. 12	P. 358-359 F. 162-163
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxelus", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	T. 12	P. 360-373 F. 164-177
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura da primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura.	T. 13	P. 377-379
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura da primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno.	T. 13	P. 378
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul".	T. 13	P. 381
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo.	T. 13	P. 385
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas.	T. 13	P. 387-389

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura da primeira metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Savoia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.	T. 13	P. 390-393 F. 178-181
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da plástica da primeira metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; "Fonte", de Duchamp; "Muller peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore.	T. 13	P. 394-400 F. 182-188
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da plástica da primeira metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse; "As señoritas de Aviñón", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e "Guernica", de Picasso; "A cidade que emerge", de Boccioni; "O berro", de Munch; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky; "Cadrado negro", de Malevich; "Composición II", de Mondrian; "L.H.O.O.Q.", de Duchamp; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e "A persistencia da memoria", de Dalí.	T. 13	P.401-421 F. 189-207
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo actual. Est. Apr. HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución.	T. 14	P. 427-429
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano.	T. 14	P. 430-431
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo.	T. 14	P. 432, 437
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica.	T. 14	P. 433
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.3. Explica o Minimalismo.	T. 14	P. 433
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.5. Explica a arte conceptual.	T. 14	P. 434
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art.	T. 14	P. 435
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art.	T. 14	P. 436

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.6. Explica a Arte Povera.	T. 14	P. 436
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.	T. 14	P. 444-450 F. 208-214
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; "Marilyn Monroe" (serigrafía de 1967), de A. Warhol; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.	T. 14	P. 451-461 F. 215-225
5. Soc. e Cívicas	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Respetar as manifestacións da arte de todos os tempos, valorándoas como patrimonio cultural herdado que se debe conservar e transmitir ás xeracións futuras, e explicar que é o Patrimonio Mundial da UNESCO, así como a súa orixe e a súa finalidade. Est. Apr. HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.	T. 01	P. 004
5. Soc. e Cívicas	Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Identificar a presenza da arte na vida cotiá, e distinguir os ámbitos en que se manifesta. Est. Apr. HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.	T. 01	P. 22-23
5. Soc. e Cívicas	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 02	P. 029, P. 032-033
5. Soc. e Cívicas	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.	T. 02	P. 034-035
5. Soc. e Cívicas	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Explicar a función social da arte grega, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	T. 02	P. 29, 32-33
5. Soc. e Cívicas	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 059
5. Soc. e Cívicas	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB2.2.1. Explica as características esenciais da arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 04	P. 089-090
5. Soc. e Cívicas	Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 05	P. 101-103
5. Soc. e Cívicas	Bloque 2 Crit. Aval. B2.6. Explicar a función social da arte románica, especificando o papel de clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.	T. 07	P. 131-132

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
5. Soc. e Cívicas	Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.	T. 07	P. 144 F. 039
5. Soc. e Cívicas	Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte románica, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico). Est. Apr. HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).	T. 07	P. 146 F. 041
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 09	P. 179-181
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	T. 09	P. 190-194
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	T. 10	P. 241
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	T. 10	P. 242
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.	T. 10	P. 242-243
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural. Est. Apr. HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.	T. 10	P. 244-249 P. 265 F. 103
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	T. 11	P. 303
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.	T. 11	P. 303-304
5. Soc. e Cívicas	Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles. Est. Apr. HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.	T. 11	P. 304
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	T. 11	P. 305-306
5. Soc. e Cívicas e	Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Analizar a obra de Goya e identificar nela os trazos propios das correntes da súa época e os que anticipan diversas vangardas posteriores. Est. Apr. HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.	T. 11	P. 307-308

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.	T. 12	P. 335, P. 343-345
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Explicar a evolución cara á independencia dos artistas respecto aos clientes, especificando o papel desempeñado polas academias, os salóns, as galerías privadas e os marchantes. Est. Apr. HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.	T. 12	P. 335, P. 343-345
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	T. 12	P. 336-342
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.	T. 12	P. 340
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.	T. 12	P. 340
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.	T. 12	P. 340
5. Soc. e Cívicas	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes.	T. 13	P. 394-400 F. 182-188
5. Soc. e Cívicas	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo actual. Est. Apr. HAB6.1.2. Explica as razóns do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura.	T. 14	P. 425-426
5. Soc. e Cívicas	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual. Est. Apr. HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas.	T. 14	P. 438-440
5. Soc. e Cívicas	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo actual. Est. Apr. HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte.	T. 14	P. 443
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Respetar as manifestacións da arte de todos os tempos, valorándoa como patrimonio cultural herdado que se debe conservar e transmitir ás xeracións futuras, e explicar que é o Patrimonio Mundial da UNESCO, así como a súa orixe e a súa finalidade. Est. Apr. HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.	T. 01	P. 004
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	T. 02	P. 038-039

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidiás.	T. 02	P. 038-039, P. 052 F. 009
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.8. Respetar as creacións artísticas da Antigüidade grecorromana, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio escaso e insubstituíble que cómpre conservar. Est. Apr. HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	T. 02	P. 042-057 F. 001-014
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	T. 03	P. 068-069
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.8. Respetar as creacións artísticas da Antigüidade grecorromana, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio escaso e insubstituíble que cómpre conservar. Est. Apr. HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	T. 03	P. 076-087 F. 015-026
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 05	P. 110-115 F. 030-033
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 06	P. 126-129 F. 034-036
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	T. 07	P. 140-141
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 07	P. 142-151 F. 037-045
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 08	P. 166-177 F. 046-057
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Respetar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 09	P. 196-239 F. 058-099
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	T. 09	P. 202 F. 064
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	T. 10	P. 262 F. 100
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Respetar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 10	P. 262-301 F. 100-137
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais. Est. Apr. HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.	T. 11	P. 307, P. 320-321 F. 145-146

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Respetar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 11	P. 314-333 F. 139-157
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.	T. 12	P. 340-341
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.	T. 12	P. 345-349
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Respetar as creacións da arte do século XIX, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar. Est. Apr. HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.	T. 12	P. 354-373 F. 158-177
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais coma as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españois Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).	T. 13	P. 378
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.6. Respetar as manifestacións da arte da primeira metade do século XX, valorando a súa importancia como expresión da profunda renovación da linguaxe artística na que se sustenta a liberdade creativa actual. Est. Apr. HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	T. 13	P. 390-421 F. 178-207
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.6. Respetar as manifestacións da arte da primeira metade do século XX, valorando a súa importancia como expresión da profunda renovación da linguaxe artística na que se sustenta a liberdade creativa actual. Est. Apr. HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	T. 14	P. 444-461 F. 208-225
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías. Est. Apr. HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	T.08	P. 162-165

5. METODOLOXÍA. ORIENTACIÓNS DIDÁCTICAS

5.1. METODOLOXÍA XERAL E ESPECÍFICA

No marco da súa Programación Didáctica os centros deben precisar en cada Curso os obxectivos que garanten as competencias clave, segundo o currículo, asumilo como obxectivos de centro e determinar a participación de cada unha das áreas do currículo na consecución das competencias.

O carácter multidisciplinar de moitas das competencias afástase da concepción do currículo como un conxunto de compartimentos estancos entre as diversas materias e por isto require unha coordinación de actuacións docentes onde o traballo en equipo ten que ser unha constante.

Así, o desenvolvemento da Programación Didáctica de Centro require tanto procesos de formación e elaboración reflexiva e intelectual por parte do seu equipo docente, como diversas formas de traballo cooperativo. Estas formas deben ser respectuosas coa diversidade dos profesores e profesoras, pero xeradoras de ilusión por colaborar nun proxecto común ao que cada un lle achega o seu mellor saber facer profesional e aprende e comparte o saber facer con outros compañeiros e compañeiras.

O currículo de cada Centro non se limitará ás competencias clave, aínda que as inclúa. no currículo haberá competencias clave fundamentais e outras que non o serán tanto para que cada alumno poida desenvolver ao máximo as súas potencialidades a partir dos Estándares de aprendizaxe propios de cada materia. Ademais, no ámbito do Bacharelato deberemos prestarlles unha especial atención ás competencias e capacidades máis relevantes para o posterior desenvolvemento académico e, se é o caso, laboral do alumnado.

O desenvolvemento de competencias vai acompañado dunha práctica pedagóxica esixente tanto para o alumnado como para o profesorado. Para o alumnado, porque se ebe implicar na aprendizaxe e debe adquirir as habilidades que lle permitan construír os seus propios esquemas explicativos para comprender o mundo no que vive, construír a súa identidade persoal, interactuar en situacións variadas e continuar aprendendo.

Para o docente, porque terá que despregar os recursos didácticos necesarios que permitan desenvolver os Estándares de aprendizaxe propios da materia incluíndo o desenvolvemento das Competencias Clave, e poder alcanzar así os obxectivos do currículo. Non obstante, a pesar de que as competencias teñen un carácter transversal e interdisciplinar respecto ás disciplinas académicas, isto non ten que impedir que desde cada materia se determinen aprendizaxes específicas que resulten relevantes na consecución de competencias concretas.

O docente deberá buscar situacións próximas aos alumnos para que estes poidan aplicar en diferentes contextos os contidos dos catro saberes que conformen cada unha das competencias (saber, saber facer, saber ser e saber estar). Así mesmo, creará contextos e situacións que representen retos para os alumnos; que os inviten a cuestionarse os seus saberes actuais; que os obriguen ampliar a súa perspectiva e a contrastar os seus pareceres cos dos seus compañeiros, a xustificar e a interpretar con rigor, etc.

Para traballar as competencias clave relacionadas co dominio emocional e as habilidades sociais terán un especial protagonismo as actividades de planificación e execución de tarefas en grupo que favorezan o diálogo, a escoita, a cooperación e a confrontación de opinións.

A forma de avaliar o nivel de competencia alcanzado será a través da aplicación dos coñecementos e as habilidades traballadas. Agora ben, as competencias supoñen un dominio completo da actividade en cuestión; non son só habilidades, aínda que estas sempre estean presentes. Polo tanto, ademais das habilidades, teranse en conta tamén as actitudes e os elementos cognitivos.

No marco da súa Programación Didáctica os centros teñen que precisar en cada Curso os obxectivos que garanten as competencias clave, segundo o currículo, asumilo como obxectivos de centro e determinar a participación de cada unha das áreas do currículo na consecución das competencias

5. METODOLOXÍA. ORIENTACIÓNS DIDÁCTICAS

5.2. RECURSOS DIDÁCTICOS E ORGANIZATIVOS

Recursos Didácticos

Para cada tema os Recursos Didácticos dos que se dispón son os seguintes:

1. Libro do Alumno e da Alumna

O Libro do Alumno e da Alumna para a materia de Historia da Arte da editorial Vicens Vives, que consta de 12 temas. De carácter opcional.

2. Recursos Didácticos

Enderezos da Internet. Cada tema dispón de enderezos da Internet que serven para reforzar e complementar os contidos, habilidades e competencias traballadas en cada tema.

Actividades de Avaliación Inicial. Unha páxina de actividades deseñadas para avaliar os coñecementos previos do alumnado antes de iniciar o estudo de cada un dos temas.

Recursos Organizativos

A organización dos recursos materiais e persoais son un elemento básico para facer posible o desenvolvemento do proceso de aprendizaxe-ensinanza. Algunhas das decisións máis relevantes no uso dos recursos didácticos e organizativos serán:

- Establecer os mecanismos de coordinación de responsabilidades educativas (os instrumentos, os espazos e tempos de dita coordinación). Estableceranse as responsabilidades da comisión de coordinación pedagóxica, dos departamentos didácticos e dos equipos docentes en todas as medidas de atención á diversidade.
- Definición dos principios xerais sobre metodoloxía e didáctica (tal como vimos na sección anterior).
- Definición dos criterios para a asignación dos espazos e para a distribución dos tempos na organización das medidas de atención á diversidade.
- En relación coa organización dos espazos: atenderanse tanto os procesos educativos que favorecen a individualización da aprendizaxe como aqueles que son máis socializadores. Primeiro, en relación cos espazos comúns (corredores, patios, aseos, biblioteca, aulas de usos múltiples, laboratorios...) procurarase que sexan accesibles para todos os alumnos que presenten deficiencias de calquera tipo... Segundo, o interior da aula habitual deberá facilitar a realización dunha diversidade de actividades. O mobiliario será adaptado, lixeiro e funcional..
- Establecer os criterios para a organización e a selección dos materiais curriculares e outros recursos didácticos. En relación coa organización dos materiais curriculares para o alumnado (libros cartografías, material de laboratorio, instrumentos musicais, material para educación física...) deben terse en conta algúns criterios como: uso compartido por todos os alumnos, que non sexan discriminatorios, que non sexan prexudiciais para o medio ambiente...
- En relación cos materiais curriculares para o profesorado: deben ser recursos útiles e prácticos para a elaboración e o desenvolvemento do proxecto curricular, e para a elaboración das programacións de aula. Debe terse en conta que estes materiais respecten a pluralidade de opcións didácticas que pode seguir o profesorado...

5. METODOLOXÍA. ORIENTACIÓNS DIDÁCTICAS

5.3 ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

No primeiro trimestre visitarase a igrexa románica de santa María de Cambre.

Ao rematar a arquitectura barroca (finais do 2º trimestre ou inicios do terceiro) visitarase a cidade de Santiago: arte románica e barroca.

Visítanse exposicións temporais na Coruña.

No terceiro trimestre, tras estudar Goya, farase unha visita aos museos de Madrid (O Prado, Reina Sofía, Thyssen, Caixa Fórum e algunha exposición temporal).

Tentarase desenvolver un club de lectura sobre novelas de contido artístico.

6. AVALIACIÓN DO ALUMNADO

6.1. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A finalidade da avaliación inicial é identificar os coñecementos previos do alumnado a partir dos cales construír o proceso de aprendizaxe significativo. O instrumento que permitira, ademais, detectar as posibles dificultades ou carencias conceptuais e/ou instrumentais do alumnado será unha proba escrita estruturada de maneira que abrangue distintos procedementos.

6. AVALIACIÓN DO ALUMNADO

6. 2. CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 02	P. 029, P. 032-033
Est. Apr. HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.	T. 02	P. 034-035
Est. Apr. HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.	T. 02	P. 036
Est. Apr. HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.	T. 02	P. 037
Est. Apr. HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o "Doríforo" (Policleto) e o "Apoxiomenos" (Lisipo).	T. 02	P. 048 F. 005, P. 051 F. 007, P. 054 F. 011

Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Explicar a función social da arte grega, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	T. 02	P. 29, 32-33

Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte grega, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón, Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauro.	T. 02	P. 042-047 F. 001-004
Est. Apr. HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón), Doríforo (Policleto), unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo (detalle de Atenea e Gea).	T. 02	P. 048-057 F. 005-014

Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 059
Est. Apr. HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.	T. 03	P. 065-067
Est. Apr. HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.	T. 03	P. 066-067
Est. Apr. HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.	T. 03	P.066
Est. Apr. HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 065
Est. Apr. HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.	T. 03	P. 068-069
Est. Apr. HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.	T. 03	P. 070-072

Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Explicar a función social da arte romana, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	T. 03	P. 59, 64

Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte romana, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma, basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.	T. 03	P. 076-084 F. 015-023
Est. Apr. HAB1.6.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.	T. 03	P. 084-087 F. 023-026

Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidias.	T. 02	P. 038-039, P. 052 F. 009
Est. Apr. HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	T. 02	P. 038-039
Est. Apr. HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	T. 03	P. 068-069

Bloque 1 Crit. Aval. B1.8. Respetar as creacións artísticas da Antigüidade grecorromana, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio escaso e insubstituíble que cómpre conservar.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	T. 02	P. 042-057 F. 001-014
Est. Apr. HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	T. 03	P. 076-087 F. 015-026

Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 03	P. 073-075
Est. Apr. HAB2.1.2. Describe a orixe, as características e a función da basílica paleocristiá.	T. 03	P. 073-074
Est. Apr. HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martirios" paleocristiáns, e as súas partes.	T. 03	P. 074

Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial referencia á iconografía.	T. 03	P. 074-075

Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.2.1. Explica as características esenciais da arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 04	P. 089-090
Est. Apr. HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igrexa de Santa Sofía de Constantinopla.	T. 04	P.091-092, P. 096-097 F. 027
Est. Apr. HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidente.	T. 04	P. 090, 094-95, P. 098 F. 028

Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte bizantina, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.	T. 04	P. 099 F. 029

Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte prerrománica, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.	T. 06	P.118
Est. Apr. HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo), San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense).	T. 06	P. 126-129 F. 034-036

Bloque 2 Crit. Aval. B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 07	P. 131-132
Est. Apr. HAB2.5.2. Describe as características e as función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.	T. 07	P. 133-136
Est. Apr. HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.	T. 07	P. 138-141

Bloque 2 Crit. Aval. B2.6. Explicar a función social da arte románica, especificando o papel de clientes e artistas, e as relacións entre eles.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.	T. 07	P. 131-132

Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte románica, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).	T. 07	P. 146 F. 041

Bloque 2 Crit. Aval. B2.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 08	P. 153-154
Est. Apr. HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.	T. 08	P. 155-159
Est. Apr. HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.	T. 08	P. 160-161, P. 171-172 F. 051-052
Est. Apr. HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.	T. 08	P. 163, P. 174 F. 054
Est. Apr. HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.	T. 08	P. 165, P. 175-177 F. 055-057

Bloque 2 Crit. Aval. B2.9. Explicar a función social da arte gótica, especificando o papel desempeñado por clientes e artistas, e as relacións entre eles.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.	T. 08	P. 153

Bloque 2 Crit. Aval. B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.	T. 08	P. 170 F. 050, P. 167 F. 047
Est. Apr. HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims.	T. 08	P. 171 F. 051
Est. Apr. HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de Jan Van Eyck, "O descenso da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.	T. 08	P. 174-177 F. 054-056

Bloque 2 Crit. Aval. B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispanomusulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	T. 07	P. 133-141
Est. Apr. HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	T. 08	P. 155-164
Est. Apr. HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 05	P. 101-103
Est. Apr. HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.	T. 05	P. 104-106
Est. Apr. HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.	T. 05	P. 107-109
Est. Apr. HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéjar e especifica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéjar popular e o cortesán.	T. 05	P. 107-109, P. 110-115 F. 030-033

Bloque 2 Crit. Aval. B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela.	T. 07	P. 142-144 F. 037-039
Est. Apr. HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas románicas: "A dúbida de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago.	T. 07	P. 145-148 F. 040-043
Est. Apr. HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).	T. 07	P. 149-151 F. 044-045
Est. Apr. HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.	T. 08	P. 166-170 F. 046-050
Est. Apr. HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).	T. 08	P. 171-173 F. 051-053
Est. Apr. HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmá: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.	T. 05	P. 110-115 F.030-033

Bloque 2 Crit. Aval. B2.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	T. 07	P. 140-141
Est. Apr. HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	T.08	P. 162-165

Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.	T. 07	P. 144 F. 039
Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 05	P. 110-115 F. 030-033
Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 06	P. 126-129 F. 034-036

Bloque 2 Crit. Aval. B2.14. Respetar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 07	P. 142-151 F. 037-045
Est. Apr. HAB2.14.2. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	T. 08	P. 166-177 F. 046-057

Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.	T. 09	P. 179-181
Est. Apr. HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 182-183
Est. Apr. HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 188-190
Est. Apr. HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	T. 09	P. 190-193
Est. Apr. HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	T. 09	P. 190-192, 194
Est. Apr. HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	T. 08	P. 165
Est. Apr. HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.	T. 09	P. 192-193

Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.	T. 09	P. 180

Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das Flores e interior da igrexa de San Lorenzo, ambas en Florencia e de Brunelleschi; pazo Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo; Il Gesù en Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.	T. 09	P. 196-204 F. 058-066
Est. Apr. HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo; "O rapto das sabinas", de Giambologna.	T. 09	P. 208-215 F. 070-077
Est. Apr. HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e "A Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci; "A Escola de Atenas" de Rafael; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de Veronés.	T. 09	P. 218-232 F. 080-093

Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.	T. 09	P. 182-187, P. 190-195
Est. Apr. HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.	T. 09	P. 186-187
Est. Apr. HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.	T. 09	P. 190
Est. Apr. HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.	T. 09	P. 195, P. 233-238 F. 94-99

Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera.	T. 09	P. 205-207 F. 067-069
Est. Apr. HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.	T. 09	P. 216-217 F. 078-079
Est. Apr. HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", "O martirio de San Mauricio", "O enterro do Señor de Orgaz", "A adoración dos pastores", "O cabaleiro da man no peito".	T. 09	P. 233-239 F. 094-099

Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.	T. 10	P. 242
Est. Apr. HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	T. 10	P. 242
Est. Apr. HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	T. 09	P. 190-194
Est. Apr. HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	T. 10	P. 244-249
Est. Apr. HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	T. 09	P. 182-185
Est. Apr. HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.	T. 10	P. 244- 245
Est. Apr. HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini.	T. 10	P. 250-252, P. 270 F. 108
Est. Apr. HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "David" por Michelangelo e por Bernini.	T. 09	P. 188-190, P. 212 F. 74
Est. Apr. HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.	T. 10	P. 254-258
Est. Apr. HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes.	T. 10	P. 255, 257
Est. Apr. HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.	T. 10	P. 256-257

Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.	T. 11	P. 304

Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abrangan diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versailles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.	T. 010	P. 262-264 F. 100-102
Est. Apr. HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: "David", "Apolo" e "Dafne", "A éxtase de Santa Teresa", "Cátedra de San Pedro".	T. 10	P. 266 F. 104, P. 269-271 F. 107-109
Est. Apr. HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII: "Vocación de San Mateo" e "Morte da Virxe", de Caravaggio; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.	T. 10	P. 276-284 F. 114-123

Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.	T. 10	P. 244-249 P. 265 F. 103
Est. Apr. HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaria barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.	T. 10	P. 252-253
Est. Apr. HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.	T. 10	P. 259-261

Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velásquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.	T. 10	P. 259-260, P.289-297 F. 127-134

Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora; Retablo de Santo Estevo de Salamanca, de Churriguera.	T. 10	P. 265-266 F. 103-104
Est. Apr. HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada do facistol", de Alonso Cano; "Magdalena penitente", de Pedro de Mena.	T. 10	P. 272 F. 110, P. 274-275 F. 112-113
Est. Apr. HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; "O augador de Sevilla, "Os borrachos", "A fragua de Vulcano", "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", "As meninas" e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.	T. 10	P. 285-301 F. 123-138

Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	T. 10	P. 241
Est. Apr. HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	T. 11	P. 303
Est. Apr. HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.	T. 10	P. 242-243
Est. Apr. HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.	T. 11	P. 303-304
Est. Apr. HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Casanova.	T. 11	P. 306, P. 318-319 F. 143-144
Est. Apr. HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.	T. 11	P. 307, P. 320-321 F. 145-146
Est. Apr. HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.	T. 10	P. 265 F. 103
Est. Apr. HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.	T. 10	P. 273 F. 111

Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	T. 10	P. 267-268 F. 105-106
Est. Apr. HAB3.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	T. 11	P. 314-316 F. 139-141
Est. Apr. HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	T. 10	P. 273 F. 111
Est. Apr. HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	T. 11	P. 318 F. 143
Est. Apr. HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".	T. 11	P. 320-321 F. 145-146

Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	T. 09	P. 202 F. 064
Est. Apr. HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	T. 10	P. 262 F. 100

Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Respetar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 09	P. 196-239 F. 058-099
Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 10	P. 262-301 F. 100-137
Est. Apr. HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	T. 11	P. 314-333 F. 139-157

Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Analizar a obra de Goya e identificar nela os trazos propios das correntes da súa época e os que anticipan diversas vangardas posteriores.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.	T. 11	P. 307-308
Est. Apr. HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".	T. 11	P. 331 F. 155

Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas de Goya, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: "O parasol", "A familia de Carlos IV", "O 2 de maio de 1808 en Madrid" ("A loita cos mamelucos"), "Os fusilamentos do 3 de maio de 1808"; desastre nº 15 ("E non hai remedio") da serie "Os desastres da guerra"; "Saturno devorando un fillo" e "A leiteira de Bordeos".	T. 11	P. 326-333 F. 151-157

Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.	T. 12	P. 340-341
Est. Apr. HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.	T. 12	P. 340
Est. Apr. HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.	T. 12	P. 340
Est. Apr. HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.	T. 12	P. 340
Est. Apr. HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.	T. 12	P. 351-353
Est. Apr. HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.	T. 12	P. 341
Est. Apr. HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.	T. 12	P. 336-337

Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	T. 11	P. 317 F. 142
Est. Apr. HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	T. 12	P. 354-357 F. 158-161

Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.	T. 11	P. 311
Est. Apr. HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.	T. 11	P. 312 , P. 325 F. 150

Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.	T. 12	P. 335, P. 343-345
Est. Apr. HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.	T. 12	P. 342- 345
Est. Apr. HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.	T. 12	P. 345-348
Est. Apr. HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.	T. 12	P. 348-349
Est. Apr. HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.	T. 12	P. 350

Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Explicar a evolución cara á independencia dos artistas respecto aos clientes, especificando o papel desempeñado polas academias, os salóns, as galerías privadas e os marchantes.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.	T. 12	P. 335, P. 343-345

Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxeles", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	T. 11	P. 322-325 F. 147-150
Est. Apr. HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxeles", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	T. 12	P. 360-373 F. 164-177

Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	T. 11	P. 305-306
Est. Apr. HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	T. 12	P. 336-342
Est. Apr. HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.	T. 12	P. 342, P. 358-359 F. 162-163

Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da escultura do século XIX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".	T. 12	P. 358-359 F. 162-163

Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.	T. 12	P. 340-341
Est. Apr. HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.	T. 12	P. 345-349

Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Respetar as creacións da arte do século XIX, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.	T. 12	P. 354-373 F. 158-177

Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior.	T. 13	P. 376
Est. Apr. HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo.	T. 13	P. 380
Est. Apr. HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético.	T. 13	P. 382
Est. Apr. HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo.	T. 13	P. 383
Est. Apr. HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul".	T. 13	P. 381
Est. Apr. HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo.	T. 13	P. 384
Est. Apr. HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise.	T. 13	P. 383
Est. Apr. HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo.	T. 13	P. 385
Est. Apr. HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas.	T. 13	P. 387-389
Est. Apr. HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes.	T. 13	P. 394-400 F. 182-188

Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da plástica da primeira metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse; "As señoritas de Aviñón", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e "Guernica", de Picasso; "A cidade que emerge", de Boccioni; "O berro", de Munch; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky; "Cadrado negro", de Malevich; "Composición II", de Mondrian; "L.H.O.O.Q.", de Duchamp; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e "A persistencia da memoria", de Dalí.	T. 13	P.401-421 F. 189-207
Est. Apr. HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; "Fonte", de Duchamp; "Muller peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore.	T. 13	P. 394-400 F. 182-188

Bloque 5 Crit. Aval. B5.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura da primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura.	T. 13	P. 377-379
Est. Apr. HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno.	T. 13	P. 378

Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura da primeira metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Saboia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.	T. 13	P. 390-393 F. 178-181

Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais coma as novas tecnoloxías.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españoles Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).	T. 13	P. 378

Bloque 5 Crit. Aval. B5.6. Respetar as manifestacións da arte da primeira metade do século XX, valorando a súa importancia como expresión da profunda renovación da linguaxe artística na que se sustenta a liberdade creativa actual.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	T. 13	P. 390-421 F. 178-207
Est. Apr. HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	T. 14	P. 444-461 F. 208-225

Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo actual.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte.	T. 14	P. 443
Est. Apr. HAB6.1.2. Explica as razóns do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura.	T. 14	P. 425-426
Est. Apr. HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución.	T. 14	P. 427-429

Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.	T. 14	P. 444-450 F. 208-214

Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano.	T. 14	P. 430-431
Est. Apr. HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica.	T. 14	P. 433
Est. Apr. HAB6.3.3. Explica o Minimalismo.	T. 14	P. 433
Est. Apr. HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art.	T. 14	P. 436
Est. Apr. HAB6.3.5. Explica a arte conceptual.	T. 14	P. 434
Est. Apr. HAB6.3.6. Explica a Arte Povera.	T. 14	P. 436
Est. Apr. HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo.	T. 14	P. 432, 437
Est. Apr. HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art.	T. 14	P. 435
Est. Apr. HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas.	T. 14	P. 438-440

Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abrangue diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapiés; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; "Marilyn Monroe" (serigrafía de 1967), de A. Warhol; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.	T. 14	P. 451- 461 F. 215-225

Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar o desenvolvemento e a extensión dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión, o cartelismo ou o cómic, especificando o modo en que combinan diversas linguaxes expresivas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.	T. 01	P. 22-23

Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Describir as posibilidades que abriron as novas tecnoloxías, e explicar os seus efectos tanto para a creación artística como para a difusión da arte.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.	T. 14	P. 443

Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Identificar a presenza da arte na vida cotiá, e distinguir os ámbitos en que se manifesta.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.	T. 01	P. 22-23
Est. Apr. HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.	T. 01	P. 22-23

Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Respectar as manifestacións da arte de todos os tempos, valorándoas como patrimonio cultural herdado que se debe conservar e transmitir ás xeracións futuras, e explicar que é o Patrimonio Mundial da UNESCO, así como a súa orixe e a súa finalidade.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.	T. 01	P. 004
Est. Apr. HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.	T. 01	P. 004

6. AVALIACIÓN DO ALUMNADO

6.3. PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN E CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

A avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado de Bacharelato será continua e diferenciada segundo as distintas materias do currículo. Diferenciaranse dous procedementos básicos de Avaliación.

- A Avaliación continua.
- A Avaliación a través de Probas escritas.

No caso da Avaliación continua, os procedementos e instrumentos de avaliación serán a observación e seguimento sistemático do alumnado, é dicir, tomaranse en consideración todas as producións que desenvolva, tanto de carácter individual como grupal: traballos escritos, exposicións orais e debates, actividades de clase, investigacións, precisión na expresión, autoavaliación...

No que respecta á Avaliación a través de probas escritas, o modelo de exame será o mesmo que o das Probas de Acceso á Universidade:

- Tres láminas a elixir dúas (ata 4 puntos por cada unha), nas que se terá en conta:
 - 1 punto pola “identificación”, é dicir, pola clasificación de estilo, cronoloxía, autor e nome da obra.
 - 1 punto polo “contexto histórico”.
 - 2 puntos polo apartado de análise e comentario.
- Oito preguntas de vocabulario a escoller catro (puntuando 0,5 cada definición ata chegar a 2 puntos).

A Avaliación realizarase igualmente a través dos Criterios de Avaliación e os Estándares de Aprendizaxe que o docente poderá avaliar a través da Rúbrica de Avaliación que este Proxecto Educativo facilita no apartado 6. 1. *Criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe*. Igualmente poderemos levar a cabo unha Avaliación Competencial a partir da rúbrica proposta no apartado 4.4 *Avaliación das competencias clave*.

Como criterios xerais ou de referencia de calificación para establecer as notas en cada unha das tres avaliacións trimestrais e na avaliación final de curso e na extraordinaria de setembro, propónse que as probas escritas ponderen un 80%, os traballos un 20%. É dicir, teranse sempre en conta as cualificacións das actividades realizadas polo alumno ao longo de todo o curso escolar: a avaliación continua.

7. RECUPERACIONES E PRBAS EXTRAORDINARIAS

RECUPERACIÓN DE AVALIACIONES PENDENTES

Co fin de facilitar aos alumnos e alumnas a recuperación das materias que tiveron como resultado negativo durante o desenvolvemento da avaliación continua do correspondente trimestre, poderase facilitar a recuperación de dita avaliación suspenso favorecendo que:

- se o alumno/a suspendeu a primeira avaliación, teña a oportunidade de realizar un exame de recuperación.
- se o alumno/a suspendeu a segunda avaliación, teña a oportunidade de realizar un exame de recuperación .

Os alumnos/as que non conseguiran aprobar, terán oportunidade de recuperar a asignatura na proba extraordinaria.

PROBA EXTRAORDINARIA

O alumnado poderán realizar unha proba extraordinaria das materias que non superaran na avaliación continua. Esta proba será elaborada polo Departamento.

8. MEDIDAS DE ATENCIÓN AO ALUMNADO CON NECESIDADE ESPECÍFICA DE APOIO EDUCATIVO OU CON NECESIDADE DE COMPENSACIÓN EDUCATIVA

Deberán diferenciarse os alumnos/as que requiren necesidades específicas de apoio educativo en función das súas particularidades, que poden agruparse nestes tres ámbitos:

- En primeiro lugar, deberán cubrirse as necesidades educativas especiais.
- En segundo lugar, teranse en conta aqueles casos que representan unha incorporación tardía ao Sistema Educativo.
- En terceiro lugar, deberá prestárselles unha atención especial a aqueles alumnos que dispoñan dunhas altas capacidades intelectuais.

Debe sinalarse que a atención a estes grupos de alumnos/as con necesidades específicas de apoio educativo non debe desvirtuar o que debe ser a intención fundamental do centro educativo en xeral e de cada curso en particular, que persegue a educación integral de todos os alumnos e que se materializa na necesaria integración de todo o alumnado.

A orientación é unha actividade educativa con diferentes ámbitos ou dimensións. Por un lado, diríxese á mellora dos procesos de ensinanza e, en particular á adaptación da resposta escolar á diversidade de necesidades do alumnado; por outro, diríxese a garantir o desenvolvemento das capacidades que facilitan a madurez dos alumnos e as alumnas, e que lles permitan adquirir unha progresiva autonomía cognitiva, persoal e social tanto na etapa do Bacharelato como, de forma particular, no desenvolvemento da súa posterior actividade académica e laboral.

Nos instrumentos de planificación institucional deberán establecerse os mecanismos necesarios para facilitar unha resposta adecuada ás necesidades educativas do alumnado. Estas respostas poden ser de dous tipos:

- As respostas de tipo curricular, que se concretan na elaboración, desenvolvemento e avaliación das adaptacións curriculares con distintos graos de significatividade.
- As respostas organizativas, que teñen que ver coa organización dos recursos humanos e materiais do centro para atender a este alumnado e coa planificación das medidas educativas máis adecuadas.

A Orientación Educativa organízase en tres niveis que van desde a acción tutorial, desenvolvida na aula, e as tarefas orientadoras que realizan os Departamentos de Orientación, ata as actuacións complementarias dos equipos de apoio externo. Aínda que cada un destes niveis ten funcións específicas, complementáanse entre si, dado que comparten a mesma finalidade e obxectivos xerais comúns: a personalización da educación e a contribución ao desenvolvemento dos obxectivos establecidos nesta etapa educativa.

A intervención educativa debe contemplar como principio a diversidade do alumnado, entendendo que deste xeito se garante o desenvolvemento de todos eles á vez que unha atención personalizada en función das necesidades de cada un.

Para que o alumnado con necesidade específica de apoio educativo ao que se refire o artigo 71 da Lei Orgánica de Educación 2/2006, do 3 de maio e as modificacións que incorpora a LOMCE (Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa) con respecto a dito artigo nos seus apartados 1 e 2, poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos da etapa, estableceranse as medidas curriculares e organizativas oportunas que aseguren o seu adecuado progreso.

Poderanse tomar medidas de reforzo como o apoio no grupo ordinario, os agrupamentos flexibles ou as adaptacións do currículo. Ditas adaptacións realizaranse buscando o máximo desenvolvemento posible das competencias clave.

9. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

9.1 FOMENTO DA LECTURA. COMPRENSIÓN LECTORA. EXPRESIÓN ORAL E ESCRITA

Fomento da Lectura. Comprensión lectora

Os obxectivos do noso Proxecto de Lectura para o Bacharelato son:

- Afianzar o hábito de lectura e potenciar o gusto pola lectura e as habilidades de lectoescritura desde a certeza que son o pilar de calquera aprendizaxe significativa. Tentarase desenvolver un club de lectura sobre novelas de contido artístico.
- Sumar e coordinar os esforzos das distintas áreas curriculares e das familias para facer posible o citado propósito.
- Realizar lecturas críticas de textos diversos e complexos.
- Crear ambientes que favorezan o desexo de ler e axuden a concebir a lectura como unha actividade prazenteira.
- Recoñecer os trazos centrais (comunicativos, léxicos, de estilo) de diversos tipos de texto, así como a súa intención comunicativa principal (convencer, explicar, argumentar...)
- Comprender e valorar criticamente textos complexos dos ámbitos científico, técnico, académico, legal, humanístico, etc.
- Estimular a elaboración propia de textos a través da lectura comprensiva de modelos, así como o interese por compartir e comentar estas creacións individuais.
- Promover a sensibilidade, a imaxinación, a creatividade e as habilidades críticas e interpretativas desde enfoques individuais que partan dun diálogo aberto coas obras e cos outros lectores.

Expresión Oral e Escrita

O desenvolvemento das capacidades de expresión oral e escrita é un aspecto fundamental para o desenvolvemento tanto cognitivo como competencial e social do alumnado. Máis alá do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa, a expresión oral e escrita o desenvolvemento da habilidade para comunicar coñecementos de forma escritas ou oral é un eixe clave para o desenvolvemento persoal do alumnado.

Ao longo dos dous cursos de Bacharelato e nas distintas materias o alumnado aprenderá a elaborar diferentes tipos de texto oral ou escrito co fin de poder aplicar os coñecementos que adquire e poder transmitilos de forma correcta.

O desenvolvemento das capacidades de expresión oral e escrita debe tamén achegarlle as ferramentas e os coñecementos necesarios para desenvolverse satisfactoriamente en calquera situación comunicativa da vida familiar, social e profesional. Eses coñecementos son os que artellan os procesos de comprensión e expresión oral, por un lado, e de comprensión e expresión escrita, por outro. A estruturación do pensamento do ser humano realízase a través da linguaxe, de aí que esa capacidade de comprender e de expresarse sexa o mellor e o máis eficaz instrumento de aprendizaxe.

O desenvolvemento da Expresión Oral e Escrita, en canto eixe transversal educativo, ten como finalidade o desenvolvemento das destrezas básicas no uso da lingua: escolar, falar ler e escribir, de forma integrada. A adquisición destas destrezas comunicativas só pode conseguirse a través da lectura e audición de distintas clases de textos, da súa comprensión e da reflexión sobre eles, tendo presente que esta non debe organizarse arredor de saberes disciplinares estancos e descontextualizados que prolongan a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua.

O desenvolvemento da Expresión Oral non pode, neste sentido, circunscribirse ás áreas ou materias lingüísticas. Debe estar estreitamente vinculadas ás distintas áreas ou materias do Currículo Educativo. Desta forma potenciase o desenvolvemento competencial do alumnado, implicando o alumnado na utilización, aplicación e transmisión dos coñecementos e habilidades que vai adquirindo ao longo do seu ensino.

O traballo dos distintos contidos e competencias traballadas nas distintas materias incorporará neste sentido a ensino de pautas, indicacións e estratexias para aprender a escribir, explicar oralmente, aplicar na elaboración de diferentes tipos de traballos escritos ou de exposicións orais...

Así mesmo, os estándares de avaliación e os indicadores de logro que avalían a aprendizaxe do alumnado avaliarán ou valorarán tamén elementos da expresión oral e escrita do alumnado como parte integrante da aprendizaxe do alumnado.

Ademais, é fundamental ensinar o alumnado a realizar uso social da lingua oral e escrita adecuado en diferentes ámbitos: privados e públicos, familiares e escolares. A forma de falar e de escoitar dunha persoa determina a percepción que os demais teñen de cada persoa. É polo tanto imprescindible dotar o alumnado de estratexias que favorezan unha correcta aprendizaxe

desta dimensión oral da competencia comunicativa e que lle asegure un manexo efectivo das situacións de comunicación nos ámbitos persoal, social, académico e profesional ao longo da súa vida.

Por último, é fundamental personalizar, na medida do posible, o traballo de comprensión e expresión oral e escrita en función dos proxectos vitais e académicos de cada alumno ou alumna e das súas competencias, capacidades e habilidades. É fundamental que o alumnado sexa capaz de expresarse por escrito e de forma oral ante eventuais situacións que con toda probabilidade enfrontará nun futuro próximo.

Neste sentido, a realización de debates, exposicións, diálogos será clave para o posterior desenvolvemento académico, laboral e persoal do alumnado. Tamén deberemos asegurarnos de que o alumnado asimilou as principais tipoloxías textuais de uso común e que sabe empregalas eficazmente en diferentes contextos académicos, laborais e sociais.

9. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

9.2 COMUNICACIÓN AUDIOVISUAL. TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DA COMUNICACIÓN

Na actualidade a introdución e xeralización do uso das Tecnoloxías da Información e a Comunicación tanto na redonda social do alumnado como, especificamente, no ámbito académico fan necesario que os educandos se familiaricen con esta nova realidade como elemento esencial da súa formación en practicamente todos os niveis e todas as áreas académicas.

No caso do Bacharelato o dominio das TIC adquire unha especial relevancia ao constituír un instrumento que o alumnado deberá manexar con soltura nos diferentes contextos académicos, laborais e sociais propios da vida adulta.

Por todo isto, para estruturar adecuadamente o traballo educativo das TIC no Bacharelato afrontaremos este novo reto educativo a partir destes tres obxectivos:

- a) Traballar a adquisición das habilidades e destrezas primaria relacionadas coas ferramentas informáticas.
- b) Potenciar o uso social, académico e laboral de ditas ferramentas en diferentes contextos e con diferentes fins ou obxectivos.
- c) Desenvolver a propia tarefa educativa e ampliar coñecementos de forma autónoma a través do uso dos novos medios e ferramentas que achegan as TIC.

O primeiro destes tres obxectivos sería de carácter instrumental. O alumnado aprenderá a manexar as redondas informáticas e, moi especialmente, as ferramentas e sistemas informáticos máis habituais: procesadores de texto, sistemas operativos, follas de cálculo, bases de datos, programas de presentacións...

O segundo obxectivo centrarase no uso académico, laboral e social que lles podemos dar ás diferentes ferramentas e redondas informáticas que aprendemos a utilizar no punto anterior. Esta tarefa englobaría tarefas diversas: realizar unha presentación oral empregando Powerpoint ou outros programas de presentacións, elaborar traballos académicos empregando procesadores de texto, realizar gráficos cunha folla de cálculo Excel cun fin previamente establecido, etc.

Un terceiro obxectivo, e non menos ambicioso, centraríase na transformación dos procesos de aprendizaxe a partir do uso das novas ferramentas e realidades tecnolóxicas. Non se trataría polo tanto, unicamente, de introducir cambios menores ou puntuais nas actividades formativas senón de iniciar a capacitación do alumnado na aplicación dos coñecementos e competencias básicas que vaia adquirindo na redonda das TIC.

O fin que perseguiríamos con este último obxectivo centraríase en desenvolver a capacidade do alumnado para realizar investigacións, analizar os seus coñecementos e adquirir novos saberes ao longo da súa vida adulta a través do uso das TIC.

Igualmente, xa no ámbito da comunicación audiovisual, tamén aspiramos a que o alumnado se aproxime aos medios de comunicación de forma crítica. Analizando a información que constantemente lle chega desde os *mass-media* de forma autónoma e posibilitando con isto o seu desenvolvemento como cidadán e consumidor responsable.

9. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

9.3 EMPRENDIMIENTO

A Programación Didáctica Historia da Arte aborda tamén o Emprendemento, o desenvolvemento da capacidade emprendedora do alumnado tendo presente o modelo de Emprendeduría suxerido por Martha STONE WHISKE en Vinculación entre a investigación e a práctica (Bos Aires - Paidós, 2003). Unha adaptación e proposta de dito modelo está publicado recentemente en La Evaluación de las Competencias Básicas de Carmen PELLICER e María ORTEGA (Madrid - PPC, 2009), de onde tamén recolleemos algunhas suxestións e boas ideas sobre avaliación de competencias educativas.

As bases teóricas do proxecto de Enseñanza para la Comprensión, compilado por Martha STONE, descansan sobre décadas de traballo dirixido por David PERKINS, Howard GARDNER e Vito PERRONE. Desde 1988 ata 1995 un grupo de investigadores da Escola de Graduados de Educación de Harvard colaboraron cuns 50 docentes de 10 escolas dos EE.UU.

Tal e como expresa Marta STONE “os alumnos que están na escola deben desenvolver a comprensión, no só memorizar feitos e cifras. Os líderes empresarios adoptan estas metas porque a maioría dos traballadores deben saber como aprender e pensar para ter éxito nesta época de constante cambio e desenvolvemento tecnolóxico... Nas últimas décadas, os teóricos da aprendizaxe demostraron que os alumnos non lembran nin comprenden gran parte do que se lles ensina” (STONE, M., 2003 - páx. 23). A comprensión consiste nun tipo de coñecemento flexible no que o alumno/a relaciona o que sabe con experiencias, valores e actitudes, produce algo novo a partir do que sabe, é dicir, utiliza a información de forma novidosa, e esta flexibilidade mental é unha condición que está moi relacionada coa competencia emprendedora.

Non hai que confundir a comprensión tal e como a entenden estes autores, coa comprensión lectora ou outro tipo de comprensión como vimos usando os educadores de modo habitual. O concepto de comprensión que manexaremos refírese a procesos máis amplos que a simple memorización e entendemento. Ademais non se refire só a conceptos e teorías, senón tamén a marcos conceptuais, actitudes e valores. É difícil levar á práctica e adquirir un valor se non se comprende ben o seu significado nun campo amplo de situacións e experiencias.

O emprendemento, a competencia para emprender, pode definirse como un conxunto de subcompetencias, categorías ou dimensións básicas, cuxas especificidades virían determinadas polos valores e actitudes que impregnan o proxecto educativo de Vicens Vives. Seguindo os autores antes citados o desenvolvemento do Emprendemento céntrase no desenvolvemento de cinco dimensións ou capacidades do alumnado:

1. Dimensión da interacción social. Somos seres en relación, en comunicación con outros. Ningún proxecto de emprendizaxe ten sentido en solitario, a rede de persoas e contactos con clientes, provedores e outros profesionais é esencial. A cooperación con outros en proxectos de talento compartido multiplica os resultados.
2. Dimensión da motivación e a forza interior. A motivación de logro, as emocións proactivas, as crenzas positivas, a realización persoal, o desenvolvemento dos propios talentos e a autonomía persoal son esenciais para a emprendizaxe, para saír da zona de confort e afrontar os retos con ilusión e valentía.
3. Dimensión da mellora-innovación. A creatividade é unha ferramenta básica no emprendedor, a capacidade de satisfacer novas necesidades, mellorar procesos e achegar valor. Isto implica apertura e curiosidade, perseverancia, imaxinación e tamén rigor.
4. Dimensión ético-humanista. Os bos negocios fanos as boas persoas. Un negocio malo, desde o punto de vista ético, acaba sendo un mal negocio. Por desgraza vemos todos os días noticias e exemplos de malos negocios. O emprendedor/a necesita unha ética como principio persoal e tamén como estratexia a longo prazo da sostibilidade do seu negocio, construíndo relacións de confianza cos seus clientes.
5. Dimensión simbólico-comunicativa. A capacidade de expresar as ideas en varios formatos comunicativos como debuxos, mapas, narracións, formas de falar tanto verbal como non verbal, é fundamental para a emprendizaxe, porque de nada vale ter boas ideas e proxectos se non sabemos vendelas, se non convencemos a sociedade disto, se non persuadimos.

9. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

9.4 EDUCACIÓN CÍVICA E CONSTITUCIONAL

Na educación actual é cada vez máis necesario dispor dun currículo no que valores, saberes, prácticas e comportamentos teñan como finalidade común conseguir que no futuro as alumnas e os alumnos participen plenamente nunha sociedade tolerante, solidaria, responsable e dialogante. A Educación cívica e constitucional contribúe a desenvolver este novo reto educativo propiciando a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento das nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Así, este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os xeitos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos e virtudes cívicas adecuadas á súa idade na redonda escolar e social, permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

A educación cívica e constitucional propón, ademais, o estímulo das virtudes e habilidades sociais, o impulso do traballo en equipo, a participación e o uso sistemático da argumentación, que require o desenvolvemento dun pensamento propio. A síntese das ideas propias e alleas, a presentación razoada do propio criterio e a confrontación ordenada e crítica de coñecemento, información e opinión favorecen tamén as aprendizaxes posteriores.

Desde a Educación cívica e constitucional desenvólvense, así mesmo, iniciativas de planificación, toma de decisións, participación, organización e asunción de responsabilidades. A Educación cívica e constitucional adestra no diálogo e o debate, na participación, na aproximación respectuosa ás diferenzas sociais, culturais e económicas e na valoración crítica destas diferenzas así como das ideas. O currículo atende á construción dun pensamento propio, e á toma de postura sobre problemas e as súas posibles solucións. Con isto, fortalécese a autonomía das alumnas e dos alumnos para analizar, valorar e decidir, desde a confianza en si mesmos e o respecto ás demais persoas.

Favorécese, así mesmo, o coñecemento e do uso de termos e conceptos relacionados coa sociedade e a vida democrática. Ademais, o uso sistemático do debate contribúe especificamente a esta competencia, porque esixe exercitarse na escoita, a exposición e a argumentación.

Por último, desde a Educación cívica e constitucional, no ámbito das ensinanzas do Bacharelato, prestaráselles unha especial atención ás diferentes situacións de conflito, dilemas éticos, problemas morais... que previsiblemente o alumnado deberá afrontar na súa xa próxima vida adulta. Desenvolveremos esta tarefa mediante simulacións ou xogos de rol, analizando situacións da vida real extraídas dos medios de comunicación, reflexionando sobre dilemas morais propios do ámbito da vida laboral, empresarial ou social...

Con isto, pretendemos tanto prover o alumnado das ferramentas para encarar de forma satisfactoria a súa futura vida persoal e académica ou laboral, como desenvolver o seu espírito cívico e a súa capacidade para conducirse como un adulto responsable nunha sociedade democrática.

9. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

9.5 OUTROS ELEMENTOS TRANSVERSAIS

Ademais dos elementos transversais especificamente traballados nos anteriores epígrafes do apartado 9 desta Programación Didáctica, e tal e como se establece no Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato, traballaranse de forma específica os seguintes elementos transversais:

- a) O desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.
- b) A aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto aos homes e mulleres por igual, ás persoas con discapacidade e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e consideración ás vítimas do terrorismo e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.
- c) A prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico. Evítanse en todo caso comportamentos sexistas e estereotipos que supoñan discriminación.
- d) Elementos curriculares relacionados co desenvolvemento sostible e o medio ambiente, os riscos de explotación e abuso sexual, o abuso e maltrato ás persoas con discapacidade, as situacións de risco derivadas da inadecuada utilización das Tecnoloxías da Información e da Comunicación, así como a protección ante emerxencias e catástrofes.
- d) Fomento da alimentación equilibrada e da actividade física moderada como fontes de saúde.

10. AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE

Os docentes avalían tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente, a través dos Estándares de Aprendizaxe incorporados na programación docente,

Os Estándares de Aprendizaxe, considerados como concrecións dos Criterios de Avaliación do Currículo de cada área ou materia, permítennos definir os resultados de aprendizaxe e concretar o que o alumnado alumno debe saber, comprender e saber facer en cada materia. Á súa vez, estes Estándares valóranse a partir dos indicadores do logro, que nos permiten avaliar en catro niveis as aprendizaxes que o alumnado consolidou respecto aos obxectivos marcados en cada Estándar.

Este feito permítelle ao docente, á súa vez, avaliar os resultados das estratexias e medidas educativas que adoptou ao longo da súa práctica educativa para facilitar que o alumnado alcance os obxectivos establecidos en cada Estándar de aprendizaxe. A avaliación tanto dos procesos de aprendizaxe do alumnado como da propia práctica docente será continua. A avaliación docente terán, á súa vez, como obxectivo adaptar as estratexias educativas adoptadas ao longo do curso ás necesidades específicas de alumnado.

Os Estándares de aprendizaxe e, se é o caso, os indicadores de logro permiten, neste sentido, identificar os coñecementos, capacidades, competencias... que en relación a un alumno individual ou ao conxunto do grupo-clase deben ser consolidados, permitindo adaptar a práctica educativa ás necesidades específicas dos alumnos para que poidan alcanzar as ensinanzas establecidas nos correspondentes estándares de aprendizaxe.

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- ☞ Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades,...
- ☞ Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- ☞ Se se están conseguindo outras cosas distintas ás planificadas intencionalmente.
- ☞ Se se está progresando na liña definida no obxectivo.
- ☞ Se os resultados obtidos xeran satisfacción nos implicados

Dentro do proceso de ensinanza e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo de alumnos celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente.

O equipo docente deberá adoptar as medidas ordinarias ou extraordinarias máis adecuadas. Estas medidas fixaranse en plans de mellora de resultados colectivos ou individuais que permitan solventar as dificultades, en colaboración coas familias e mediante recursos de apoio educativo.

Como ferramenta auxiliar para reflexionar e valorar a actividade docente ofrecemos a continuación unha Rúbrica da Práctica docente na que se valoran os seguintes aspectos:

- Temporalización das unidades e os contidos. Planificación das unidades didácticas ao longo do curso e temporalización dos contidos a abordar en cada unidade.
- Exposición da información. Claridade nas explicacións docentes, cunha recepción e unha interacción adecuada co alumnado para comprobar a asimilación das informacións transmitidas.
- Eficacia das actividades e recursos. Elección e uso adecuados das actividades e recursos empregados para a consecución dos obxectivos didácticos e os criterios de Avaliación propostos.
- Diversidade de recursos. Uso de gran diversidade de recursos e materiais, incluíndo TIC e uso educativo dos medios de comunicación, para fomentar unha aprendizaxe ampla e unha boa motivación do alumnado.
- Estratexias de motivación do alumnado. Elaboración de propostas que animen o alumnado a desenvolver as súas capacidades en función dos seus propios intereses e a manter o interese e o esforzo durante a súa aprendizaxe.
- Interacción co alumnado. Relación fluída do docente co alumnado favorecendo con isto o desenvolvemento das actividades de aprendizaxe.
- Avaliación dos aprendizaxes. Avaliación dos Contidos e as Competencias adquiridos a través dos Estándares de Aprendizaxe.

- Resultados académicos da materia. Porcentaxe de alumnos que superaron a materia e que obtiveron niveis de excelencia.

11. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

O seguimento e valoración do noso traballo será levado a cabo segundo os seguintes indicadores de logro:

- Identifica na programación obxectivos, contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe adaptados ás características do grupo de alumnos aos que vai dirixida a programación.
- Describe as medidas para atender tanto os alumnos cun ritmo máis lento de aprendizaxe coma os que presentan un ritmo máis rápido.
- Emprega materiais variados en canto a soporte (impreso, audiovisual, informático) e en canto a tipo de texto (continuo, discontinuo).
- Emprega materiais adecuados para favorecer o desenvolvemento das competencias clave e a transferencia das aprendizaxes do contorno escolar ao sociofamiliar e profesional.
- Estimula tanto o pensamento lóxico (vertical) coma o pensamento creativo (lateral).
- Fomenta, a través da súa propia conduta e as súas propostas de experiencias de ensino-aprendizaxe, a educación en valores.
- Favorece a participación activa do alumno para estimular a implicación na construción das súas propias aprendizaxes.
- Enfronta o alumno coa resolución de problemas complexos da vida cotiá que esixen aplicar de forma conxunta os coñecementos adquiridos.
- Establece canles de cooperación efectiva coas familias para o desenvolvemento da educación en valores e no establecemento de pautas de lectura, estudo e esforzo na casa, condicións para favorecer a iniciativa e autonomía persoal.
- Propón actividades que estimulen as distintas fases do proceso de construción dos contidos (identificación de coñecementos previos, presentación, desenvolvemento, profundamento, síntese).
- Dálles resposta aos distintos tipos de intereses, necesidades e capacidades dos alumnos.
- Orienta as actividades ao desenvolvemento de capacidades e competencias, tendo en conta que os contidos non son o eixe exclusivo das tarefas de planificación senón un elemento máis do proceso.
- Estimula a propia actividade construtiva do alumno superando a énfase na actividade do profesor e o seu protagonismo.

A avaliación do proceso de ensino terá un carácter formativo, orientado a facilitar a toma de decisións para introducir as modificacións oportunas que nos permitan a mellora do proceso de xeito continuo.

Con iso pretendemos unha avaliación que contribúa a garantir a calidade e eficacia do proceso educativo. Todos estes logros e dificultades que se atoparon serán recollidos na Memoria Final do curso, xunto coas correspondentes Propostas de Mellora de cara a que, cada curso escolar, a práctica docente aumente o nivel de calidade.

– 12. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

Para avaliar a presente programación terase en conta:

- O seguimento trimestral da mesma, por parte do profesorado que impartan a asignatura, valorando os obxectivos acadados, a correcta secuenciación da materia, os propios recursos empregados e a metodoloxía didáctica empregada, así como tamén, o nivel da clase e dificultades atopadas. O profesor/a poderá introducir as medidas correctoras sempre que o estime oportuno. Periodicamente nas reunións de Departamento tratarase sobre ditas cuestións.
- Ao final de Curso, o profesorado que impartan a asignatura, farán un resume global que terá en conta, polo menos, os seguintes aspectos: o grado de cumprimento dos obxectivos acadados e dificultades atopadas. O informe final permitirá logo introducir as modificacións oportunas para os vindeiros cursos.